

**National Library
of Sweden**

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2012

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1963:67

Ecklesiastikdepartementet

SOLL

1963:67 F

STÖD ÅT
UNGDOMSORGANISATIONERNAS
CENTRALA VERKSAMHET

1962 ÅRS UNGDOMSUTREDNING

I

Stockholm 1963

STATENS

OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1963

Kronologisk förteckning

1. En teknisk institution inom Stockholms universitet. Svenska Reproduktions AB. 114 s. E.
2. Kommunalförbundens lånerätt. Idun. 44 s. I.
3. Utrikesförvaltningens organisation och personalbehov. Idun. 90 s. U.
4. Administrativ organisation inom utrikesförvaltningen. Idun. 95 s. U.
5. Försvarskostnaderna budgetåren 1963/67. Idun. 130 s. Fö.
6. Indelnings- och samarbetsfrågor i Göteborgs- och Malmöområdena. Idun. 212 s. I.
7. Utlännings tillträde till offentlig tjänst. Svenska Reproduktions AB. 43 s. Ju.
8. Preliminär nationalbudget för år 1963. Marcus. IV + 97 s. Fl.
9. Universitetens och högskolornas organisation och förvaltning. Hæggström. 509 s. E.
10. Universitetsväsendets organisation. Hæggström. 190 s. E.
11. Uppehållstillstånd m. m. för utländska studerande. Idun. 54 s. I.
12. Översättning av fördrag angående upprättandet av Europeiska ekonomiska gemenskapen och tillhörande dokument. Marcus. 233 s. H.
13. Utbildning av lärare för jordbruk och skogsbruk samt fortbildning av lärare i yrkesämnen. Idun. 269 s. E.
14. Undersökning av taxeringsutfallet. Idun. 155 s. Fl.
15. Vägen genom gymnasiet. Idun. 315 s. E.
16. Sveriges statsskick. Del 1. Lagförslag. Idun. 206 s. Ju.
17. Sveriges statsskick. Del 2. Motiv. Idun. 522 s. Ju.
18. Sveriges statsskick. Del 3. Motiv. Förslag till riksdagsordning. Idun. 220 s. Ju.
19. Sveriges statsskick. Del 4. Bilagor. Idun. 311 s. Ju.
20. Bärgarlövens fördelning, sjöförklaring m. m. Idun. 111 s. Ju.
21. Sjukhus och öppen vård. Idun. 486 s. I.
22. Kraven på gymnasiet. Idun. 367 s. + 12 s. ill. E.
23. Förslag till lag om vissa gemensamhetsanläggningar m. m. Idun. 290 s. Ju.
24. Mentalsjukhusens personalorganisation. Del I. Intervju- och frekvensundersökningar m. m. Idun. 259 s. I.
25. Papper och annan skrivmateriel. Kihlström. 74 s. H.
26. Religionens betydelse som samhällsfaktor. AB Wilhelmssons Boktryckeri. 211 s. E.
27. Trafikmål. Beckman. 237 s. Ju.
28. Utsökningsrätt II. Norstedt & Söner. 119 s. Ju.
29. Kommunala renhållningsavgifter. Beckman. 81 s. I.
30. Den statliga konsulentverksamheten på socialvårdens område. Beckman. 119 s. S.
31. Försvar och fiskerinäring. Norstedt & Söner. 235 s. Fö.
32. Listerlandets Älfisken. Kihlström. 67 s. Jo.
33. Skadestånd I. Norstedt & Söner. 81 s. Ju.
34. U-länder och utbildning. Idun. 201 s. U.
35. Lärare på grundskolans mellanstadium. Idun. 91 s. E.
36. Malmén i Norrbotten. Svenska Reproduktions AB. 150 s. H.
37. Kommersiellt och handelspolitiskt utvecklingsbistånd. Idun. 151 s. U.
38. Arbetsföreläggande. Idun. 97 s. S.
39. Kyrkor och samfund i Sverige. Idun. 308 s. E.
40. Arbetslöshetsförsäkringen. Idun. 248 s. I.
41. Specialutredningar om gymnasiet. Beckman. 318 s. E.
42. Ett nytt gymnasium. Idun. 949 s. E.
43. Läroplan för gymnasiet. Hæggström. 776 s. E.
44. Akademikernas skuldsättning. Marcus. 107 s. E.
45. Befolkningsutveckling och näringsliv i Jämtlands län. Idun. 456 s. + 1 utvikskarta. I.
46. Yrkesmedicinska sjukhusenheter — behov och organisation. Kihlström. 91 s. I.
47. Aldringens värden läge. Idun. 295 s. + 20 s. ill. S.
48. Bättre studiehjälp. Idun. 220 s. E.
49. Aktiv lokaliseringspolitik. Bilaga I. Idun. 392 s. + 2 st. utvikskartor. I.
50. Fackskolan. Hæggström. 782 s. E.
51. De offentliga tjänstemännens förhandlingsrätt. Marcus. 115 s. C.
52. Om åtgärder mot skatteflykt. Idun. 288 s. Fl.
53. Studentrekrytering och studentekonomi. Kihlström. 131 s. E.
54. Några valfrågor. Kihlström. 75 s. Ju.
55. Reviderat förslag till jordabalk m. m. Norstedt & Söner. 459 s. Ju.
56. Domstolsväsendet I. Rådhusrätternas förstatligande. Idun. 261 s. Ju.
57. Översättning av fördrag angående upprättandet av Europeiska kol- och stålgemenskapen. Marcus. 157 s. H.
58. Aktiv lokaliseringspolitik. Betänkande. Idun. 457 s. I.
59. Tillfälligt hastighetsbegränsning i motortrafiken under åren 1961 och 1962. Idun. 163 s. K.
60. Svenska handelsflottans krigsförluster under det andra världskriget. Marcus. 185 s. H.
61. Organisatoriska åtgärder för rymdverksamhetens främjande. Kihlström. 119 s. E.
62. Aktiv lokaliseringspolitik. Bilaga II. Idun. 455 s. + 5 st. kartor. I.
63. Utvecklingstendenser i modernt skogsbruk. Idun. 80 s. Jo.
64. Landstingens organisation och arbetsformer m. m. Kihlström. 195 s. I.
65. Totalförsvarets regionala ledning. Idun. 210 s. Fö.
66. Det svenska lantbrukets effektiviseringsvägar. Idun. 241 s. Jo.
67. Stöd åt ungdomsorganisationernas centrala verksamhet. Idun. 102 s. E.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1963: 67

Ecklesiastikdepartementet

STÖD ÅT
UNGDOMSORGANISATIONERNAS
CENTRALA VERKSAMHET

1962 ÅRS UNGDOMSUTREDNING

I

IDUNS TRYCKERIAKTIEBOLAG ESSELTE AB
STOCKHOLM 1963

STÖD AT

UNGDOMSORGÅNISATIONERNAS

CENTRALFÖRSAMLET

1962 ÅRS BUDGETTÄLLNING

I

Innehåll

1. Inledning	7
1.1 Utredningsuppdraget	7
1.2 Utredningsarbetet	11
2. Samhällets stöd till ungdomsverksamhet	13
2.1 Statsbidrag till ungdomens föreningsliv och fritidsverksamhet	13
2.1.1 Nuvarande förhållanden	13
2.1.2 Återblick	15
2.2 Bidrag till ungdomsidrott	18
2.2.1 Nuvarande förhållanden	18
2.2.2 Återblick	20
2.3 Bidrag till verksamheten vid hemgårdar	21
2.3.1 Nuvarande förhållanden	21
2.3.2 Återblick	22
2.4 Bidrag till klubbverksamhet på landsbygden	22
2.4.1 Nuvarande förhållanden	22
2.4.2 Återblick	23
2.5 Övriga statliga bidrag till ungdomsverksamhet	26
2.6 Landstingens ekonomiska stöd till ungdomsverksamhet	28
2.7 De borgerliga kommunernas ekonomiska stöd till ungdomsverksamhet	29
2.8 De kyrkliga kommunernas ekonomiska stöd till ungdomsverksamhet	30
3. Ungdomsorganisationer i Sverige	33
3.1 Omfattning och verksamhet	33
3.2 Betydelse och situation	40
3.2.1 Tidigare uttalanden	40
3.2.2 Organisationsenkäten	43
3.2.3 Utredningen	46
4. Bidrag till instruktörer och central verksamhet	49
4.1 Nuvarande förhållanden	49
4.2 Tidigare överväganden	51
4.2.1 Ungdomsorganisationer i allmänhet	51
4.2.2 De politiska ungdomsorganisationerna	55
4.3 Utredningens överväganden och förslag	61
4.3.1 Principiella synpunkter	61
4.3.2 Staten och de politiska ungdomsorganisationerna	65
4.3.3 Förslag till bidragskonstruktion	67
4.3.4 Förslag till kvalifikationsgrunder	73
4.3.5 Särskilda överväganden	77
4.3.6 Sammanfattning och kostnadsberäkning av utredningens förslag	86
<i>Bilagor</i>	
5. Planerade undersökningar	89
6. Framställning om ökat stöd till ungdomsledarutbildning	99

Till

Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Ecklesiastikdepartementet

Den 28 juni 1962 bemyndigade Kungl. Maj:t chefen för ecklesiastikdepartementet att tillkalla högst fem sakkunniga för att utreda frågan om det statliga stödet till ungdomsverksamhet. Med stöd av detta bemyndigande tillkallade departementschefen den 16 augusti och 6 september 1962 såsom sakkunniga chefredaktören K. K. B. Ward, ungdomsintendenten Anna-Greta Gustafson, förbundssekreteraren K. E. Hellberg, gymnastikdirektören R. N. G. Mattsson och folkhögskolläraren N. L. Ohlsson. Åt Ward uppdrogs att såsom ordförande leda utredningsarbetet. Den 7 november 1962 uppdrog departementschefen åt biträdande studierektorn K. I. Johansson och budgetsekreteraren N. S. R. Romanus att tjänstgöra såsom huvudsekreterare respektive biträdande sekreterare hos de sakkunniga.

De sakkunniga har antagit benämningen *1962 års ungdomsutredning*.

Utredningen får härmed vördsamt överlämna betänkande I angående stöd åt ungdomsorganisationernas centrala verksamhet.

Stockholm den 5 november 1963.

Kurt Ward

Anna-Greta Gustafson

Roland Mattsson

Karl Erik Hellberg

Lennart Ohlsson

/ Inge Johansson

1 Inledning

1.1 Utredningsuppdraget

Direktiven för utredningens arbete framgår av chefens för ecklesiastikdepartementet anförande till statsrådsprotokollet den 28 juni 1962.

Såsom anförts i 1962 års statsverksproposition har vid remissbehandlingen av 1960 års folkbildningsutrednings betänkande *Folkbildningsarbete och ungdomsverksamhet* (SOU 1961: 44) ifrågasatts, om inte en förnyad utredning måste företagas i vad gäller det statliga stödet till ungdomsverksamheten. I sammanhanget betonades värdet av ett närmare studium av ungdomsledarutbildningens problem, men också frågan om särskilda administrationsbidrag m. m. har ansetts böra prövas. Även de administrativa formerna för det statliga stödet har berörts och önskemål har framförts om en prövning av förslag om en längre gående samordning av de olika statliga anslagen till ungdomsverksamheten. För egen del gav jag i årets statsverksproposition uttryck för den meningen att en särskild utredning borde tillsättas för att allsidigt överväga de med det statliga stödet till ungdomsverksamheten sammanhängande problemen. I denna fråga vill jag nu anföra följande.

De samhälleliga åtagandena för ungdomsfostran i olika former har under senare år väsentligt ökats. Genom de av 1954 och 1957 års riksdagar beslutade åtgärderna i syfte att stödja *ungdomsledarutbildning, fritidsverksamhet och instruktörsverksamhet* har dessa åtaganden kommit att gälla fostrande verksamhet även utanför skolans och det fria och frivilliga folkbildningsarbetets ram. Genom den i år beslutade skolreformen har samhällets åtaganden på fostrans och utbildningens område ytterligare väsentligt vidgats. Det ökade samhälleliga ansvaret bör ses mot bakgrunden av förändringarna i samhällsstrukturen, orsakade av nya produktionsförhållanden och

nya ekonomiska, sociala och kulturella villkor samt därav betingade befolkningsomflyttningar. Denna utveckling har medfört en vidgning av ansvaret, när det gäller ungdomens fostran, och givit upphov till åtskilliga nya problemställningar på detta område.

Kontakten mellan yngre och äldre generationer är i allmänhet troligtvis intet så stark som tidigare, och en sannolikt mycket stor andel av den svenska ungdomen synes uppleva gemenskap främst med jämnåriga. Detta innebär, att attitydbildningen och graden av social anpassning blir i hög grad beroende även av sådana ungdomar, som fungerar som opinionsbildare. I den mån som dessa utövar påverkan i negativ riktning uppstår en påtaglig risk för anpassningssvårigheter och även för asocialitet i olika former.

Den pågående, starka koncentrationen av befolkningen till större centra gör det naturligt att ungdomen söker sig samman i gäng, som saknar rotfäste i några hävdvunna eller allmänt accepterade normer för mänsklig samvaro. Därmed accentueras givetvis de nämnda riskerna. Denna utveckling i förening med det förhållandet, att oklarhet och osäkerhet råder om hur utvecklingen bäst bör mötas, skärper de problem, som hänger samman med den ökade fritiden.

Trots samhälleliga åtgärder i syfte att pressa olika former av ungdomsasocialitet tillbaka, utgör dessa likväl allvarliga problem. Även om man av ökningen av dessa företeelser ingalunda får dra den slutsatsen, att varje tonåring riskerar att hamna i gravare anpassningssvårigheter, påverkar dock de asociala handlingarna i många fall ungdomen indirekt; de utsätts för gruppbildningens tryck att tolerera eller att åtminstone inte opponera sig mot avarter, eller försätts i psykologiska svårigheter, då de här berörda företeelserna medverkar till att skapa en klyfta mellan de unga och en äldre, mera normbunden generation.

En sådan klyfta kan också komma att gälla förhållandet till ungdomsorganisationer med bestämd målsättning, särskilt givetvis sådana, vilkas arbete direkt inriktas på att bekämpa avarterna.

När det gäller möjligheterna att motverka de tendenser bland ungdomen, som här berörts, måste vi på något längre sikt knyta stora förhoppningar till den nu beslutade utbyggnaden av grundskolan och till den pågående breddningen av utbildningen på ovanförliggande stadier. Det väsentligaste är därvidlag inte det förhållandet, att nya, stora grupper av ungdom får en förlängd skolgång, utan den målsättning, som den nya skolan har med dess starka betoning av fostran till ansvar, samarbete och förståelse för samhället och dess krav, samt det ökade föräldraengagemang för hemmens och skolans gemensamma fostringsansvar, som den nya skolan förutsätter. Med hänsyn till att skolans betydelse för ungdomens fostran i många sammanhang kraftigt understrukits och att stora resurser ställes till dess förfogande, finns det all anledning att ha uppmärksamheten riktad på att i största möjliga utsträckning utnyttja dessa resurser och i varje fall undvika att från samhällets sida stödja åtgärder, som kan innebära en dragning från skolan.

Jag har velat göra dessa påpekanden om skolans betydelse, eftersom det lätt förbises, att den ungdomsfostrande aktivitet, som för närvarande åtnjuter statligt stöd, avser åldersgrupper av vilka en mycket stor del går och ännu större delar kommer att gå i skola. Betydelsen av skolväsendets utvidgning och utveckling och skolans möjligheter att göra ytterligare insatser på här ifrågakvarande område måste således noga beaktas, då man går att skärskåda de ifrågakvarande problemen. Behovet av sådana fritidsalternativ, som nu stöddes, behövs därigenom inte nödvändigtvis reduceras. Organiserade fritidssammanslutningar har sin betydelse bl. a. på så sätt, att de skapar kontakter mellan olika kategorier ungdomar. De kan därför under gynnsamma omständigheter verka i fostrande riktning på samma sätt som den under lång tid sammanhållna klassen inom grundskolan är avsedd att verka och ge de ungdomar, som avslutar sin skolmässiga utbildning i och med genomgången grundskola, en fortsatt fostran till samarbete och en intellektuell stimulans, som de kanske annars skulle gå miste om. För dem, som fortsätter sin

utbildning, är det å andra sidan av betydelse att erhålla impulser från jämnåriga i yrkesarbete. Sådana kontaktfunktioner är naturliga för det bland ungdomen organiserade föreningslivet, som får sitt i sammanhanget speciella värde genom sin inriktning på ideella mål av olika slag.

Brist på lämpliga lokaler samt svårigheter — till stor del ekonomiska — att organisera en tillräckligt attraktiv föreningsverksamhet hör emellertid till de hinder, som föreningslivet möter, i synnerhet i tätorterna, och har att försöka undanröja. I praktiken har detta på många håll hittills visat sig inte kunna ske. Det har inneburet, att föreningslivet som helhet eller till viss del aldrig fått fotfäste eller också kunnat bedriva ungdomsverksamhet endast i mycket ringa omfattning. Även resurserna för att i anknäpning till den reguljära föreningsverksamheten bedriva ideell propaganda av utåtriktad natur är i de stora tätorterna jämförelsevis små.

Å andra sidan gäller att på orter, där föreningslivet fått goda arbetsbetingelser, bl. a. tack vare ett effektivt samhälleligt stöd, och verksamheten kunnat utbyggas och differentieras, denna visat sig ha en betydande attraktionskraft på ungdomen. Detta torde i särskilt hög grad varit fallet, när arbetet upplagts i nya, obundna former. I sådana fall har skapats inte bara i god mening fostrande fritidsalternativ. Arbetet har också bidragit till en för samhället gynnsam idealbildning bland de deltagande och sannolikt också till vidgade insikter i det moderna samhällets problem och till överbryggande av den psykologiska klyftan mellan yngre och äldre.

Det är mot den här skisserade bakgrunden som en förutsättningslös utredning bör göras rörande utformningen och omfattningen av det statliga stödet till den ungdomsfostran, som sker utanför skolan, och som kan utgöra ett stöd för och innebära ett komplement till det ansvar för ungdomens fostran, som primärt måste åvila föräldrarna och hemmen.

1960 års folkbildningsutredning har framlagt undersökningsmaterial och översiktligt summerat erfarenheterna hittills av det statliga stödet till ungdomsverksamheten och 1960 års ungdomsupplysningsutredning har redovisat material om opinionsbildningen i det moderna samhället och i anslutning därtill givit en analys av ungdoms- och folkbildningsorganisationernas roll för en positiv ungdomsfostran. Det av

de nämnda utredningarna på detta område påbörjade arbetet bör nu föras vidare av en ny utredning. Denna bör, mot bakgrunden av en precisering av vad man från samhällets sida kan anse sig äga vänta som resultat av statligt stöd till olika ungdomsaktiviteter, klargöra i vad mån den med nuvarande statsbidragsstöd till ungdomsarbetet avsedda effekten ernåtts eller synes ha utsikter att uppnås. Detta bör utredningen betrakta som en första huvudfråga.

Som delproblem i fråga om *fritidsverksamheten* kan som exempel anges frågan om fritidsgruppverksamhetens betydelse som kontaktskapare mellan föreningsanslutna och utanför föreningarna stående ungdomar, dess effekt som aktivitetsfrämjare inom föreningarna och bland icke föreningsanslutna. Frågor som dessa och andra liknande bör utredningen genom undersökningar och studier söka besvara.

Till de kvalitativa aspekterna på fritidsverksamheten, som bör uppmärksammas av utredningen, hör frågan om attitydpåverkan genom deltagande i fritidsgruppverksamheten. Denna är av grundläggande betydelse för belysningen av fostran inom fritidsgruppens ram.

Ledarna inom fritidsgruppverksamheten torde spela en viktig roll inte bara för uppläggningsen av arbetet utan också för attitydpåverkan och fostran i övrigt. Deras roll därvidlag bör belysas genom en undersökning av deras kvalifikationer för sin uppgift.

Ekonomiseringen av fritidsgruppverksamheten bör ägnas uppmärksamhet och om så befinnes lämpligt studeras även på lokalplanet.

Beträffande fritidsgruppverksamheten bör slutligen framhållas, att statsbidraget till denna fått en utformning, som smidigt låtit sig anpassa till olika verksamhetsformer. Villkorsbestämmelserna torde dock kunna medföra en viss risk för att organisationerna påverkas i sitt val av arbetsmetoder. En sådan påverkan kan utgöra ett hinder för organisationernas fria utveckling och för deras strävan att finna nya vägar för att förverkliga olika målsättningar. Utredningen bör undersöka, huruvida problem av här antydd art föreligger och eventuellt föreslå därav betingade åtgärder.

Av det av 1960 års folkbildningsutredning redovisade materialet framgår, att budgetåret 1959/60 drygt 80 procent av fritidsgrupperna avsåg idrotts- och friluftsbeto-

nad verksamhet. Omfattningen av denna sida av verksamheten framgår också av att Sveriges riksidsrottsförbund var huvudman för något över hälften av verksamheten. I övrigt var studieförbunden huvudmän för något mer än 35 procent och kommunerna för ca 10 procent av den statsunderstödda fritidsverksamheten.

Den utveckling som ägt rum, såväl i fråga om verksamhetens fördelning på olika ämnesområden som på olika huvudmän, torde särskilt böra uppmärksammas av utredningen med hänsyn till om detta innebär att vissa verksamhetsformer och organisationer speciellt gynnats av det nuvarande stödets utformning medan andra haft svårare att tillgodogöra sig det. Frågan huruvida skäl alltså föreligger att stödja den med Sveriges riksidsrottsförbund som huvudman bedrivna verksamheten över anslaget till ungdomens fritidsverksamhet, bör således uppmärksammas liksom spörsmålen om avgränsningen mellan den av studieförbunden bedrivna studieverksamheten å den ena sidan och fritidsgruppverksamheten å den andra. Av speciellt intresse är därjämte att få belyst betydelsen av bidragsgivningen till den kommunalt bedrivna fritidsverksamheten och denna verksamhets förhållande till föreningslivets uppgifter och strävanden. Möjligheterna till samverkan och samordning av åtgärder från kommunernas och organisationernas sida bör diskuteras och övervägas liksom frågan, huruvida andra än de nuvarande huvudmännen för den statsunderstödda verksamheten bör få möjligheter att utnyttja det statliga stödet.

Beträffande *ungdomsledarutbildningen* är det angeläget att få närmare belyst kursernas uppläggning med hänsyn till ämnesval och pedagogisk inriktning. En differentiering av materialet bör ske, så att skillnader mellan kurser inom olika organisationer och mellan centrala och regionala kurser kan komma till uttryck.

I fråga om undersökningar rörande ungdomsledarutbildningen bör vidare gälla, att de inriktas på att analysera verkan av olika former av ledarutbildning. Därvid bör så vitt möjligt studeras inte endast den effekt, som utbildningen har på deltagarna själva utan också på den fritidsgruppverksamhet, som kan ställas i samband med ledarutbildningen. En viktig aspekt på denna utbildning är frågan i hur hög grad de utbildade utnyttjas i fortsatt ungdomsarbete och för vilka arbetsuppgifter. Dessa och de

övriga undersökningar, som i sammanhanget kan fordras, bör utmyнна i ett ställningstagande till frågan, om de nuvarande formerna för det statliga stödet till ungdomsledarutbildningen och de organisatoriska former, i vilka denna bedrivs, är ändamålsenliga och tillgodoser föreliggande behov av ungdomsledare. Det har diskuterats om ledarutbildningen bör vara längre och mera grundlig eller specialinriktad, frågor som utredningen bör ta upp liksom möjligheterna att utnyttja folkhögskolornas resurser för ledarutbildning. Det genom tidigare utredningar insamlade materialet till belysning av kostnaderna för ungdomsledarutbildningen bör kompletteras genom ytterligare undersökningar.

Den med statsunderstöd bedrivna *instruktörsverksamheten* bör kartläggas efter riktlinjer, motsvarande dem som angivits för fritidsgruppverksamhet och ledarutbildning.

De undersökningar, som hittills nämnts, kan förväntas ge en god bild av det inom ungdomsarbetet verk samma föreningslivet och övriga på området arbetande organ, samt av ungdomsverksamhetens möjligheter att förverkliga sina syften. Men ungdomsarbetet måste också i dess nuvarande och framtida utformning ställas i relation till samhällsutvecklingen i övrigt. En andra huvuduppgift för utredningen blir därför att försöka klarlägga, i hur hög grad ungdomsarbetet organisatoriskt och innehållsmässigt kunnat anpassas till de nya förhållandena, samt belysa vilka behov, som för framtiden måste fyllas. Undersökningarna rörande detta huvudavsnitt bör således utmyнна i en bedömning av samhällsutvecklingens betydelse i fråga om samhälleliga stödåtgärder för ungdomsverksamheten. Därvid bör klargöras, vad som försvårar respektive underlättar ungdomsarbetet i det moderna samhället. I det sammanhanget måste kommunernas roll när det gäller fritidsförhållandena för barn och ungdom särskilt beaktas.

Samlingslokalfrågan är — som tidigare påpekats — inte minst i tätorterna ett besvärligt praktiskt problem, likaså frågan om fritidslokaler samt fritidsområden i övrigt för ungdom. Utredningen bör taga ställning till vilka åtgärder, som bör vidtagas för att förbättra lokaltillgången. En annan viktig fråga, som likaså bör beaktas i anslutning till grundskolans tillkomst, är möjligheterna att få till stånd ett bättre samspel mellan skolan och föreningslivet.

Det kan slutligen föreligga behov av undersökningar av mera speciell art för att få den nödvändiga bakgrunden till ett ställningstagande i frågan om det statliga stödet till ungdomsverksamheten. Sådana undersökningar bör utredningen vara oförhindrad att genomföra. Beträffande nu och tidigare nämnda undersökningar bör dock gälla, att utredningsprojekt av mera betydande omfattning inte må påbörjas utan särskilt medgivande.

När utredningen på grundval av gjorda undersökningar tagit principiell ställning till värdet och behovet av statligt stöd till åtgärder av ifrågavarande slag bör den utarbeta förslag till åtgärder. Det kan tänkas, att utredningen därvid finner en utbyggnad av nuvarande stödformer vara det från samhällets synpunkt lämpligaste, men det kan också inträffa, att ändringar av nuvarande konstruktioner finnes erforderliga och att helt nya former av bidrag anses böra införas eller andra åtgärder vidtagas. Utredningen bör givetvis inte i något avseende vara bunden till nuvarande stödformer. Vid övervägandet av dessa bör prövas om inte olika bidragsformer fordras för å ena sidan organisationer med inriktning på medlemmar i yngre åldrar och å andra sidan organisationer, som väsentligen rekryterar sina medlemmar i åldrarna 15—18 år och däröver. De statliga stödåtgärderna synes böra utformas främst med hänsyn till den sistnämnda typen av organisationer.

Vid utformningen av förslagen bör beaktas, att deras förverkligande inte får leda till en institutionalisering eller nivellering av föreningslivet. Som fundamentalt framstår nämligen, även från samhällets synpunkt, att ungdomens organisationer inte endast slår vakt om sin särskilda ideologiska profil utan också fritt utvecklas på grundval av en egen inneboende dynamik. Ett statsstöd, så utformat att möjligheterna att komma i åtnjutande därav på något sätt kan påverka en organisations handlande eller utveckling, bör således inte accepteras. Bl. a. bör frågan om administrationsbidrag till ungdomsorganisationer vägas mot denna principuppfattning.

Det ifrågavarande utredningsuppdraget bör också omfatta den särskilda frågan om bidrag m. m. till klubbverksamheten bland ungdomen på landsbygden, vilken bör behandlas med utgångspunkt i ett av jordbruksupplysningskommittén i ämnet avgivet betänkande (SOU 1961:59).

I anslutning till sina förslag — som också bör inrymma ställningstagande till utformningen av administrationen av bidragsgivningen och tillsynen av verksamheten — bör utredningen framlägga beräkningar av kostnaderna för förslagens genomförande. Om så visar sig lämpligt bör utredningen redovisa sina resultat och förslag successivt.

Utredningen bör under sitt arbete hålla fortlöpande kontakt med statens ungdomsråd.

1.2 Utredningsarbetet

I de i föregående avsnitt redovisade direktiven har departementschefen uppdragit åt utredningen att såsom en första huvuduppgift klargöra i vad mån den med nuvarande statsbidragsstöd till ungdomsarbetet avsedda effekten uppnåts eller synes ha utsikter att uppnås. Utredningen har därvid att bland annat uppmärksamma vilken betydelse fritidsgruppverksamheten har såsom kontaktskapare mellan föreningsansluten och utanför föreningarna stående ungdomar. Utredningen skall vidare i det sammanhanget studera i vilken utsträckning fritidsgrupperna främjar aktiviteten och påverkar attityderna hos deltagarna samt vilken roll ledarskapet och ledarutbildningen därvid spelar. Såsom en andra huvuduppgift skall utredningen undersöka i hur hög grad ungdomsarbetet organisatoriskt och innehållsmässigt kunnat anpassa sig till de nya förhållandena i samhället, samt belysa vilka behov som för framtiden måste fyllas.

Dessa uppgifter kräver mycket ingående studier och undersökningar. Utredningen uppdrog därför på ett tidigt stadium åt fil. dr Ingvar Johannesson att utarbета en preliminär plan för dessa undersökningar. Efter framställning av utredningen medgav departementschefen den 5 april 1963 att undersökningar i huvudsaklig överensstämmelse med dr Johannessons förslag fick utföras. Departementschefen har sedermera upp-

dragit åt fil. lic. Olle Halldén och sekreterare Olle Sjögren att såsom experter biträda utredningen med undersökningsarbetet. I bilaga nr 1 redovisas en av Johannesson, Halldén och Sjögren utarbetad detaljerad plan för undersökningarna.

Redan i det inledande skedet av sitt arbete kunde utredningen konstatera att ungdomsorganisationerna brottas med stora ekonomiska bekymmer. En bidragande orsak härtil är utan tvivel att det nu utgående statliga stödet genom penningvärdesförändringar och standardutveckling förlorat åtskilligt av sitt ursprungsvärde. Utredningen ansåg det därför nödvändigt att redan för budgetåret 1964/65 framlägga förslag om ökat statligt stöd åt ungdomsorganisationerna. Med tanke på de förestående undersökningarna ansåg utredningen det lämpligt att därvid i första hand föreslå ändringar i den statliga bidragsgivningen på sådana områden, som ej eller endast i ringa utsträckning berörs av undersökningarna. Utredningen anser att ungdomsorganisationernas centrala verksamhet, utgör ett sådant område och framlägger därför i detta betänkande förslag om utvidgad bidragsgivning.

Ett bidrag med central betydelse för ungdomsorganisationernas verksamhet utgör emellertid också det statliga stödet till ungdomsledarkurser. Otillräckliga resurser för detta ändamål inverkar allvarligt på kvaliteten i ungdomsarbetet. Med hänsyn härtil har utredningen i särskild skrivelse till chefen för ecklesiastikdepartementet föreslagit att anslaget för bidrag till ungdomsledarkurser — i avvaktan på de förslag utredningen senare kommer att framlägga — för budgetåret 1964/65 uppräknas från nuvarande 1 700 000 kronor till 2 700 000 kronor. Utredningens framställning till departementschefen ingår som bilaga 2 i detta betänkande.

I det fortsatta arbetet kommer utredningen i första hand att ingående studera fritidsgruppverksamheten och ledarutbildningen. I anslutning till undersökningarna av fritidsgruppverksamheten skall utredningen också ägna uppmärksamhet åt frågan vilken betydelse andra arbetsformer har i ungdomsverksamheten. Kartläggningen av ledarskapets roll och ledarutbildningens betydelse avser ledare med såväl elementär som mera kvalificerad utbildning. I det sammanhanget ämnar utredningen också ägna uppmärksamhet åt ledarskapets status och meritvärde.

Ungdomsverksamhetens tillgång till och behov av lokaler skall i enlighet med direktiven studeras. Utredningen kommer i den frågan att söka kontakt med olika organ och organisationer, bland andra 1962 års fritidsutredning, Statens nämnd för samlingslokaler och allmänna arvsfonden.

En viktig roll i sammanhanget spelar den kommunala ungdomsverksamheten och relationerna mellan denna och ungdomsorganisationerna. Utredningen avser därför att ägna uppmärksamhet även åt denna fråga.

Enligt direktiven skall utredningsuppdraget också omfatta den särskilda frågan om bidrag m. m. till klubbverksamhet bland ungdomar på landsbygden. Eftersom det nu utgående statliga stödet åt denna verksamhet i huvudsak avser den lokala verksamheten, har utredningen i detta betänkande endast i ringa mån behandlat denna fråga. Klubbverksamheten blir därför föremål för utredningens överväganden i det fortsatta arbetet.

Under arbetet med förslaget om statligt stöd till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet har utredningen uppmärksammat att bidrag till ungdomsverksamhet för närvarande utgår över flera olika huvudtitlar. Utredningen tycker sig därvid ha märkt att detta innebär ganska betydande olägenheter främst i fråga om möjligheterna att överblicka den statliga bidragsgivningen till verksamhet bland ungdom. Utredningen avser därför att undersöka möjligheterna att sammanföra samtliga anslag till ungdomsverksamhet under en huvudtitel i statsbudgeten.

2 Samhällets stöd till ungdomsverksamhet

2.1 Statsbidrag till ungdomens föreningsliv och fritidsverksamhet

2.1.1 Nuvarande förhållanden

Enligt kungl. kungörelsen den 30 juni 1954 (nr 575; ändr. 1957: 307) utgår statsbidrag till ungdomens föreningsliv och fritidsverksamhet för tre olika ändamål, nämligen för att anordna kurser för utbildning av ungdomsledare (ungdomsledarkurser), för att anställa instruktörer inom ungdomsorganisationerna och för att främja fritidsverksamhet bland ungdom genom att anordna fritidsgrupper.

Statsbidrag för att anordna *ungdomsledarkurser* utgår till riksorganisation, vars verksamhet är särskilt inriktad på ungdom i åldern 12 till 25 år samt till samarbetande sådana organisationer under förutsättning att vederbörande organisation bereder medlemmarna möjlighet att ägna sig åt »fritidsverksamhet av den art, som angives i särskilda av skolöverstyrelsen meddelade föreskrifter, och att organisationen bland medlemmarna bedriver en till kamratskap föstrande verksamhet».

Bidrag utgår inte till politisk organisation eller till organisation, som har till huvudsaklig uppgift att tillvarata medlemmarnas enskilda eller yrkesmässiga ekonomiska intressen. För ungdomsledarkurs, som av skolöverstyrelsen godkänt riksförbund för studiecirkelverksamhet (studieförbund) anordnar i samverkan med politisk ungdomsorganisation, utgår dock bidrag.

Bidrag utgår inte heller till organisation med mindre än 3 000 medlemmar, eller till samarbetande organisationer, vilkas sammanlagda medlemsantal inte uppgår till 3 000.

Statsbidrag utgår till två olika slag av ungdomsledarkurser, nämligen till *regionala kurser* omfattande minst två och högst fem dagar och med deltagare från viss landsdel samt till *centrala kurser* omfattande minst sex och högst tolv dagar och med deltagare från hela riket. I båda fallen skall undervisningstiden omfatta minst sex timmar per kursdag i sådana ämnen, som av skolöverstyrelsen godkänts som huvudämnen eller övningsämnen vid kurser av detta slag. Vid central kurs får högst två timmar av undervisningen i dessa ämnen utbytas mot två timmars undervisning i ämnen med anknytning till den anordnande organisationens intresseområde. Både vid central och regional kurs skall undervisning i huvudämnen varje dag meddelas i minst lika många timmar som i övningsämnen.

Statsbidrag utgår med tio kronor per deltagare och kursdag. Resebidrag utgår för resa från hemorten till kursorten och åter enligt billigaste färdssätt, dock vid regional kurs med i genomsnitt högst 15 kronor (inom de fyra nordligaste länen 20 kronor) och vid central kurs högst 75 kronor per deltagare.

Såsom villkor för erhållande av bidrag gäller...

a) att kursen är öppen för alla,

- b) att tid och plats för kursen offentliggöras, i god tid och på lämpligt sätt,
- c) att antalet deltagare inte överstiger 40 samt
- d) att endast av skolöverstyrelsen godkända lärare anlitas vid kursen.

Enligt uppgifter från skolöverstyrelsen anordnades under budgetåret 1961/62 936 kurser med statsbidrag. Av dessa var 215 centrala och 721 regionala. Antalet deltagare var i de centrala kurserna 5 633 och i de regionala 19 635.

Till utbildning av ungdomsledare har riksdagen för budgetåret 1963/64 anvisat ett reservationsanslag av 1 700 000 kronor, av vilket belopp 100 000 kronor disponeras för ungdomsledarkurser, som anordnas av skolöverstyrelsen.

Statsbidrag för *instruktörsverksamhet* utgår under samma förutsättningar som för ungdomsledarkurser. Bidraget utgår för att anställa instruktörer med uppgift »att handleda ungdom i sociala frågor och främja en kulturellt betonad eller eljest för ungdom lämplig aktiv fritidsverksamhet».

Bidrag utgår inte till politisk organisation eller till organisation med huvudsaklig uppgift att tillvarata medlemmarnas enskilda eller yrkesmässiga ekonomiska intressen. För instruktör anställd av godkänt studieförbund utgår dock bidrag även om instruktören är verksam inom politisk ungdomsorganisation.

Till avlöning av instruktör utgår för närvarande statsbidrag med belopp motsvarande tre fjärdedelar av instruktörens årslön, dock högst 12 000 kronor för helt budgetår. Vidare utgår bidrag till resekostnadsersättning och traktement till instruktör med f. n. högst 22 kronor per arbetsdag, dock högst 4 400 kronor för helt budgetår.

Såsom villkor för erhållande av stats-

bidrag för anställande av instruktör gäller . . .

- a) att till instruktör utses endast den, som av skolöverstyrelsen förklaras lämplig för uppgiften,
- b) att instruktören anställs på heltid för minst ett och i regel högst tre år, samt
- c) att instruktion efter förslag av vederbörande organisation fastställts av skolöverstyrelsen.

Antalet instruktörsbidrag är för närvarande 47. Till bidrag för instruktörsverksamhet inom ungdomsorganisationerna har riksdagen för budgetåret 1963/64 anvisat ett anslag av 771 000 kronor.

För att främja fritidsverksamhet bland ungdom genom att anordna *fritidsgrupper* utgår statsbidrag dels till av skolöverstyrelsen godkänt studieförbund, dels också till kommun under förutsättning att vederbörande förbund eller kommun åtagit sig att vara huvudman för denna verksamhet.

Med fritidsgrupp avses enligt kungörelsen »en kamratkrets, vilken samlas för att bedriva planlagd fritidsverksamhet i överensstämmelse med de föreskrifter, skolöverstyrelsen i anslutning till kungörelsen meddelar».

Statsbidrag utgår inte till fritidsgrupper, som anordnas av organisation med huvudsaklig uppgift att tillvarata medlemmarnas enskilda eller yrkesmässiga ekonomiska intressen. Bidrag utgår inte heller till verksamhet som erhåller stöd av statsmedel i annan ordning.

Statsbidrag till fritidsgrupp utgår dels med belopp som motsvarar högst hälften av redovisade och godkända kostnader för handledning och materiel, dock högst med fyra kronor och femtio öre per medlem, dels också med två kronor per medlem för lokalkostnader eller därmed jämförbara utgifter. Statsbidraget beräknas efter det genomsnittliga

antalet deltagare vid tio av gruppens sammankomster.

Såsom villkor för erhållande av statsbidrag gäller ...

- a) att var och en som fyllt 12 men inte 25 år får bli medlem i fritidsgruppen,
- b) att gruppens verksamhet skall omfatta minst 20 timmar fördelade på minst tio sammankomster,
- c) att antalet deltagare inte är mindre än fem och inte större än 25,
- d) att minst fem medlemmar är närvarande vid varje sammankomst,
- e) att gruppens verksamhet främjar medlemmarnas självverksamhet,
- f) att politisk eller religiös propaganda inte förekommer vid gruppens sammankomster,
- g) att gruppen utsett en för dess verksamhet ansvarig person, som godkänts av vederbörande huvudman,
- h) att gruppen vid verksamhetens början anmält sig till kommunen.

Antalet statsunderstödda fritidsgrupper var under budgetåret 1962/63 enligt skolöverstyrelsens uppgifter 83 843 med 1 352 099 deltagare.

Till bidrag till ungdomens fritidsverksamhet har riksdagen för budgetåret 1963/64 anvisat ett förslagsanslag av 6 200 000 kronor.

2.1.2 Återblick

Mera konkret utformade förslag om statligt stöd till ungdomens föreningsliv och fritidsverksamhet aktualiserades först av *Ungdomsvårdskommittén*. Kommittén tillsattes 1939, och motiveringen för dess tillkomst var den tendens till ökad ungdomsbrottslighet och missförhållanden inom det offentliga nöjeslivet, som vid den tiden kunde konstateras. Direktiven för kommitténs arbete vidgades sedermera att omfatta en mera allmän

kartläggning av samhällets ungdomsvårdande uppgifter.

Ungdomsvårdskommittén avlämnade två betänkanden, som mera direkt behandlar ungdomens föreningsliv och fritidsverksamhet, nämligen *Stöd åt ungdomens föreningsliv* (SOU 1944: 31) samt *Ungdomens fritidsverksamhet* (SOU 1947: 12). I det först nämnda betänkandet framförde kommittén förslag om statligt stöd till ungdomsledarutbildning (instruktörskurser) och för anställande av instruktörer inom ungdomsorganisationerna. I det senare föreslog kommittén att statsbidrag skulle utgå till s. k. sysselsättningsgrupper. Detta bidrag var emellertid inte avsett för ungdomsorganisationerna. Ungdomsverksamhet i form av sysselsättningsgrupper var enligt kommittén en kommunal angelägenhet avsedd att drivas i skolmyndigheternas regi.

Ungdomsvårdskommitténs förslag på dessa punkter ledde inte till några konkreta åtgärder från statsmakternas sida.

1953 aktualiserades frågan om statligt stöd till ungdomens föreningsliv och fritidsverksamhet på nytt. Med anledning av de då förestående förändringarna inom svensk nykterhetspolitik tillkallade finansministern fyra sakkunniga med uppgift att utreda frågan om stöd åt nykterhetsorganisationer och ungdomsvårdande sammanslutningar. I direktiven för utredningen betonade statsrådet att det i samband med omläggningen av samhällets nykterhetspolitik var viktigt att finna lämpliga vägar att stödja enskilda organisationers strävanden för sunda vanor, särskilt bland ungdom. Statsrådet framhöll vidare att nykterhetsorganisationernas medlemmar sedan lång tid tillbaka utför ett självupppoffrande arbete i folknykterhetens tjänst. Samhällets stödåtgärder till dessa i rent nykterhetssyfte arbetande sammanslutningar borde därför kunna lämnas i

tämligen fria former och avse verksamheten över huvud.

Beträffande övriga organisationer borde stödåtgärderna enligt statsrådets mening inriktas på den del av verksamheten, som innefattar ungdomsvård i egentlig mening. I direktiven framhölls vidare att vissa inskränkningar var erforderliga i bidragsgivningen till dessa organisationer. De politiska ungdomsorganisationerna utför visserligen ett erkännansvärt ungdomsvårdande arbete. Deras huvudsyfte är emellertid att driva politisk verksamhet och statsstöd till dem, torde därför vara förenat med särskilda problem. Med hänsyn till den skyndsamhet med vilken utredningsarbetet måste bedrivas var det därför enligt statsrådet mindre lämpligt att i detta sammanhang behandla frågan om statligt stöd till de politiska ungdomsorganisationerna.

1953 års utredning angående stöd åt nykterhetsorganisationer och ungdomsvårdande sammanslutningar anförde i sitt betänkande — Bidrag till ungdomens föreningsliv och fritidsverksamhet — att ungdomsfrågorna i utredningsdirektiven fått en starkare anknytning till alkoholfrågan än de i själva verket hade, betraktade som ett aktuellt samhällsproblem. Utredningen framhöll, att den hyste stark tilltro till de möjligheter ifråga om självfostran och personlighetsdanning, som föreningslivet erbjuder ungdomen. Såsom ungdomsvårdskommittén i sina undersökningar kunnat klarlägga var den övervägande delen av ungdomen emellertid inte föreningsansluten. Enligt utredningens mening hade detta förhållande olika förklaringar. Skol- och yrkesutbildning kräver för många så mycket utrymme, att dessa ungdomar inte har tid över för aktivt föreningsliv. En mycket stor

del av den s. k. föreningslösa ungdomen är dock att söka framför allt bland städernas ofta rotlösa ungdom.

För den övervägande delen av unga människor upphör kontakten med skolan vid en ålder, då mognadsprocessen långt ifrån är avslutad, framhöll utredningen vidare. Samtidigt möter ungdomen den nya värld, i vilken den skall utvecklas till medborgare. Denna plötsliga övergång från en mindre ansvarsfylld period i utvecklingen till ett stadium, där banden med hem och skola skall lösas, måste naturligen bli mycket riskfylld. Inträdet i arbetslivet med dess från skolan så artskilda betingelser utgör en mycket krävande anpassning. De nya möjligheterna, som den egna och numera relativt snabbt växande penninginkomsten betyder för ungdomen, innebär ett utomordentligt stort ansvarsproblem. Under denna begynnande anpassning till den vuxnes samhälle ut-sättes ungdomen för ett ofta ohämmat inflytande från krafter, vilkas huvudsyfte många gånger är att dra fördel av ungdomens livshunger.

Om fria organisationer av skilda slag skall kunna fånga denna ungdom och påverka den i positiv riktning, fordras mycket betydande insatser i form av frivilligt arbete och ekonomiska uppoffringar från dessa organisationers sida, framhöll utredningen vidare. För att samhällets stödåtgärder till föreningslivet skall ge rimligt utbyte måste dessa olika ungdomssammanslutningar i första hand få sådan hjälp till utåtriktad verksamhet, att de verkligen kan sättas i stånd att konkurrera med kommersiella nöjesföretag om ungdomens fritid.

Utredningens förslag till statligt stöd till ungdomsarbetet följde i huvudsak ungdomsvårdskommitténs tidigare redovisade yrkanden.

I *Kungl. Maj:ts proposition 1954: 156* angående anslag till främjande av ungdomens föreningsliv och fritidsverksamhet m. m. sade sig ecklesiastikministern dela 1953 års utrednings uppfattning att ungdomsfrågorna genom sammankopplingen med nykterhetspolitiken fått en starkare anknytning till alkoholfrågan än de i själva verket har. Departementschefen anförde vidare:

Jag är helt ense med utredningen om att åtgärder mot ungdomens alkoholmissbruk endast representerar en sida av hela frågan om samhällets förebyggande ungdomsvård. Utredningen synes också ha valt sina rekommendationer och förslag utifrån den föreställningen att de nykterhetsfrämjande strävandena direkt eller indirekt främjas av exempelvis förbättrad ungdomsledarutbildning, lämplig fritidssysselsättning för ungdomar och därmed sammanhängande åtgärder. När jag i det följande föreslår en rad stödåtgärder för ungdomen syftar jag därför längre än till det rent nykterhetsbefrämjande.

Departementschefen påpekade vidare att utredningen inriktat sina rekommendationer rörande en statlig bidragsgivning på centrala områden av ungdomsverksamheten, och att förslagen i allt väsentligt syntes vara grundade på övertygelsen om det fria och frivilliga ungdomsarbetets, dvs. föreningslivets, uppgift som komplement till ungdomens personlighetsutveckling i hem och skola. Jag delar helt utredningens uppfattning om föreningslivets betydelse och möjligheter därvidlag, framhöll ecklesiastikministern.

Departementschefen berörde i propositionen också frågan om bidrag till de politiska ungdomsorganisationerna. I likhet med vad chefen för finansdepartementet anfört i direktiven till 1953 års utredning ansåg statsrådet att de politiska ungdomsorganisationerna otvivelaktigt utför ett erkännansvärt ungdomsvårdande arbete. I ett läge, då

gruppsamverkan och föreningsliv med samhällets stöd avses bli centrala medel i strävandena att främja ungdomens självuppföstran, synes mig frågan om de politiska ungdomsorganisationernas ställning i berörda sammanhang inte kunna förbigås, framhöll statsrådet vidare. I fortsättningen erinrade departementschefen om att dessa organisationers huvudsakliga uppgift är att bedriva politisk verksamhet och att denna del av de politiska ungdomssammanslutningarnas arbete inte bör röna påverkan genom statligt stöd. Han ansåg det emellertid för den skull inte skäligt att utesluta dessa organisationer från statligt stöd och sade sig ha för avsikt att tillkalla särskilda sakkunniga för en förutsättningslös utredning av frågan om statligt stöd till de politiska ungdomssammanslutningarnas ungdomsvårdande verksamhet.

Propositionen följde i allt väsentligt rekommendationerna av 1953 års utredning, och riksdagens beslut sammanföll på alla punkter med departementschefens yrkanden.

Utredningen om de politiska ungdomsorganisationernas ställning i ungdomsarbetet och statligt stöd till dessa sammanslutningars ungdomsvårdande verksamhet tillkallades i januari 1955. Utredningens betänkande (SOU 1956: 42) och förslag överlämnades till chefen för ecklesiastikdepartementet i oktober följande år. I direktiven till utredningen angavs att utredningen skulle försöka finna former för statliga bidrag till de politiska ungdomsorganisationerna efter i huvudsak samma normer som för övriga organisationer, men att bidragskonstruktionen borde utformas så att det statliga stödet inte kom dessa sammanslutningars politiska verksamhet till godo.

Utredningens förslag, som sedermera i sina huvuddrag följdes av Kungl. Maj:t och riksdag, innebar att de politiska ungdomsorganisationerna i bidragshänsesende skulle jämföras med övriga ungdomsorganisationer med det förbehållet att huvudmannskapet för att anordna ungdomsledarkurser och anställa instruktör inom de politiska ungdomssammanslutningarna skulle åvila de riksförbund för studiecirkelverksamhet till vilka dessa organisationer är anslutna.

Genom riksdagens beslut 1957 fick kungörelsen angående statsbidrag till ungdomens föreningsliv och fritidsverksamhet den utformning den för närvarande har. Grunderna för bidrag till ungdomens föreningsliv och fritidsverksamhet har också varit föremål för övervägande av *1960 års folkbildningsutredning* och *1960 års ungdomsupplysningsutredning*.

Folkbildningsutredningen betonade i sitt betänkande (SOU 1961: 44) mycket starkt betydelsen av ungdomsorganisationernas ungdomsvårdande och personlighetsutvecklande arbete. Med hänvisning till sina direktiv, som på den här punkten endast medgav en teknisk överarbetning av bidragsgrunderna, ansåg sig utredningen emellertid förhindrad att framlägga några mera genomgripande förslag till ändringar. Utredningens yrkanden kom därför i stort sett att begränsas till vissa förenklningar av gällande bidragsvillkor för stödet till ungdomsledarutbildning samt ändring av åldersgränserna för deltagare i fritidsgrupper. I fråga om bidrag till instruktörsverksamhet ansåg sig utredningen inte kunna framlägga något konkret förslag. Den nöjde sig här med att förorda att en omprövning av detta bidrag företas sedan ytterligare någon tids erfarenhet vunnits. Under tiden torde man enligt utredningens uppfattning få räkna med en fortsatt justering uppåt av antalet instruktörsbidrag.

I remissbehandlingen blev utredningens betänkande utsatt för mycket stark kritik, och i 1962 års statsverksproposition meddelade chefen för ecklesiastikdepartementet att han med hänsyn till de starka invändningar som rests mot utredningens förslag inte ansåg det möjligt att lägga dessa till grund för en proposition i ämnet. I det sammanhanget anförde departementschefen att en särskild utredning med uppgift att allsidigt överväga formerna för det statliga stödet till ungdomsverksamhet torde böra tillkallas.

Värdet och betydelsen av ungdomsorganisationernas arbete var också det genomgående temat i 1960 års ungdomsupplysningsutrednings betänkande. Utredningen betonade särskilt att organisationernas ledare och funktionärer spelade en betydelsefull roll som opinionsbildare och opinionsförmedlare och föreslog i konsekvens härmed ett särskilt bidrag till ungdomsupplysning. Bidraget skulle enligt utredningens yrkande utgå med visst belopp per av ungdomsorganisation genomförd ungdomsledarkurs — för regional kurs 500 kronor och för central kurs 1 000 kronor. Utredningen föreslog att ett förslagsanslag av 1 250 000 kronor skulle ställas till förfogande för detta ändamål. Utredningens förslag på denna punkt har ännu inte resulterat i några åtgärder från statsmakternas sida.

2.2 Bidrag till ungdomsidrott

2.2.1 Nuvarande förhållanden

I riksstaten för innevarande budgetår har riksdagen anvisat ett avsättningsanslag till fonden för idrottens främjande av 14 100 000 kronor. Någon redogörelse för hur dessa medel fördelats finns för närvarande inte. Under budgetåret 1962/63 uppgick samma anslag till 12 700 000 kronor. Tillsammans med ett sedan tidigare år reserverat belopp av 47 600 kronor fördelades detta an-

slag på tre huvudposter, nämligen *verksamheten inom riksidsrottsförbundet, idrottsorganisationer m. m. som inte tillhör riksidsrottsförbundet samt idrottsanläggningsändamål*. Enligt en inom riksidsrottsförbundet upprättad pm utgick anslaget till följande ändamål.

Verksamheten inom riksidsrottsförbundet

1. Central förvaltning.....	240 000
2. Centralt bedriven idrottslig verksamhet:	
a) administration.....	195 000
b) kursverksamhet (ungdoms- och föreningsledare).....	140 000
c) instruktörsbidrag till 10 konsulenter à 16 400 kronor....	311 600
d) fritidsgruppverksamhet, kontakt och propagandaverksamhet.....	100 000
3. Idrottsinstitutet:.....	
a) Bosön.....	90 000
b) Olandergården.....	6 000
4. Idrottsplatskommitténs verksamhet:	
a) administration.....	115 000
b) konsulterande verksamhet ..	75 000
5. Poliklinikkommitténs verksamhet:	
a) drift av idrottspolikliniker ..	110 000
b) idrottsmedicinsk forskning ..	35 000
6. Specialförbundens verksamhet: (härav har 30 000 kronor lämnats som bidrag till korporationsidsrottsförbundet och skidfrämjandet)	3 960 000
7. Distriktsförbundens verksamhet:.....	790 000
8. Föreningarnas verksamhet (kontantbidrag).....	500 000
9. Bidrag till föreningar och ungdomsidrott.....	440 000
10. Diverse och oförutsett.....	80 000
11. Arvode till handelsdep. revisorer ..	6 000
	7 193 600

Idrottsorganisationer som inte tillhör riksidsrottsförbundet

1. Sveriges olympiska kommitté ..	435 000
2. Sveriges militära idrottsförbund ..	17 000
3. Centralkommittén för fältsport.	15 000
4. Sveriges dövas idrottsorganisation.....	11 000
5. Sveriges dövas idrottsorganisation, extraanslag.....	25 000
6. Sveriges akademiska idrottsförbund.....	42 000
7. Simfrämjandet.....	29 000
8. Simfrämjandet, extraanslag....	30 000
9. Gymnastikfolkhögskolan, Lillsved.....	28 000
10. Skolungdomens allmänna fjällfärd.....	26 000
11. DVR — handikappidrott.....	60 000
12. Korporationsidsrottsförbundet..	795 000
13. Skidfrämjandet.....	121 500
14. SÖ:s lärarkurser.....	170 000
15. Ungdomsidrott i diverse organisationer.....	305 000
	2 109 500

Idrottsanläggningsändamål

1. Större idrottsanläggningar omkr.	2 000 000
2. Mindre anläggningsbidrag.....	1 250 000
3. Bastuanslag.....	95 000
4. Simanläggningsbidrag.....	85 000
	3 430 000

Statsbidrag till verksamhet avsedd att främja ungdomens deltagande i idrott, sport och friluftsliv (punkterna I 9 och II 15 i ovanstående sammanställning) har under de senaste fem budgetåren fördelats enligt följande:

Organisation	1958/59	1959/60	1960/61	1961/62	1962/63
Riksidsrottsförbundet.....	372 000	385 000	400 000	425 000	440 000
Korporationsidsrottsförb.....	47 000	50 000	52 000	52 000	52 000
Skidfrämjandet.....	62 000	65 000	65 000	65 000	65 000
Vi unga.....	8 000	8 500	9 000	10 000	10 000
KFUM:s triangelpojkförb.	2 000	2 000	2 500	2 500	4 000
NTO.....	5 500	5 500	6 000	8 000	11 000
Riksförb. Sveriges 4 H.....	—	—	40 000	42 000	42 000
Sv. ungdoms- och hemgårdar.....	10 000	11 000	11 000	12 000	12 000
Friskisportförbundet.....	—	2 000	2 500	3 500	4 000
Missionsförbundet.....	15 000	16 000	18 000	19 000	19 000
Sv. scoutförbundet.....	—	—	—	5 000	8 000
IOGT.....	12 000	13 000	13 000	14 000	14 000
Unga örnar.....	50 000	55 000	60 000	62 000	64 000
JUF.....	33 000	35 000	—	—	—
Summa	616 500	648 000	679 000	720 000	745 000

2.2.2 Återblick

Idrottsrörelsen har kommit i åtnjutande av statsbidrag sedan 1914. Dessförinnan fick idrotten statligt stöd genom lotterimedel. De statliga bidragen var emellertid till en början ganska blygsamma och fick en mera betydande omfattning först genom tillkomsten av tipsmedel. Sedan budgetåret 1935/36 överförs en viss del av de vinstmedel AB Tipstjänst inlevererar till statsverket till en särskild fond — fonden för idrottens främjande — vilken förvaltas av statskontoret. Anslagen ur denna fond ökade under åren närmast före andra världskriget från något mer än en miljon till i det närmaste tio miljoner kronor. Av statsfinansiella skäl pressades anslaget ned mycket kraftigt under krigsåren och kom under denna tid och de första efterkrigsåren att ligga avsevärt under två miljoner kronor.

I sitt 1947 avlämnade delbetänkande underströk *ungdomsvårdskommittén* vikten av att avsättningen till fonden för idrottens främjande nu återfördes till den nivå den hade före krigsutbrottet. Anslagen höjdes också successivt och uppgick i början av 1950-talet till mellan sju och åtta miljoner kronor årligen.

I ovannämnda betänkande påpekade ungdomsvårdskommittén att idrotten är en typisk ungdomsrörelse. Enligt en i sammanhanget refererad undersökning ansågs sport och idrott som en av ungdomens mest uppskattade fritidssysselsättningar. Ungefär två tredjedelar av pojkarna och hälften av flickorna i denna undersökning ägnade sig åt idrott och friluftsliv i någon form. Andra undersökningar, som kommittén åberopade, tycktes visa att det aktiva idrottsintresset ökade fram till 19-årsåldern för att därefter avta och övergå i ett mera passivt intresse. Kommittén rekommenderade en rad åtgärder i syfte att

främja idrotten, bl. a. i fråga om lokaler, övriga anläggningar och redskap för idrottsutövning samt bistånd med ledar- och instruktörsproblemet.

1953 års utredning angående stöd till nykterhetsorganisationer och ungdomsvårdande sammanslutningar framhöll liksom ungdomsvårdskommittén ungdomens stora intresse för sport och idrott i skilda former. Enligt utredningens mening borde ungdomens starka intresse tas tillvara och utnyttjas av samhället i dess strävanden för ett förbättrat ungdomsarbete. Utredningen ville framför allt stimulera den mindre tävlingsbetonade idrotten, d. v. s. sport och friluftsliv i vidaste mening. En sådan verksamhet innebär betydande möjligheter att nå de skaror av ungdom som står utanför idrottsrörelsens föreningsliv. Genom ett ökat samarbete mellan idrottsrörelsen och andra ideella organisationer bör den ungdom som nu kommer till idrotten också kunna ges tillfälle till nya kontakter och vidgade intressen, framhöll utredningen vidare.

Utredningen föreslog att ett anslag av 350 000 kronor skulle ställas till förfo- gande såsom stöd till ungdomsidrotten. Av detta belopp skulle 250 000 kronor användas till verksamhet inom riksidrottsförbundet, dess ungdomskommitté eller annan organisation i samverkan med riksidrottsförbundet. Den återstående delen av beloppet var avsedd för ungdomsarbete utanför idrottsrörelsen. Bidraget borde enligt utredningens mening i varje särskilt fall kunna utgå med högst 50 procent av de totala kostnaderna för ifrågavarande ändamål. (Nuvarande bidrag till detta ändamål se sidan 19.)

Det av ungdomsvårdskommittén aktualiserade ledar- och instruktörsproblemet ansåg sig utredningen i viss utsträckning ha löst genom förslaget om bidrag till instruktörer inom ungdoms-

sammanslutningar. Lokalfrågan hade så tillvida legat utanför utredningens uppdrag, som den inte haft att pröva frågan om anläggningsbidrag eller bidrag till uppförande av samlingslokaler. Utredningen påpekade emellertid att den i annat sammanhang föreslagit att bidrag på vissa villkor skulle utgå till de lokalkostnader, som de s. k. fritidsgrupperna får vidkännas i sin verksamhet. I viss utsträckning skulle detta bidrag komma även idrottsföreningarnas ungdomsavdelningar till godo.

I *proposition 1954: 156* anslöt sig chefen för ecklesiastikdepartementet i allt väsentligt till utredningens förslag. Han anförde emellertid att fördelningen av det föreslagna anslaget med 250 000 kronor till den organiserade idrottsrörelsen och 100 000 kronor till andra sammanslutningar med sport och friluftsliv på programmet väckt kritik från vissa remissinstanser, som förordat att beloppet skulle fördelas lika mellan de två intressegrupperna. Departementschefen ansåg emellertid för sin del det knappast lämpligt att på förhand i detalj låsa fast hur fördelningen skulle ske. Det ligger i sakens natur att en väsentlig del av beloppet bör utgå till den organiserade idrottsrörelsen. Det bör emellertid inte möta något hinder att öka den andel, som är avsedd för övriga sammanslutningar, till högre belopp än 100 000 kronor, om det visar sig att dylika organisationer kan få igång en omfattande och lämpligt upplagd verksamhet. För denna ståndpunkt talar framför allt det förhållandet att sådana sammanslutningar som scoutorganisationer, Skid- och friluftsförbundet och nykterhetsrörelsens ungdomsorganisationer f. n. i motsats till idrottsrörelsen åtnjuter endast blygsamma bidrag från det allmänna eller helt saknar sådant stöd, framhåller statsrådet.

Riksdagen följde på alla punkter departementschefens yrkanden.

2.3 Bidrag till verksamheten vid hemgårdar

2.3.1 Nuvarande förhållanden

Till verksamheten vid hemgårdar utgår bidrag av statliga medel sedan början av 1940-talet. För budgetåret 1963/64 har riksdagen för detta ändamål anvisat ett obetecknat anslag av 300 000 kronor. Anslaget har utgått med oförändrat belopp under de senaste fyra budgetåren. Av beloppet får högst 36 000 kronor utgå till riksförbundet Sveriges ungdoms- och hemgårdar såsom bidrag till bestridande av förbundets administrationskostnader.

Under budgetåret 1962/63 fördelades anslaget enligt följande:

Riksförbundet Sveriges ungdoms- och hemgårdar (administrationsbidrag).	36 000
Bofors ungdomsgård, Bofors.....	9 000
Hemgården, Borås.....	12 000
Krusagården, Eksjö.....	10 000
Ungdomsgården, Eslöv.....	1 000
S:t Olofsgården, Falköping.....	2 000
Forshaga hemgård, Skived.....	5 000
Hemgården, Gävle.....	13 000
Gårdabo, Göteborg.....	5 000
Studiehemmet Nordgården, Göteborg	7 500
Hemgården, Hälsingborg.....	9 500
Studiehemmet, Kramfors.....	10 500
Hemgården, Kristianstad.....	6 500
Ungdomsgården, Kvilleinge.....	1 500
Folkungagården, Linköping.....	7 500
Munkhagsgården, Linköping.....	5 500
Linggården, Linköping.....	6 500
Risbrinksgården, Linköping.....	6 000
Kiliangården, Lund.....	8 000
Hemgården, Malmö.....	8 000
Hemgården, Norrköping.....	10 000
Birkagården, Stockholm.....	15 000
Mariebergsgården, Stockholm.....	8 500
Midsommargården, Stockholm.....	10 000
Mäster Olofsgården, Stockholm.....	12 000
Stefansgården, Stockholm.....	4 000
Södergården, Stockholm.....	7 500
Timmermansgården, Stockholm.....	11 500
Hemgården Solbacken, Stora Vika...	1 000
Bruksgården, Surahammar.....	7 500
Ungdomsgården, Söderhamn.....	8 000
Hemgården, Trelleborg.....	8 500
Fyrisgården, Uppsala.....	5 500
Ungdomsgården, Vireda.....	1 000
Ungdomsgården, Västervik.....	2 500
Vintergården, Örebro.....	8 000
Ungdomsgården, Östersund.....	9 500

Summa kronor 300 000

Till riksförbundet Sveriges ungdoms- och hemgårdar är för närvarande 56 hemgårdar anslutna. Av dessa drivs 20 i kommunal regi medan de övriga 36 såsom huvudmän har stiftelser, hemgårdsföreningar, ungdomsråd eller liknande organ. Statsbidrag utgår endast till hemgård som har annan huvudman än kommunen. Enligt uppgift från förbundet deltog 1963 sammanlagt något mer än 46 000 personer i olika åldrar i de 36 statsbidragsmottagande hemgårdarnas verksamhet. Av dessa var 4 751 i åldern sju till elva år, 22 137 i åldern tolv till tjugofyra år och 19 247 var över tjugofyra år.

2.3.2 Återblick

Statligt stöd till hemgårdarnas verksamhet beviljades första gången budgetåret 1941/42. Bidraget utgick detta år med 5 000 kronor men höjdes redan påföljande år till 30 000 kronor. Samtidigt vidgades anslaget till att omfatta också de till folkbildningsorganisationerna anslutna studiehemmen. 1945/46 höjdes anslaget till 60 000 kronor, varav 30 000 kronor tillföll hemgårdarna och resten fördelades mellan studiehem drivna av ABF, IOGT och KFUM.

Ungdomsvårdskommittén behandlade frågan om statligt stöd till hemgårdsverksamheten i samband med ett mera omfattande projekt, som kommittén lanserade i sitt fjärde delbetänkande, *Ungdomens fritidsverksamhet* (SOU 1947: 12). Kommittén framförde där ett detaljerat och mycket omfattande förslag till statligt stöd till s. k. fritidsgårdar. Med fritidsgårdar avsågs då inte endast hemgårdar och ungdomsgårdar utan också studiehem, bygdegårdar, folkets hus, medborgarhus och i vissa fall också skolor. I dessa fritidsgårdar skulle enligt kommitténs mening föreningslivets behov av smårum för studiecirkel och av större och mindre hörsalar tillgodo-

ses likaväl som nöjeslivets behov av lokaler för bio, (amatör-)teater och dans. Där skulle också »den föreningslösa ungdomens eller rättare sagt hela ungdomens behov av utrymmen för hobbyverksamhet och bordtennis, för tidningsläsning, förtäring m. m. tillgodoses».

Kommitténs förslag på denna punkt föranledde inte Kungl. Maj:t att framlägga någon proposition i ärendet.

1953 års *utredning angående stöd åt nykterhetsorganisationer och ungdomsvårdande sammanslutningar* vitsordade i sitt betänkande den stora betydelsen av hemgårdsrörelsens verksamhet. Det arbete som hemgårdarna utför, framför allt i storstäder och på större industriorter, torde få betraktas som ett viktigt led i frivilliga sammanslutningars strävanden att förebygga asocialitet i skilda former, ungdomsbrottslighet, ungdomsfylleri m. m. I och för sig synes det därför för staten vara en god ekonomisk hushållning att ytterligare understödja hemgårdsverksamheten, framhöll utredningen. Utredningen föreslog en höjning av anslaget till verksamheten vid hemgårdar från dåvarande 45 000 kronor till 150 000 kronor. Förslaget tillstyrktes av ecklesiastikministern och bifölls av 1954 års riksdag.

2.4 Bidrag till klubbverksamhet på landsbygden

2.4.1 Nuvarande förhållanden

Som bidrag till klubbverksamheten på landsbygden har riksdagen för budgetåret 1963/64, avseende kalenderåret 1963, anvisat ett belopp av 475 000 kronor. Anslaget är upptaget under nionde huvudtiteln och fördelat på tre anslagsposter enligt följande:

Bidrag till Jordbrukarungdomens förbund.....	275 000
Bidrag till viss lokal klubbverksamhet	100 000
Bidrag till ungdomsverksamhet på skogsbrukets område.....	100 000

Anslaget har sedan budgetåret 1954/55 utgått med oförändrat belopp. Dess syfte är att stödja och stimulera en praktisk och teoretisk för ungdom avpassad verksamhet på lanthushållningens område. Det statliga stödet utgår i huvudsak som bidrag till avlöning av konsulenter och instruktörer. Under 1959 var enligt uppgifter i jordbruksupplysningskommitténs betänkande (SOU 1961: 59) 37 helårsanställda, 41 delårsanställda och 38 deltidspanställda funktionärer knutna till verksamheten. I viss utsträckning har det statliga stödet emellertid också använts som bidrag till de arrangerande förbundens centrala kostnader. Av anslaget till JUF utgick 1959 170 517 kronor till den lokala verksamheten medan återstoden av anslaget 54 483 kronor kommit till användning i förbundets centrala verksamhet. Motsvarande uppgifter för anslaget till skoglig ungdomsverksamhet är 55 080 kronor till det lokala arbetet och 29 920 kronor till central aktivitet. Även detta anslag utbetalades till JUF. Av anslaget till viss lokal klubbverksamhet har 98 200 kronor kommit den lokala verksamheten till del och 1 800 kronor utgått till förbundet Vi unga som bidrag till centrala kostnader för verksamheten.

2.4.2 Återblick

Klubbverksamheten¹ har sitt ursprung från Amerikas förenta stater och syftar till »att intressera pojkar och flickor för lanthushållningen, åstadkomma självverksamhet och självansvar hos ungdomarna samt berika deras kunskaper och väcka deras håg för fortsatt utbildning genom att under ledning av instruktörer själva få handha egna odlingar, husdjursuppfödning, hemarbete m. m.».

I vårt land startade klubbverksamheten 1925 på initiativ av Jordbrukarungdomens förbund (JUF). Under de första

åren finansierades verksamheten genom bidrag från Rockefellerstiftelsens i Förenta staterna avdelning International Education Board (IEB). Denna organisation svarade också för ledningen av verksamheten fram till 1929 då huvudmannaskapet övertogs av JUF.

IEB:s stöd indrogs 1934. I det sammanhanget beslöt emellertid riksdagen att JUF utöver de statsbidrag förbundet åtnjöt för sin allmänna verksamhet också skulle erhålla statligt stöd för sin lokala praktiska verksamhet. Detta stöd har i huvudsak utgått som bidrag till avlöning av ungdomskonsulenter och instruktörer.

Frågan om huvudmannaskapet för klubbverksamheten har under åren varit föremål för överväganden och förslag av många olika utredningar och instanser, men ingen av dem har lyckats komma fram till en slutgiltig, för alla acceptabel lösning. 1928 års *lantbruksundervisningskommitté* (SOU 1930: 9) föreslog att ledningen för verksamheten skulle utövas av JUF enligt av Kungl. Maj:t fastställda stadgar under överinseende av lantbruksstyrelsen.

Hushållningssällskapsutredningen anförde som sin mening (SOU 1942: 32) att ungdomsverksamheten borde knytas närmare till sällskapens allmänna undervisnings- och upplysningsverksamhet, samt att ledningen av den statsunderstödda av JUF bedrivna verksamheten skulle anförtros åt sällskapen. I proposition till 1944 års riksdag anslöt sig departementschefen i princip till utredningens förslag. Lantbruksstyrelsen, som efter riksdagens principbeslut i ärendet fått i uppdrag att utarbeta riktlinjer för hushållningssällskapens or-

¹ Klubbverksamhetens (4 H-rörelsens) utveckling, omfattning, organisation och ekonomiska betingelser har utförligt redovisats i jordbruksupplysningskommitténs delbetänkande Klubbverksamheten på landsbygden (SOU 1961: 59)

ganisation, uttalade i sitt den 28 juni 1945 framlagda förslag att lantbruksstyrelsen borde ha överinseendet över ungdomsverksamheten och att verksamheten för ungdom i åldern 12—16 år skulle inom varje sällskapsområde stå under ledning av sällskapets förvaltningsutskott. Samtidigt hemställde emellertid JUF att förbundet även i fortsättningen skulle få vara huvudman för klubbverksamheten och förklarade sig villigt att vid förbundsstämman föreslå vissa ändringar i förbundets organisation. I den proposition i ärendet, som lämnades till 1947 års riksdag anförde departementschefen vissa betänkligheter mot att överflytta klubbverksamhetens ledning till hushållningssällskapen och uttalade att frågan borde bli föremål för ytterligare överväganden.

1948 tillsattes ännu en kommitté — lantungdomskommittén — med uppgift att framlägga förslag rörande frivillig förberedande yrkesutbildning för lantungdom. Även denna kommitté yrkade i sitt 1949 framlagda yttrande (SOU 1949: 59) på att klubbverksamheten skulle överflyttas till hushållningssällskapen. Sällskapens förvaltningsutskott borde svara för klubbverksamhetens medelsförvaltning och anställa för verksamheten erforderlig personal. I övrigt borde verksamhetens ledning utövas av en särskild ungdomsnämnd, sammansatt så att den representerade skilda intressen i landsbygdens ungdomsverksamhet. Två av kommitténs fem ledamöter uttalade i en reservation att JUF även i fortsättningen skulle vara huvudman för klubbverksamheten och att statsbidrag skulle utgå enligt samma villkor som tidigare. Kommitténs förslag föranledde inte något Kungl. Maj:ts beslut.

I samband med en framställning av JUF om väsentligt ökade statsbidrag till

klubbverksamheten yrkade lantbruksstyrelsen i november 1953 ånyo på en omorganisation av den statsunderstödda klubbverksamheten. Styrelsen föreslog att det inom varje hushållningssällskapsområde skulle finnas en särskild klubb-nämnd. Nämnden skulle vara lokal huvudman för klubbverksamheten och av dess fem ledamöter skulle hushållningssällskapets förvaltningsutskott utse två, JUF:s distriktsstyrelse två och skogsvårdsstyrelsen en. En central klubb-nämnd med ledamöter valda av Hushållningssällskapens förbund, JUF:s styrelse och Skogsvårdsstyrelsernas förbund skulle överta de administrativa ärenden rörande klubbverksamheten som JUF dittills handlagt.

I proposition till 1954 års riksdag följde departementschefen i allt väsentligt lantbruksstyrelsens förslag. I jordbruksutskottets utlåtande över propositionen påpekades emellertid att chefen för ecklesiastikdepartementet avsåg att utreda frågan om det statliga stödet till ungdomsvårdande verksamhet. Utskottet ansåg det lämpligt att klubbverksamheten i avvaktan på denna utrednings förslag bedrevs under dittillsvarande former. Utskottet påpekade emellertid att JUF inte hade den utbredning som fordrades för att verksamheten skulle få önskvärd omfattning och tillräckligt lokalt stöd och föreslog därför ett särskilt statligt anslag för den klubbverksamhet som bedrevs med ungdomsnämnd eller annat samarbetsorgan som lokal huvudman. Utskottet föreslog för budgetåret 1954/55 att anslag till JUF:s verksamhet på jordbrukets område skulle utgå med oförändrat 225 000 kronor. För verksamhet på skogsbrukets område föreslog utskottet ett nytt anslag av 85 000 kronor och för klubbverksamhet med annan lokal huvudman än JUF ett anslag av 100 000 kronor. Det

senare anslaget skulle av Hushållnings-sällskapens förbund fördelas mellan de olika sällskapen. Riksdagens beslut följde jordbruksutskottets yrkanden.

I juni 1954 uppdrog Kungl. Maj:t åt lantbruksstyrelsen att efter samråd med berörda organ och organisationer utfärda föreskrifter rörande verksamhetens bedrivande och statsbidragens fördelning. De bestämmelser, som lantbruksstyrelsen beslutade om i mars 1955, gick i korthet ut på att ungdomsnämnd eller organisation i hushållningssällskapsområde där klubbverksamheten kunde anses fungera på ett fullt tillfredsställande sätt, även i fortsättningen skulle planera och leda klubbverksamheten inom området. I övriga områden skulle lokala nämnder för klubbverksamheten inrättas. Sådan nämnd skulle bestå av lägst fem och högst nio ledamöter av vilka hushållningssällskapets förvaltningsutskott och JUF:s distriktsstyrelse skulle utse vardera två samt skogsvårdsstyrelsen en. Om nämndledamöterna kunde enas därom skulle även annan organisation, som bedrev klubbverksamhet inom området, få utse ledamot i nämnden.

För klubbverksamheten erforderlig personal, som avlönades av JUF skulle liksom tidigare anställas av förbundet och JUF skulle centralt eller lokalt kunna använda statsbidraget för anställning av konsulenter eller instruktörer. Den lokala nämnden skulle kunna medge att i den mån av JUF anställda befattningshavare inte togs i anspråk för JUF de skulle få biträda i av annan organisation bedriven klubbverksamhet.

Vid 1956 års riksdag togs frågan om klubbverksamhetens organisation på nytt upp av jordbruksutskottet. Utskottet anförde att man av tillgängliga redogörelser att döma kunnat märka tendenser till en icke avsedd centralise-

ring och att verksamheten i den utökade omfattning den fått genom 1954 års riksdagsbeslut tydligen inte funnit sin rätta form. Utskottet ansåg det därför lämpligt att frågan om statens stöd åt klubbverksamheten hänsköts till en just då aktuell ny utredning rörande upplysnings- och rådgivningsverksamhet på jordbrukets område.

Jordbruksupplysningskommittén, som tillsattes på hösten samma år, fick bl. a. till uppgift att pröva om inte statens stöd till klubbverksamheten kunde utformas efter i huvudsak samma principer som statens bidrag till det fria och frivilliga folkbildningsarbetet. I sitt i september 1961 avlämnade betänkande konstaterade kommittén, att klubbverksamhetens centrala ledning med en sådan organisationsprincip skulle kunna ges en tillfredsställande lösning. På länsplanet var studiecirkelverksamhetens organisationsform emellertid inte någon lämplig förebild, framhöll kommittén. Studiecirkelverksamhet synes utan olägenhet kunna bedrivas av flera läns- eller distriktsorganisationer, medan klubbverksamhet med egna företag bör vara samordnad under en ledning i distriktet, bl. a. för att instruktörerna skall kunna utnyttjas effektivt.

Enligt kommitténs uppfattning skulle den bästa lösningen av organisationsfrågan vara att det bildades en särskild organisation med klubbverksamhet i jordbruk, skogsbruk och hushåll och därmed nära förenad förenings- och fritidsverksamhet såsom enda uppgift. Kommittén påpekar att det bland ungdomorganisationerna främst är JUF och förbundet Vi unga som i större utsträckning är engagerade i klubbverksamhet. Av dessa två har JUF den större delen av verksamheten. I syfte att uppnå en lösning av organisationsfrågan hade

kommittén inlett förhandlingar med riksförbundet Sveriges 4 H¹ och förbundet Vi unga. Enighet hade därvid i princip nåtts om en sammanslagning av de båda organisationerna. På tre punkter hade det emellertid inte varit möjligt att sammanjämka parterna, nämligen ifråga om den nya organisationens namn, tolkningen av det i förslaget till stadgar intagna kravet på partipolitisk och religiös neutralitet samt de till riksförbundet Sveriges 4 H knutna specialförbundens status i den nya organisationen. Kommittén ansåg emellertid att dessa meningsskiljaktigheter inte var större än att de borde kunna överbryggas och föreslog att en ny organisation skulle bildas och att denna ensam skulle få uppbära statsbidrag för anordnande av klubbverksamhet.

Kommittén förslög vidare att statligt stöd till klubbverksamheten till skillnad från tidigare skulle utgå i förhållande till verksamhetens omfattning. Enligt kommitténs mening borde bidraget i princip beräknas till tre fjärdedelar av verksamhetens kostnader. Med utgångspunkt från de för år 1959 beräknade kostnaderna föreslog kommittén att bidrag skulle utgå med 110 kronor för klubb och 28 för klubbmedlem med eget företag. Till det nya förbundets centrala verksamhet föreslog kommittén att bidrag skulle utgå med åtta kronor per medlem, vilket ansågs motsvara två tredjedelar av kostnaderna. Med ett beräknat antal av 20 000 medlemmar och 1 700 klubbar skulle anslaget för ett budgetår uppgå till 907 000 kronor av vilket belopp 160 000 kronor skulle vara bidrag till förbundets centrala verksamhet. Kommittén förordade också att staten skulle ikläda sig kostnaderna för en omfattande utbildningsverksamhet för förbundets instruktörer samt att statsbidrag även i fortsättningen skulle utgå till JUF.

Vid remissbehandlingen blev kommitténs förslag utsatt för en ganska hård kritik. Framför allt restes invändningar mot förslaget att sammanslå riksförbundet Sveriges 4 H och förbundet Vi unga till en organisation som skulle vara huvudman för klubbverksamheten trots att enighet i denna fråga inte uppnåtts mellan de båda organisationerna. Skolöverstyrelsen ansåg det vara principiellt oriktigt att ingripa i organisationernas frihet och kunde därför inte tillstyrka att riksdagen skulle bestämma om sammanslagning av två fria organisationer, då organisationerna själva inte helt anslutit sig till förslaget. Liknande synpunkter har framförts av bland andra RLF, studieförbundet Medborgarskolan och SSU. Tidigare framförda yrkanden att verksamheten skulle överföras till hushållningssällskapen återkom också i detta sammanhang. Landsorganisationen anförde att behovet av en utredning om stöd till ungdomsverksamhet och de problem, som sammanhänger med klubbverksamheten bland ungdom på landsbygden, borde infogas i en större och mera översiktlig utredning.

Kommitténs förslag ledde inte till några åtgärder från Kungl. Maj:ts och riksdagens sida.

2.5 Övriga statliga bidrag till ungdomsverksamhet

Utöver ovan redovisade bidrag till ungdomens föreningsliv och fritidsverk-

¹ Vid årsskiftet 1960/61 blev Jordbrukarungdomens förbund föremål för en genomgripande omorganisation. JUF kom därvid tillsammans med förbundet Skog och ungdom och förbundet Hem och ungdom att ingå som s. k. specialförbund i en större sammanslutning med namnet riksförbundet Sveriges 4H. Det statliga stödet till klubbverksamhet och till ungdomsverksamhet på skogsbrukets område utgick emellertid även i fortsättningen till JUF. De senaste åren har dock anslaget till skoglig verksamhet utgått till förbundet Skog och ungdom.

samhet finns det några statliga anslag, vilka i större eller mindre utsträckning kommer ungdomsverksamheten till del.

Enligt gällande bestämmelser för *statligt stöd åt det fria och frivilliga folkbildningsarbetet* utgår således bidrag till bland annat studiecirkelverksamhet. Tidigare fanns det särskilda bestämmelser för s. k. ungdomscirklar, enligt vilka en studiecirkel med deltagare i åldern 14 till 18 år kunde erhålla statligt stöd motsvarande tre fjärdedelar av kostnaderna för studiecirkelledare och studiemateriel, dock högst elva kronor per studietimme och 300 kronor per cirkel. Genom beslut av 1963 års riksdag avskaffades emellertid de särskilda bestämmelserna för ungdomscirklar. För närvarande utgår bidrag till studiecirklar med deltagare i åldern 14 år och däröver med 50 procent av kostnaderna för cirkelledare och studiemateriel, dock med högst 15 kronor per studietimme. Enligt riksdagens uttalande skall bidraget under de närmaste åren höjas till 75 procent av samma kostnader. Till studiecirklar utgår vidare bidrag för fackmannamedverkan med tillsammans högst 120 kronor per studiecirkel och år.

Enligt riksdagens beslut i denna fråga utgår också bidrag till de godkända studieförbundens pedagogiska verksamhet. För budgetåret 1963/64 uppgår anslaget för detta ändamål till 1 500 000 kronor. Enligt riksdagens uttalande skall även detta belopp successivt höjas under de närmaste åren. Av bidraget till studieförbundens pedagogiska verksamhet skall minst 20 procent användas för ledarutbildning, materielframställning och andra åtgärder av pedagogisk art för studiecirkelverksamhet bland ungdom.

Ur *fonden för friluftslivets främjande* kan organisationer erhålla bidrag dels till kostnader för lägervistelse för mind-

re bemedlad ungdom och dels till kostnader för inköp av tält. För budgetåret 1962/63 fördelades ett anslag av sammanlagt 69 600 kronor mellan nedanstående organisationer enligt följande:

Lägerverksamhet inom scoutrörelsen m. m.

Svenska scoutrådet	21 200
Sveriges flickscoutråd	16 000
Frälsningsarméns scoutorganisationer	3 200
Frälsningsarméns ungdom	3 000
Unga örnar	11 600
KFUM:s triangelpojkar	1 500
KFUK	500
Svenska missionsförbundets ungdom	3 600
	60 600

Inköp av tält för scoutrörelsen m. m.

Svenska scoutrådet	2 500
Sveriges flickscoutråd	2 000
Frälsningsarmén	1 000
Unga örnar	1 500
KRUM:s triangelpojkar	1 000
Svenska missionsförbundets ungdom	1 000
	9 000

I samband med beslutet om bidrag till ungdomens föreningsliv och fritidsverksamhet beslutade 1954 års riksdag på förslag av ecklesiastikministern och 1953 års utredning att anvisa ett anslag av 250 000 kronor såsom *bidrag till utrustning m. m. av vissa samlingslokaler*. Beloppet anvisades under femte huvudtiteln. Av anslaget fördelades ett belopp av 100 000 kronor av Våra gårdar, riksföreningen för nykterhetsrörelsens allmänna samlingslokaler. Återstoden av anslaget disponerades av statens nämnd för samlingslokaler. Anslaget drogs emellertid in för ett par år sedan och står således inte längre till ungdomsorganisationernas förfogande.

Stöd till föreningslokaler kan emellertid erhållas ur *allmänna arvsfonden*. Bidrag ur fonden utgår till nybyggnad, ombyggnad eller utrustning av lokaler, som helt eller huvudsakligen är avsedda för ungdom upp till 21 års ålder. För budgetåret 1962/63 fördelades ett

belopp av 4 143 900 kronor enligt följande:

Scoutorganisationer.....	798 400
Svenska kyrkan.....	244 000
Andra samfund.....	1 699 000
Kommuner och ungdomsråd.....	345 500
Nykterhetsorganisationer.....	111 500
Idrottsorganisationer.....	9 000
Annan huvudman.....	936 500
	4 143 900

2.6 Landstingens ekonomiska stöd till ungdomsverksamhet

På grundval av landstingens tryckta handlingar och protokoll till och med 1962 har Svenska landstingsförbundet gjort en sammanställning av sekundärkommunernas ekonomiska stöd till ungdomsverksamhet. Enligt denna har landstingen för år 1963 beviljat ett sammanlagt belopp av 1 389 500 kronor hu-

vudsakligen till ungdomsledarutbildning och instruktörsverksamhet. De olika landstingens anslag för dessa ändamål redovisas i nedanstående tabell.

Ur de i tabellen upptagna anslagen kan för en del av landstingen bidrag också erhållas till annan ungdomsverksamhet. Sålunda utgår bidrag till instruktörsverksamhet ur anslaget till ungdomsledarutbildning i Stockholms, Kronobergs, Blekinge och Kopparbergs läns landsting. Av anslaget till instruktörsverksamhet i Jönköpings län är 70 000 kronor reserverat för fritidsgrupper. I Örebro län utgår av anslaget till instruktörsverksamhet 10 000 kronor till hushållningssällskapet. I Kalmar läns södra landstingsområde kan bidrag till instruktörsverksamhet eventuellt utgå ur landstingets anslag för oförutsedda utgifter.

Landstingens anslag till ungdomsledarutbildning och instruktörsverksamhet för år 1963

Landsting	Anslag kr till	
	ungdomsledarutbildning	instruktörsverksamhet
Stockholms läns.....	150 000	—
Uppsala läns.....	2 000	30 000
Södermanlands läns.....	20 000	45 000
Östergötlands läns.....	2 000	—
Jönköpings läns.....	15 000	130 000
Kronobergs läns.....	40 000	—
Kalmar läns norra.....	7 000	—
Kalmar läns södra.....	10 000	—
Blekinge läns.....	15 000	—
Kristianstads läns.....	18 000	—
Malmöhus läns.....	50 500	70 000
Göteborgs och Bohus läns.....	13 000	45 000
Älvsborgs läns.....	5 000	50 000
Skaraborgs läns.....	25 000	35 000
Värmlands läns.....	62 000	45 000
Örebro läns.....	—	75 000
Västmanlands läns.....	30 000	—
Kopparbergs läns.....	93 000	—
Gävleborgs läns.....	—	35 000
Västernorrlands läns.....	50 000	120 000
Jämtlands läns.....	10 000	36 000
Västerbottens läns.....	30 000	20 000
Norrbottnens läns.....	35 000	25 000
Samtliga	682 500	761 000

Av sammanställningen framgår, att anslag beviljas av samtliga landsting med undantag för Hallands och Gotlands läns landsting.

Sexton landsting lämnar bidrag till ungdomsledarutbildning enligt av respektive landsting fastställda bestämmelser. Två landsting har ställt medel till förfogande att användas till främjande av olika organisationers verksamhet, bland annat till ungdomsledarutbildning, och tre landsting bidrar till ABF:s, scoutförbunds eller liknande organisationers ungdomsledarutbildning.

I tolv landsting¹ utgår bidrag till distriktsorganisationer vars riksorganisationer är berättigade att erhålla statsbidrag till ungdomsledarkurser. Landstingsbidraget utgår med tio kronor per kursdeltagare och dag, i Södermanland dock högst 2 500 kronor per år till en och samma distriktsorganisation och i Skaraborgs, Västerbottens och Norrbottens län för högst tio kursdagar vid varje kurs. Dessutom utgår bidrag till kursdeltagarnas resekostnader med belopp motsvarande i medeltal för varje deltagare högst tio kronor i Västmanlands, 15 kronor i Stockholms, Jönköpings, Malmöhus, Göteborgs och Bohus och Kopparbergs samt 20 kronor i Västerbottens och Norrbottens läns landsting. I Blekinge har resekostnadsbidraget inte maximerats till visst belopp.

I övriga landsting utgår bidrag till ungdomsledarutbildning i varierande former.

Instruktörsbidrag till distriktsorganisationer utgår i sjuutton landsting. I elva² av dessa utgår (med vissa smärre avvikelser) detta bidrag med 3 000 kronor per år till distriktsorganisation, som inom landstingsområdet har minst tio lokala avdelningar med tillsammans minst 500 medlemmar, och med 6 000

kronor per år till distriktsorganisation som har fler än 20 lokala avdelningar med tillsammans fler än 1 000 medlemmar. I Örebro län har bidraget fastställts till 4 000 respektive 8 000 kronor, i Västerbottens län till 1 000 respektive 2 000 kronor och i Skaraborgs och Norrbottens län med 1 500 respektive 3 000 kronor. I de två sistnämnda landstingen utgår dessutom bidrag med 250 kronor för varje fullt tusental medlemmar, varmed organisationens medlemsantal överstiger 1 000 medlemmar, dock högst med 3 000 kronor. I övrigt utgår bidrag i varierande former och med varierande belopp.

Till *fritidsgrupper* utgår bidrag i Jönköpings och Västerbottens läns landsting. I Jönköpings län lämnas bidrag med 25 kronor till inom länet verksam godkänd fritidsgrupp. I Västerbottens län utgår bidrag med likaledes 25 kronor per godkänd fritidsgrupp, dock endast till distriktsorganisation, som inte får bidrag till hel- eller halvtidsanställd instruktör och högst med 1 000 kronor per organisation och år.

2.7 *De borgerliga kommunernas ekonomiska stöd till ungdomsverksamhet*

Någon mera utförlig redogörelse för primärkommunernas ekonomiska bidrag till ungdomsorganisationernas verksamhet finns för närvarande inte. Den redovisning av förhållandena på detta område, som utredningen nu kan lämna, måste därför bli ytterst ofullständig. En arbetsgrupp inom Statens ungdomsråd håller emellertid just nu

¹ Stockholms, Södermanlands, Jönköpings, Blekinge, Malmöhus, Göteborgs och Bohus, Skaraborgs, Västmanlands, Kopparbergs, Västernorrlands, Västerbottens och Norrbottens läns landsting.

² Stockholms, Uppsala, Södermanlands, Jönköpings, Kronobergs, Blekinge, Malmöhus, Göteborgs och Bohus, Värmlands, Kopparbergs, Gävleborgs och Jämtlands läns landsting.

på med att kartlägga kommunernas stöd till ungdomsverksamheten. Resultaten av denna undersökning torde enligt uppgift komma att framläggas inom den allra närmaste tiden.

En sammanställning som gjorts av Ungdomsrådets samarbetskommitté, visar att kommunernas bidragsgivning i stor utsträckning följer normerna för statens stöd till ungdomsorganisationerna och anvisar medel för fritidsgruppverksamhet, instruktörsbidrag och ledarutbildning. Utöver dessa bidrag finns det emellertid i den kommunala bidragsgivningen till ungdomsverksamhet en rad andra stödformer, såsom hyresbidrag, inventariebidrag, stipendiebidrag, lägerbidrag, bidrag till nystartade föreningar samt administrationsbidrag. Sammanställningen bygger dock endast på uppgifter från 27 kommuner med anställd personal för den kommunala ungdomsverksamheten. Den är således inte representativ för landet i dess helhet.

I 1960 års ungdomsmyndighetsutrednings betänkande ägnas ett avsnitt åt ungdomsverksamheten i kommunerna. Även denna framställning baseras emellertid på förhållanden inom kommuner, som mera systematiskt gripit sig an ungdomsfrågorna och är således inte allmängiltig. Några huvudpunkter i denna framställning förtjänar emellertid att återges i detta sammanhang.

Vissa kommuner har anställt en eller flera ungdomskonsulenter med uppgift att stödja ungdomens föreningsliv, ge råd och tips i fråga om exempelvis mötesprogram och reklam, organisera kommunal ungdomsverksamhet och ungdomsledarutbildning samt svara för planering, arrangemang och kampanjer, utredningar och remisser på ungdomsverksamhetens område.

Kommuner med konsulentverksamhet för ungdomens fritidsfrågor har i

regel också fattat vissa principbeslut i fråga om ungdomslokaler och ekonomiskt stöd åt ungdomens fritidsverksamhet. Ätminstone i de större städerna försöker man ge nya stadsdelar tillfredsställande ungdomslokaler både för föreningsverksamhetens och övriga ungdomsaktivitetens behov.

Främst i städer och större tätorter finns heltidsanställda »fältarbetande» ungdomsledare (ungdoms- och hemgårdsföreståndare, föreningsfunktionärer och instruktörer). Allt fler kommuner har enligt utredningens uppfattning insett att detta ökar ungdomsarbetets bredd och intensitet och har därför satsat på dels eget folk dels också på bidragsgivning för anställda instruktörer inom föreningslivet. Heltidsanställda ungdomsgårdsföreståndare finns i ett tjugotal av de större städerna och samhällena.

Några uppgifter om den kommunala bidragsgivningens omfattning på detta område lämnas inte av ungdomsmyndighetsutredningen.

2.8 De kyrkliga kommunernas ekonomiska stöd till ungdomsverksamhet

En mera utförlig redogörelse för de kyrkliga kommunernas ungdomsverksamhet lämnas av 1958 års utredning kyrka—stat i dess betänkande »Kyrkor och samfund i Sverige» (SOU 1963: 39). Enligt detta bedrivs kyrkans ungdomsverksamhet huvudsakligen i fyra olika former, nämligen som söndagsskola, juniorarbete, öppet ungdomsarbete och slutet eller i mera fasta former organiserat ungdomsarbete.

Söndagsskolan vänder sig till barn i åldrarna 4 till 13 år. 1959 samlades omkring 136 000 barn i 3 540 söndagsskolor.

Juniorarbetet är söndagsskolans vardagsarbete för barn från och med elvaårsåldern till konfirmationsåldern. Juniorerna samlas på vardagskvällarna för studie- och hobbyarbete. Programmet upptar också sång, musik, lek och friluftsliv. Bland de s. k. Ansgarsjuniorerna bedrivs arbetet efter scoutmässiga principer. Det sammanlagda antalet juniorer uppgick 1959 till 19 700, av vilka omkring 6 000 var Ansgarsjuniorer.

Med *öppet ungdomsarbete* avses i svenska kyrkan den verksamhet, som speciellt inriktar sig på åldersgrupperna efter konfirmationen fram till 25-årsåldern. I denna arbetsform vänder man sig till all församlingens ungdom med inbjudan till samlingar och program av skilda slag. Man söker konsekvent undvika föreningsformen med medlemsförteckning och funktionärer av olika slag såsom ordförande och sekreterare. Däremot anknyter man gärna till ungdomsföreningar och organisationer av icke kyrklig karaktär. Det har ansetts att denna typ av ungdomsarbete bäst överensstämmer med folkkyrkans struktur och arbetssätt, och den har i viss mån tillkommit som en reaktion mot tidigare, mera slutna, föreningsmässiga ungdomsverksamhet. Det har emellertid visat sig svårt att hålla samman ett arbete av helt öppen karaktär och tendensen tycks därför ånyo gå mot en mera fast, reglerad organisationsform. Det öppna ungdomsarbetets arbetsformer är i första hand ungdomsaftnar med föredrag, samtal, film, frågesport o. d. samt ungdomsgudstjänster. 1959 anordnades 7 880 sådana samlingar och gudstjänster med sammanlagt 320 000 besök.

Det slutna ungdomsarbetet kan bedrivas i föreningens form med fasta medlemmar och utsedda funktionärer. För närvarande finner man i kyrkans ung-

domsverksamhet en tendens mot ett s. k. grupporienterat arbete. Gruppen är mindre fast än föreningen; man utser inga funktionärer och lägger mindre vikt vid den formella sidan av verksamheten men slår vakt om kontinuiteten i arbetet. Verksamheten bedrivs ofta i form av studiecirklar i olika ämnen och fritidsgrupper t. ex. i slöjd, teckning, fotografering och motorkunskap. Kyrkospelet som framställer det kristna budskapet i dramats form har de senaste åren tilldragit sig särskilt intresse. I denna verksamhet samlade kyrkan 1959 enligt utredningens undersökningar 47 200 deltagare. Denna siffra omfattar emellertid inte all kyrklig ungdomsverksamhet på lokalplanet med fast medlemsantal. Vid landets gymnasier finns cirka 90 kristliga gymnasistförbund med omkring 2 000 medlemmar. I universitetsstäderna finns särskild kyrklig verksamhet bland studenterna, vilken dels bedrivs av lokala kristna studentförbund och dels av sex studentpräster. En del av kyrkans ungdomsarbete bedrivs också som scoutarbete. Kyrkans scoutverksamhet hör emellertid i första hand samman med dess juniorverksamhet. Till ungdomsverksamheten räknas dock de cirka 10 000 seniorscouterna, vilka är över 13 år. Det slutna ungdomsarbetet kan enligt utredningen beräknas ha omfattat omkring 60 000 ungdomar.

I det sammanhanget erinrar utredningen om det nära samarbete, som förekommer mellan kyrkan och scoutrörelsen över huvud. Svenska scoutförbundet (SSF) med cirka 75 000 medlemmar har sålunda i cirka 50 procent av sina kårer präster till ett antal av omkring 400 med i pojkggrupparbetet. Inom KFUK:s och KFUM:s scoutarbete medarbetar i 65 procent av kårerna cirka 100 präster. Vidare har Svenska kyrkans diakonistyrelse för verksamheten inom scoutförbunden — SSF,

KFUM, KFUK, IOGT och NTO — tillsatt tre scoutsekreterare.

I ledningen för kyrkans fria verksamhet, till vilken ovanstående aktiviteter räknas, står dels präster, dels också ett antal hel- eller deltidsanställda medarbetare. Kyrkoherden utövar med kyrkorådet ledningen för hela församlingsarbetet inom ett pastorat. De övriga församlingsprästernas tid tas också i stor utsträckning i anspråk för planering och genomförande av arbetsuppgifter inom den fria verksamheten. Som exempel nämner utredningen att 1 600 präster 1959 var lärare i söndagsskola. Det övervägande antalet ledare för de 9 090 studiecirklar, som detta år redovisades av Sveriges kyrkliga studieförbund, var likaså präster (cirka 70 procent).

De heltidsanställda lekmän, som inom kyrkan anställts för uppgifter inom den fria verksamheten är i första hand diakoniarbetare och ungdomssekreterare. 1959 var inom det fria församlingsarbetet anställda 231 diakonissor, 22 dia-

koner och 31 ungdomssekreterare. Diakonissorerna är vanligen verksamma inom sjuk- och åldringsvården eller barn- och ungdomsarbetet. Enligt utredningen är ett växande antal diakonissor engagerade främst för barn- och ungdomsarbete. Diakonerna är i huvudsak ledare i ungdomsarbetet. I några fall är denna verksamhet kombinerad med uppgifter av social natur. Ungdomssekreterarna har i första hand till uppgift att organisera församlingarnas ungdomsarbete.

Kostnaderna för söndagsskolorna, juniorarbetet och ungdomsarbetet har av utredningen beräknats till 3 570 000 kronor, varav 2 152 000 kronor täckts av uttaxerade medel och 1 376 000 genom insamlade medel. I dessa belopp är inte drifts- och underhållskostnader för de lokaler, som använts för denna verksamhet inräknade. Kostnaderna för heltidsanställd ungdomssekreterare ingår i vissa fall i kostnaderna för ungdomsarbetet.

3 Ungdomsorganisationer i Sverige

3.1 Omfattning och verksamhet¹

Under de senaste åren har 49 riksorganisationer för ungdomsverksamhet tilldelats statligt stöd för ungdomsledarkurser. Av dessa har 39 också erhållit bidrag till instruktörsverksamhet. Det senare bidraget har för en av organisationerna, nämligen Sveriges riksidrottsförbund, utgått över tionde huvudtiteln i statsbudgeten medan anslagen i övrigt varit uppförda under åttonde huvudtiteln. Några organisationer har ansökt om statligt stöd men av skilda anledningar inte kunnat erhålla sådant.

De organisationer det här är fråga om har till utredningen redovisat ett sammanlagt antal medlemmar av 2 919 520. Av dessa uppgavs 1 925 027 ha varit i åldern 12 till 25 år. Antalet distriktsorganisationer var enligt samma uppgifter 836 och antalet lokalavdelningar eller motsvarande var 33 566. Med några undantag avser uppgifterna kalenderåret 1962.

Hur antalet medlemmar, distriktsorganisationer och lokala avdelningar fördelar sig på de olika organisationerna framgår av tabellen på sidan 34.

Uppgifterna om antalet *medlemmar* är i de flesta fall ungefärliga. I synnerhet gäller det åldersgrupperna 12 till 25 år, för vilken flera organisationer tydligen saknar tillförlitliga uppgifter. Medlemssiffrorna inrymmer säkerligen också en inte obetydlig dubbelregistrering. Mot ett redovisat antal medlemmar av i runt tal 1,9 miljoner står så-

lunda en population i berörda åldrar, som enligt statistisk årsbok uppgår till omkring 1,4 miljoner. Rent matematiskt innebär det att varje ungdom i åldern 12 till 25 år skulle vara medlem i mer än 1,3 föreningar. Dubbelregistrering torde i de flesta fall bero på att lokala föreningar, som sysslar med olika aktiviteter, är anslutna till flera olika specialförbund. Detta förhållande torde vara särskilt vanligt inom idrottsrörelsen och vissa scoutorganisationer. Om en medlem i en idrottsförening exempelvis ägnar sig åt två sommaridrotter och två vinteridrotter registreras han automatiskt i fyra olika specialidrottsförbund och kommer på så sätt att redovisas som fyra medlemmar. Dubbelregistreringen är således inte ett falsarium utan snarare ett uttryck för intensitet i föreningarnas arbete. I vilken

¹ Detta avsnitt bygger i huvudsak på uppgifter, som ungdomsorganisationerna lämnat vid en av utredningen under våren 1963 företagen enkät till 53 olika organisationer och sammanslutningar. 47 organisationer har besvarat frågeformuläret. Fyra organisationer — Samfundet för hembygdsvärd, Kungl. Aeroklubben, Svenska korporationsidrottsförbundet och riksförbundet Demokratisk ungdom har meddelat att de inte ansett sig ha anledning att besvara frågorna, eftersom de inte erhåller bidrag ur anslaget till ungdomsverksamhet. Två organisationer — Godtemplarorden och Frikyrkliga ungdomsrådet — har trots upprepade påstötningar inte återsänt sina enkätformulär. Uppgifter om dessa organisationers medlemsantal, m. m. har lämnats av skolöverstyrelsen. Sveriges ungdomsorganisationers landsråd har inte individuella medlemmar och inte heller distrikts- och lokalorgan. Organisationen finns därför inte upptagen i tabellen över ungdomsorganisationernas medlemmar, distrikt och lokalavdelningar.

*Ungdomsorganisationernas medlemmar, distriktsorgan och lokalavdelningar,
kalenderåret 1962*

Organisationer	Medlemmar		Distrikt	Avdelningar
	totalt	12—25 år		
Evangeliska fosterlandsstiftelsens ungdomsförbund.....	43 600	19 000	22	2 369
Frikyrkliga ungdomsrådet ¹	12 000	10 500	24	350
Frälsningsarméns scoutförbund.....	7 548	3 510	11	248
Frälsningsarméns ungdom.....	32 760	10 150	11	248
Förbundet Vi unga.....	18 094	18 094	24	225
Godtemplarorden.....	124 000	53 000	29	2 351
Sveriges godtemplares ungdomsförbund.....	17 051	13 821	24	268
IOGT:s scoutförbund.....	10 024	5 584	23	204
Hantverkarnas ungdomsrörelse.....	1 400	1 400	2	52
Riksförbundet Sveriges 4 H.....	82 000	73 000	25	2 025
Ridfrämjandet.....	—	11 500	—	85
Sveriges fältbiologiska ungdomsförening.....	3 475	2 900	4	86
KFUK:s riksförbund.....	12 475	6 744	8	58
KFUM:s riksförbund.....	24 420	11 790	17	186
KFUK:s och KFUM:s scoutförbund.....	22 715	14 833	26	340
Metodistkyrkans ungdomsförbund.....	4 747	4 000	3	298
Motormännens helnykterhetsförbunds ungdoms- klubb.....	—	28 200	27	545
NTO:s juniorförbund.....	5 086	3 008	29	156
NTO:s scoutförbund.....	4 885	3 586	19	130
NTO:s ungdomsförbund.....	14 588	9 990	29	486
Nykterhetsorganisationen Verdandi.....	13 000	3 000	16	165
Riksförbundet Kyrklig Ungdom.....	—	180 000	23	2 575
Riksförbundet Sveriges lottakärer.....	—	14 570	27	241
Riksförbundet Sveriges ungdoms- och hemgårdar	46 135	22 137	—	—
Skid- och friluftsförbundet.....	60 800	7 000	23	270
Svenska alliansmissionens ungdomsförbund....	10 066	5 216	4	353
Svenska baptisternas ungdomsförbund.....	27 538	10 712	18	935
Svenska frisksportförbundet.....	6 007	3 600	16	98
Svenska missionsförbundets ungdom.....	62 715	36 389	16	1 236
Svenska motorklubben.....	5 000	—	—	43
Svenska ungdomsringen för bygdekultur.....	14 292	6 465	20	254
Sveriges blåbandsungdom.....	8 010	5 670	20	257
Svenska scoutförbundet.....	82 750	31 800	35	1 093
Sveriges riksidsrottsförbund.....	1 378 061	799 511	23	9 737
Sveriges schackförbund.....	9 098	4 000	26	388
Sveriges studerande ungdoms helnykterhetsför- bund.....	5 000	4 800	16	171
Unga örnars riksförbund.....	29 038	13 126	26	448
Ungdomens fredsförbund.....	5 000	2 000	1	32
Ungdomens röda kors.....	18 176	11 831	24	475
Örebromissionens ungdom.....	15 300	4 950	4	411
Ansgarsförbundet av kyrkliga juniorer.....	8 700	2 500	13	100
Folkpartiets ungdomsförbund.....	10 000	8 000	27	225
Högerns ungdomsförbund.....	26 000	18 000	28	515
Centerns ungdomsförbund.....	87 359	75 640	28	1 302
Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund..	55 000	50 000	27	1 100
Sveriges elevers centralorganisation ²	300 000	300 000	13	350
Sveriges konservativa studentförbund.....	3 644	—	—	11
Sveriges motorfederation.....	18 577	—	5	171
Summa	2 919 520	1 925 027	836	33 566

¹ I medlemsantalet för Frikyrkliga ungdomsrådet inräknas inte medlemmar i de av rådets medlemsorganisationer, vilka själva erhåller statligt stöd. Däremot inräknas ett uppskattat antal medlemmar i olika frikyrkliga organisationer och församlingar, som rådet samarbetar med utan att dessa är medlemsorganisationer.

² Sveriges elevers centralorganisation räknar såsom medlemmar elever vid de högre skolorna, grundskolans högstadium och yrkesskolor om elevråden erlagt avgift till förbundet.

utsträckning dubbelregistrering förekommer är för närvarande inte möjligt att bedöma. Utredningen kommer emellertid att i sitt fortsatta arbete ägna uppmärksamhet åt denna fråga.

En annan förklaring till de höga medlemstalen torde vara att många ungdomar är med i flera olika organisationer samtidigt. De lokala föreningarna samlar i regel sina medlemmar en eller högst två gånger i veckan. För medlemmar, som är intresserade av föreningsverksamhet och som vill ägna sig åt sådan aktivitet under ytterligare en eller ett par kvällar i veckan, ligger det nära till hands att också söka sig till andra föreningar som kan finnas i närheten.

En jämförelse med de medlemstal, som finns upptagna i tabellen på sidan 50 och som av organisationerna lämnats till skolöverstyrelsen i samband med ansökan om statsbidrag, visar på en del punkter ganska stora skillnader. I många fall är de medlemstal som redovisats till skolöverstyrelsen betydligt högre än de som lämnats till utredningen. Uppenbarligen beror detta på att i varje fall vissa organisationer — tydligen i fullt samförstånd med skolöverstyrelsen — i sina medlemsuppgifter räknat in också deltagare i av respektive organisationer bedriven öppen verksamhet. Såsom senare kommer att närmare utvecklas överensstämmer detta helt med utredningens förslag till hur medlemsantalet i fortsättningen skall beräknas. Utredningen vill här endast anföra detta förhållande som en förklaring till de stora medlemssiffrorna.

Ett par av organisationerna har i stället för medlemmar uppgivit deltagare. Riksförbundet Kyrklig ungdom meddelar således att den kyrkliga ungdomsrörelsen inte räknar medlemmar. Samtliga, som inte utträtt ur Svenska kyrkan är medlemmar, förklarar orga-

nisationen. »Däremot räknas det antal ungdomar, bland vilka Svenska Kyrkan har aktivt, kontinuerligt arbete. Enligt sista riksomfattande undersökningen utgjorde antalet ungdomar, i åldern 12—25 år, bland vilka arbete bedrevs, omkr. 180 000». Enligt vad utredningen kunnat konstatera genomfördes denna undersökning 1956.

Även riksförbundet Sveriges ungdoms- och hemgårdar har i stället för medlemmar redovisat antalet deltagare i verksamheten, »varvid en individ kan räknas flera gånger». Riksförbundets uppgifter gäller emellertid endast verksamheten vid de 36 hemgårdar, till vilka statsbidrag utgår. Till riksförbundet är anslutna ytterligare 20 hemgårdar. Dessa drivs emellertid i kommunal regi och kommer inte i åtnjutande av statligt stöd. Riksförbundet har därför inte räknat in denna verksamhet i uppgifterna till utredningen.

Begreppet »medlem i förbundet» definieras i viss mån olika av olika ungdomsorganisationer. I de allra flesta fall kräver organisationen emellertid att medlemmarna betalar avgift för sitt medlemskap. Vissa undantag finns, främst bland de religiösa ungdomssammanslutningarna. I Örebro missionens ungdom betalar medlemmarna sålunda inte medlemsavgifter. De stöder i stället sin organisation genom frivilliga gåvor. Detsamma gäller Svenska missionsförbundets ungdom och i viss utsträckning också Svenska alliansmissionens ungdomsförbund. För scoutorganisationerna gäller i regel att medlemmarna skall avlägga vissa prov och invigas för sina uppgifter. I något fall ställs också krav på att medlem skall bära scoutdräkt. För nykterhetsorganisationerna gäller, förutom att medlem skall avlägga nykterhetslöfte, i vissa fall också en del andra förpliktelser. Nykterhetsorganisationen Verdandi

kräver att medlem skall »verka för samhällets befrielse från och skydd mot rusdryckstrafiken». Medlem i NTO:s juniorförbund skall följa »Juniorernas lag» vilken i korthet inrymmer »nykterhet, fred och folkuppfostran, antikotin och etiska grundsatser». I de övriga organisationerna förekommer i vissa fall åldersgränser uppåt eller nedåt, i andra krav på egenhändigt underskriven inträdesblankett. För att vara medlem i Sveriges konservativa studentförbund måste man ha erlagt avgift »något av de två senaste åren». Medlem i Ridfrämjandet blir varje »välkänd person, som begär inträde i och erlägger medlemsavgift till lokalavdelning av RidF...»

Tabellens uppgifter om *distriktsorganisationer och lokalavdelningar* avser — i de fall det inte är fråga om renodlade ungdomsorganisationer — i flertalet fall de vuxnas regionala och lokala organ.

Lokalavdelningarna — här avses då sådana, som helt eller till övervägande delen har medlemmar i åldern under 25 år — har i de flesta fall egna styrelser och självständig ekonomisk förvaltning. I regel väljer de unga medlemmarna också själva sina styrelser och funktionärer. Undantag finns emellertid. Så är exempelvis vanligt att olika ledare och funktionärer inom scoutrörelsen utses av kårstyrelser, vars ledamöter i allmänhet skall vara myndiga. I KFUK:s och KFUM:s scoutförbund utses styrelsen av kårens samtliga ledare. Inom Frälsningsarméns båda ungdomsorganisationer utses styrelserna i de lokala organen av den lokala frälsningsarmékårens ledning i samråd med distriktsledningen. I ungdomsgrupperna inom Evangeliska fosterlandsstiftelsens ungdomsförbund väljes styrelserna — där sådana förekommer — av medlemmarna, »dock så att platsens mis-

sionsförening, som är huvudansvarig för verksamheten, har rätt att välja ett proportionellt antal ledamöter i styrelsen». I NTO:s scoutförbund väljes styrelserna av lokalavdelningarnas vuxna medlemmar.

De olika ungdomsorganisationernas *mål* har, såsom de redovisats i enkäten, många gemensamma drag. I de flesta fall vill organisationerna genom sin verksamhet främja medlemmarnas fostran till goda och ansvarskännande samhällsmedborgare. Man vill slå vakt om demokratin och om etiska grundprinciper, och man talar ofta också om fysisk fostran och utveckling.

I de religiösa organisationernas mål har självfallet den kristna etiken en framskjuten plats. Örebromissionens ungdom syftar med sin verksamhet till fostran av goda samhällsmedborgare på kristen grund. Målet för Svenska missionsförbundets ungdomsförbund är att »befrämja personlig kristen tro, fostran och gärning». Riksförbundet Kyrklig ungdom vill »fullgöra församlingens ansvar för den döpte genom att hjälpa honom/henne in i nådamedlen, d. v. s. i Bibelgudstjänst, bön — samtidsigt som ungdomsarbetet skall träna vederbörande för en insats i samhället genom skolning». Metodistkyrkans ungdomsförbund anger såsom sin målsättning »att hjälpa barn och unga att bli mera Kristuslika i tankar, ord och gärningar». Frälsningsarméns ungdom och scoutförbund vill intressera de unga för positiva livsvärden och ge dem en kristen livsåskådning. Svenska scoutförbundet hävdar en kristen livssyn, men respekterar varje livsåskådning, som låter sig förenas med scoutlag och scoutlöfte.

I de inom nykterhetsrörelsen verk samma organisationerna har nykterhetstanken en lika framträdande position som den kristna tanken inom de reli-

giösa organisationerna. Kravet på nykterhet kombineras ofta med en social grundsyn, med upplysning och ansvar. Sveriges studerande ungdoms helnykterhetsförbund ser som sin uppgift att på det sociala ansvarskännandets grundval, genom helnykterhet verka för alkoholbrukets avskaffande. Motormännens helnykterhetsförbunds ungdomsklubbar vill bland ungdom verka för helnykterhet, trafiksäkerhet och sund motorism, ökat studieintresse, humant uppträdande och gott kamratskap. Sveriges godtemplares ungdomsförbund arbetar för kamratskapstanken, helnykterhet och sund livsstil, aktiv fritid, demokrati och kultur, internationellt samarbete och världsfred.

Sveriges riksidsrottsförbund har till ändamål att genom tävlings- och rekreationssidrott höja vårt folks kroppsliga och andliga kraft samt bereda särskilt de unga en värdefull fritidssysselsättning. I detta syfte samverkar förbundet med andra ideella organisationer och samhälleliga institutioner. Skid- och friluftsförbundets ungdomsverksamhet syftar till »att skapa intresse hos all svensk ungdom för utövande av friluftsliv i skilda former samt att förmedla kontakten med såväl näraliggande natur som med mera avlägsna vildmarksområden och på detta sätt intressera ungdomen för naturen och dess hemligheter samt för att vilja vårda densamma». Svenska frisksportarförbundet vill »verka för folkhälsans höjande genom att tala för en enkel och härdande livsföring och en sund, fullvärdig kost och att motarbeta bruket av tobak, alkohol och andra för människan skadliga ämnen».

De politiska ungdomsorganisationernas syn på sina mål och uppgifter är i stort sett gemensamma för dem även om respektive organisationers politiska grundåskådningar självfallet helt går

i sär. Högerens ungdomsförbund säger sig vilja »vinna Sveriges ungdom för den konservativa samhällsåskådning som uppbär Högerpartiets principprogram... bedriva ett planmässigt upplysningsarbete för de konservativa idéerna och deltaga i Högerpartiets organisationsarbete, giva sina medlemmar en fördjupad insikt i samhällslivets funktion och de krav som ställs på medborgaren i ett demokratiskt samhälle samt fostra ungdomen till självansvar och skapande aktivitet». Folkpartiets ungdomsförbund vill lära medlemmen grundfakta, ge grunden för den liberala politikens idéer och engagemang i samhällsfrågan i allmänhet. Den vill också vara ett stöd för den liberala rörelsen. Målsättningen för Centerns ungdomsförbund är både politisk och ungdomsuppfostrande. Förbundet citerar ur stadgarna följande: »att samla ungdomen till aktivt arbete för ett samhälle, som skänker personlig frihet och rättvisa åt alla medborgare, att främja nykterhet, bereda ungdomen tillgång till sunda och förädlade förströelser och söka tillgodose dess behov av självverksamhet och fritidssysselsättning. Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund har enligt förbundets stadgar till uppgift »att samla alla socialdemokratiska ungdomsorganisationer och på grundval av Sveriges Socialdemokratiska Arbetarpartis program och allmänna grundsatser verka för en samhällsutveckling i demokratisk-socialistisk riktning. Det tillkommer förbundet att bland ungdomen bedriva en kraftig upplysningsverksamhet och genom ett intensivt inre fostringsarbete ge medlemmarna kunskaper och orientering om socialdemokratins idéer och politiska strävanden». Sveriges konservativa studentförbund säger sig vilja stimulera den konservativa debatten och motverka socialiseringstendenserna.

De övriga ungdomsorganisationerna redovisar många olika syften och intresseriktningar. Riksförbundet Sveriges 4H ser som sin uppgift bl. a. att främja ungdomens utveckling »till goda familjemedlemmar, yrkesutövare, bygdemedlemmar och medborgare i ett fädernesland, som väl fyller sin plats bland nationerna». Sveriges fältbiologiska ungdomsförening arbetar under temat att genom ökad kunskap om naturen skapa känsla för naturen och dess liv. Svenska ungdomsringen för bygdekultur vill skapa intresse för och kunskaper om svensk kultur samt väcka kärlek till hembygden, ingjuta livsglädje genom gott kamratskap och ett berikande nöjesliv, skapa förståelse mellan olika nationers ungdom. Unga örners riksförbund ser som sin uppgift att på demokratisk grund fostra medlemmarna till insatser i samhället, aktning för arbetet, förståelse för kulturella värden och internationellt samarbete. Förbundet Vi unga vill med ungdomen själv som ledare men med stöd av äldre ge personlighetsdaning, samhällsfostran, yrkesorientering och förberedande yrkesutbildning.

Ungdomens röda kors vill lära sina medlemmar betydelsen av humanitet och samförstånd, fred och försoning mellan folken i överensstämmelse med Genèvekonventionernas andemening. Riksförbundet Sveriges lottakårer säger sig kort och gott vilja ta hand om ungdomen. Sveriges schackförbund ser som sin målsättning att i varje till förbundet ansluten förening organisera en ungdomsavdelning (fritidsgrupp), att få till stånd fritidsgrupper i schack i alla större skolor i landet och att utbilda ledare i proportion till ungdomsavdelningarna och därtill också en reservkader av ledare. Ridfrämjandet slutligen säger sig ha kommit in på ungdomsverksamheten s. a. s. bakvägen: »Den

stora anslutningen av barn och ungdom till ridskolorna, som kommit att verka som privata fritidsgårdar och där ungdomarna ofta vistas mångfaldigt längre tid än de direkt rider, har pressat RidF att hjälpa till att sysselsätta dessa ungdomar på olika sätt.»

Enligt enkäten tillämpar ungdomsorganisationerna i sitt arbete många olika *verksamhetsformer*. De vanligaste är studiecirkeln, fritidsgruppen, förenings- eller klubbmötet och lägret. I många fall bedömer också organisationerna dessa som de viktigaste, även om många av dem förklarat att de anser även andra arbetsformer vara lika viktiga.

Med undantag för fritidsgrupperna är det för närvarande inte möjligt att ange omfattningen av olika verksamhetsgrenar, i ungdomsorganisationernas arbete. En del av organisationerna har visserligen i sina enkätsvar lämnat noggranna uppgifter om antalet studiecirklar och fritidsgrupper, som anordnats av dem. Andra har emellertid förklarat att de inte kan lämna sådana uppgifter. Det har därför inte varit möjligt att bearbeta enkätformulären i detta avseende. Studiecirklar och fritidsgrupper rapporteras för närvarande till de tretton godkända studieförbunden, samt i en del fall direkt till skolöverstyrelsen. Dessutom är Sveriges riksidrottsförbund huvudman för fritidsgruppverksamheten inom detta förbund. Hur många studiecirklar som anordnas av ungdomsorganisationer och hur många som bedrivs av andra organisationer eller i studieförbundens egen regi finns det inte några uppgifter om. Det är därför inte möjligt att nu mäta ungdomsorganisationernas aktivitet på detta område. Inte heller för fritidsgrupperna finns det några uppgifter om vilka som står som anordnare. Här torde man emellertid med ganska stor säkerhet kunna konstatera att det antal till studieför-

bunden rapporterade fritidsgrupper, som anordnats av andra än ungdomsorganisationerna, är förhållandevis litet. I viss mån torde också en del av de fritidsgrupper, som av kommunerna rapporteras direkt till skolöverstyrelsen höra hemma inom ungdomssammanslutningarna. De statistiska uppgifterna om fritidsverksamhetens omfattning bör därför kunna ge en viss uppfattning om ungdomsorganisationernas aktivitet på detta område.

Budgetåret 1962/63 anordnades sammanlagt 83 443 statsbidragsberättigade fritidsgrupper med tillsammans 1 352 099 deltagare. Hur grupperna fördelade sig på olika huvudmän framgår av nedanstående tabell.

Intressant i det här sammanhanget är också den snabbhet med vilken fritidsgruppverksamheten ökat sedan 1954 då stödet till denna verksamhetsgren tillkom. Såsom framgår av tabellen på sidan 40 har antalet deltagare sedan första verksamhetsåret mer än tiodubblats och överstiger nu en miljon. Fritidsgruppen har utan tvivel blivit en av ungdomsorganisationernas mest dominerande verksamhetsformer. Hur detta har

påverkat kvaliteten i arbetet och inriktningen på ungdomsorganisationernas verksamhet kan utredningen emellertid för närvarande inte bedöma.

Utöver de tidigare nämnda verksamhetsformerna — studiecirklar, fritidsgrupper, möten och läger — nämner organisationerna också en rad andra aktiviteter, som vanligen förekommer i deras arbete. Inom flera sammanslutningar — framför allt religiösa och scoutorganisationer — förekommer scouting, hajker, övernattningar och utflykter. De religiösa organisationerna anordnar också sång- och musikaftnar, gudstjänster, koloniverksamhet, barnhems- och sommarhemsverksamhet. Riksförbundet Kyrklig ungdom redovisar kyrkospelskurser och kyrkospelskaravaner, konfirmandläger, konfirmandringar, arbetsläger och fjälläger. Tävlingsverksamhet förekommer i många organisationer — främst inom idrottsrörelsen, scoutorganisationer och motorsammanslutningar. De politiska ungdomsförbunden lägger stor vikt vid föreläsningar, debatter och diskussioner, såväl interna som offentliga. I övrigt nämns dans och folklekar, utlands-

Antal fritidsgrupper och deltagare verksamhetsåret 1962/63

Huvudman	Hösten 1962		Våren 1963	
	grupper	deltagare	grupper	deltagare
Arbetarnas bildningsförbund.....	2 477	27 609	3 644	36 943
Blåbandsrörelsens studieförbund.....	68	728	102	1 150
Frikyrkliga studieförbundet.....	1 700	25 332	2 095	31 291
Folkuniversitetet.....	21	346	24	456
Godtemplarordens studieförbund.....	1 122	14 762	2 097	25 840
JUF:s studieförbund.....	775	10 726	1 002	13 054
KFUK:s och KFUM:s studieförbund.....	898	14 186	1 453	22 258
Liberala studieförbundet.....	171	1 875	376	4 570
NTO:s studieförbund.....	561	5 822	1 312	13 680
Studieförbundet medborgarskolan.....	326	5 565	551	9 531
Svenska landsbygdens studieförbund.....	397	4 844	534	6 821
Sveriges kyrkliga studieförbund.....	2 618	40 513	3 459	55 641
Tjänstemännens bildningsverksamhet.....	—	—	203	3 453
Sveriges riksidrottsförbund.....	27 156	479 714	21 972	389 864
Kommuner.....	3 933	66 755	2 396	38 770

Antal statsunderstödda fritidsgrupper budgetåren 1954/55—1962/63

År	Studieförbund		Kommuner	
	grupper	deltagare	grupper	deltagare
1954/55	6 898	100 133	2 710	48 371
1955/56	15 999	241 994	4 189	55 885
1956/57	26 031	407 371	5 758	81 825
1957/58	42 203	655 192	5 723	90 399
1958/59	37 999	489 210	6 042	90 025
1959/60	46 947	748 309	6 158	115 661
1960/61	55 456	885 403	6 703	118 525
1961/62	65 518	1 043 878	7 613	121 459
1962/63	77 114	1 246 574	6 329	105 525

resor och -läger, exkursioner, föräldramöten m. m.

En annan betydelsefull verksamhetsgren inom ungdomsorganisationerna är kursverksamheten. För budgetåret 1961/62 redovisades till skolöverstyrelsen sammanlagt 235 centrala och 937 regionala kurser. I de centrala kurserna deltog sammanlagt över 6 000 personer och i de regionala uppgick antalet deltagare till i det närmaste 25 000. Dessa siffror torde emellertid inte ge en rättvisande bild av kursverksamhetens omfattning. Det totala antalet kurser och deltagare är sannolikt betydligt större eftersom organisationerna ofta anordnar kurser för vilka statsbidrag av olika anledningar inte kan utgå och som därför inte redovisas till överstyrelsen.

3.2 Betydelse och situation

3.2.1 Tidigare uttalanden

Ungdomsvårdskommittén ägnade under sitt arbete stor uppmärksamhet åt ungdomens föreningsverksamhet. I ett särskilt betänkande — Stöd åt ungdomens föreningsliv (SOU 1944: 31) — lämnade den en rad förslag till åtgärder för att stödja ungdomssammanslutningarnas verksamhet. I detta betänkande påpekade kommittén bland annat att de ideella föreningarna utgör en kultur- och bildningsfaktor av största betydelse

se i det moderna samhället. Vid sidan av hemmet och skolan fyller föreningslivet en viktig funktion som kompletterande medborgarskola. De flesta ungdomarna har för närvarande inte tillfälle att skaffa sig någon ytterligare skolbildning efter folkskolan, framhöll kommittén vidare. Endast ett mindre antal har möjlighet att söka sig till folkhögskolor eller andra högre läroanstalter. Flertalet ungdomar är sålunda hänvisade att på egen hand skaffa sig kunskaper utöver dem folkskolan meddelar. För dessa ungdomar utgör föreningslivet en medborgerlig fortsättningsskola av stor betydelse. Kommittén framhöll vidare:

Inom föreningslivets ram beredas de unga tillfälle att mötas i diskussioner och studier, till samvaro och tidsfördriv. Där få de själva styra och ställa, de få praktiskt lära sig reglerna för offentligt framträdande, för ledning av förhandlingar, för förande av protokoll och räkenskaper, de få välja sina egna förtroendemän och granska deras förvaltning. Genom föredrag och diskussioner i politiska och sociala spörsmål samt i livsåskådningsfrågor få de sin kunskap och sin andliga synkrets vidgad.

Kommittén pekade också på ungdomsföreningarnas uppgift att vara idealbildande och ge medlemmarna en samhörighetskänsla som stärker deras allmänna samhällssolidaritet. Genom med-

lemskapet i en förening kan många ungdomar bryta sig ur den andliga isolering, som eljest lätt hotar ungdomen i tonåren, framhöll kommittén vidare. De får kontakt med jämnåriga kamrater, finner kanske meningsfränder och vänner med vilka de förtroligt och öppet kan tala om sina svårigheter och problem och få dessa belysta med hjälp av erfarenheter i kamratkretsen.

Kommittén ansåg också, att ungdomens självverksamhet och självstyrelse i föreningslivet var särskilt värdefull framför allt för den mognare ungdomen, eftersom denna på ett för samhället menligt sätt ställs utanför en tillbörlig andel i samhällsansvaret. I riksdag och landsting, i övriga folkvalda styrelser och nämnder — även i de instanser som reglerar ungdomens egna angelägenheter, t.ex. skol- och arbetsmarknadsfrågor, nöjesfrågor och bostadsfrågor — är det så gott som uteslutande äldre personer som beslutar. Det värdefulla tillskott av nya idéer och unga viljor, som den mognare ungdomen kunde och borde få tillföra det ofentliga livet, utnyttjas i alltför liten utsträckning. Från samhällssynpunkt är det dålig ekonomi att ställa en hel generation utanför konkurrensen, när de personer utses som på olika områden skall forma vårt samhälle. Ännu vanskeligare vore det om ungdomen skulle få en känsla av att stå utanför samhällets styrelse eller sättas under förmynderskap av den äldre generationen. Kommittén ansåg att de dugliga och initiativkraftiga ungdomarna genom aktiviteten i ungdomsföreningarna har en möjlighet att få utlopp för sin handlingskraft och känna att de inte är betydelselösa kuggar i samhällsmaskineriet.

Ungdomsvårdskommittén betonade också att föreningslivet inte kan anses stå i motsatsställning till hemmets in-

tressen. Tvärtom menade kommittén att föreningslivet har sin stora uppgift att fylla också som en komplettering av hemuppfostran och ett stöd åt den.

1953 års utredning angående stöd åt nykterhetsorganisationer och ungdomsfrämjande sammanslutningar diskuterade i sitt betänkande ungdomens situation i samhället framför allt vid den tidpunkt då de unga står i begrepp att lämna skolan. Utredningen påpekade att kontakten med skolan för den övervägande delen av unga människor upphör vid en ålder, då mognadsprocessen långt ifrån är avslutad. Samtidigt möter ungdomen den nya värld, i vilken den skall utvecklas till medborgare:

Denna plötsliga övergång från en mindre ansvarsfylld period i utvecklingen till ett stadium, där banden med hem och skola skall lösas, måste naturligen bli mycket riskfylld. Inträdet i arbetslivet med dess från skolan så artskilda betingelser utgör en mycket krävande anpassning. De nya möjligheter, som den egna och numera relativt snabbt växande penninginkomsten betyder för ungdomen, innebär ett utomordentligt stort ansvarsproblem. Under denna begynnande anpassning till den vuxna samhälle utsättes ungdomen för ett ofta ohämmat inflytande från krafter, vilkas huvudsyfte många gånger endast är att dra fördel av ungdomens livshunger.

Om fria organisationer av skilda slag vill fånga denna ungdom och påverka den i positiv riktning, fordras mycket betydande insatser i form av frivilligt arbete och ekonomiska uppoffringar från organisationernas sida, framhöll utredningen.

I betänkandet Staten och de politiska ungdomsorganisationerna (SOU 1956: 42) diskuterade 1955 års ungdomsutredning dessa organisationers dubbla funktion — den samhällsfostrande och den ungdomsfostrande. Utredningen framhöll därvid att de politiska organisationerna genom sitt politiska pro-

paganda- och upplysningsarbete bidrar till att höja allmänhetens medborgerliga kunskaper, något som i ett samhälle byggt på folkstyre måste anses betydelsefullt. Denna verksamhet avser dels att påverka människorna till ett politiskt ställningstagande (valpropaganda, medlemsvärkning för det egna partiet etc.) dels att höja den medborgerliga allmänbildningen, bredda intresset för allmänna frågor och fördjupa ansvarskänslan för det gemensamma samhället (utrednings-, upplysnings- och skolningsarbete). Utredningen framhöll vidare att det är de politiska *ungdomsorganisationerna*, som ägnar förhållandevis stor uppmärksamhet åt denna skolningsverksamhet. De ungdomar som samlas där kommer nämligen i stor utsträckning för att öka sina politiska och samhälleliga insikter. Resultatet av denna upplysningsverksamhet blir sannolikt inte alltid att de som vuxna stöder det parti inom vars ungdomsorganisation de fått sin skolning, framhöll utredningen. Denna skolning ger dem emellertid bättre möjligheter att självständigt bilda sig en uppfattning i samhälleliga frågor.

Utredningen var emellertid inte beredd att föreslå stöd till den rent politiska verksamheten. Det råder i vårt land enighet om, att sådan verksamhet inte bör understödjas med statsmedel, framhöll den.

I fråga om de politiska ungdomsorganisationernas ungdomsfostrande verksamhet framhöll utredningen att denna i och för sig torde få anses lika samhällsgagnande som motsvarande verksamhet hos andra ungdomsorganisationer. Genom sin väl utbyggda organisationsapparat har de politiska ungdomsorganisationerna möjligheter att komma i kontakt med och påverka ytterligare betydande skaror av unga människor, som måhända eljest skulle

hålla sig utanför organiserad verksamhet, framhöll utredningen vidare.

1960 års ungdomsupplysningsutredning lämnade i sitt betänkande en utförlig redogörelse för ungdomens situation i det moderna samhället. Dagens ungdomsgeneration växer upp i ett samhälle helt annorlunda det, som präglade den föräldrageneration som i dag har samhällsansvar. Utredningen pekade bl. a. på urbaniseringsprocessen och erinrade om att denna i olika avseenden skapade anpassningssvårigheter i synnerhet för ungdomen. De unga har också betydligt bättre ekonomiska resurser än tidigare. De blir tidigare ekonomiskt självständiga och ställs därmed oftare än förr i svåra valsituationer. En annan utvecklingslinje är att fler ungdomar genom den förlängda utbildningstiden under allt längre tid är beroende av sina fostrare.

För att förstå individens nya situation måste man också ta hänsyn till förändringen av formerna för umgängandet mellan människor, framhöll utredningen vidare. Förenings- och organisationssystemet har röjt väg för mera demokratiska uppfattningar om hur man skall leda grupper och individer. Demokratiseringen har inte bara framträtt på det politiska området, den har också trängt igenom på arbetsplatser, i skolor och i det militära. Vördnaden för överheten, skillnaden mellan socialklasser, respekten för äldre, för överordnade och för vissa auktoritetspersoner har minskat. Demokratiseringen har i många avseenden bidragit till att utjämna skillnaderna mellan människor i allmänhet och mellan äldre och yngre i synnerhet.

Den allt övervägande delen av den svenska ungdomen har klarat anpassningsproblemen väl och tar effektivt vara på de chanser som den nya tiden ger. En mycket begränsad del av ung-

domen klarar inte samhällsanpassningen och drivs till mer eller mindre asociala beteenden. Under de senaste åren har man även kunnat iaktta vissa tendenser till förgrovnings av asocialiteten och en viss spridning av missanpassningsfenomenen till lägre ungdomsåldrar, framhöll utredningen.

En intensifierad upplysnings- och propagandaverksamhet, som tar sikte på att komma till rätta med ungdomsproblemen, borde enligt utredningens mening i första hand gå ut på att förstärka och samordna de positiva krafter, som finns i dagens ungdomssverige:

Verksamheten skall ytterst rikta sig till ungdomen, för att denna i allt större utsträckning aktivt skall delta i ett positivt ungdomsarbete. För denna målsättnings förverkligande måste upplysnings- och propagandaverksamheten i första hand ta sikte på att få de personer, som är opinionsbildare och opinionsförmedlare, att engagera sig i och entusiasmeras av det idéburna ungdomsarbetet.

Även 1960 års folkbildningsutredning (SOU 1961: 44) betonade mycket starkt samhällsförändringarna och deras återverkningar på ungdomen. Mot denna bakgrund framstår det som utomordentligt betydelsefullt, att ungdomen blir delaktig av sådana gemenskapsformer, som underlättar dess anpassning till det moderna samhällets krav och som bidrar till att väcka förståelse för demokratiska och humanitära värden. Fria och frivilliga insatser inom självstyrande ungdomsorganisationer framstår som särskilt betydelsefulla genom den praktiska skolning och den personlighetsfostran, som sådana insatser skänker, framhöll utredningen. Av utomordentlig vikt från samhällets synpunkt är, att föreningslivet utom ren fritidssysselsättning ger vidgade ideologiska perspektiv av politisk, social eller religiös art. Ideologisk medvetenhet och engagemang för bestämda idéer bidrar nämligen till att

motverka de tendenser till nivellering, mekanisering och förflackning, som anses kunna spåras i det moderna samhällets nöjesliv och massmedia.

3.2.2 Organisationsenkäten

I den tidigare omnämnda rundfrågan till ungdomsorganisationerna har utredningen bl. a. ställt en serie frågor om hur de själva ser på sina aktuella uppgifter och problem. En genomgång av svaren visar, att organisationerna är väl medvetna om sin dubbla funktion: den allmänt fostrande och aktiverande — att samla ungdomen kring de mål och uppgifter som respektive organisationer betraktar som sina; och den mera profylaktiska — att genom vettiga, aktiva fritidssysselsättningar förebygga alkoholism, kriminalitet och allmän hållningslöshet.

I de flesta svaren kommer på ett eller annat sätt organisationernas uppgift att fostra till samhällsmedvetande och samhällsansvar med i bilden. Högerns ungdomsförbund ser exempelvis som sin uppgift att inbjuda till samhällsdebatt och föreningsliv och ge stil och ansvarskänsla åt de medlemmar, som deltar i deras politiska och organisatoriska arbete. SSU framhåller att deras väsentligaste uppgifter är att ge medlemmarna känsla och respekt för demokratin som samhällsform och att till medlemmarna förmedla kunskaper och insikter som gör dem skickade att i samhällets politiskt valda instanser fullgöra väljarnas uppdrag. Förbundet vill emellertid också vara en pådrivande faktor vid utformningen av sitt partis ungdomspolitik på riks-, landstings- och kommunalplanet. SSUH anser det vara förbundets uppgift att göra medlemmarna demokratiskt medvetna och socialt ansvarskännande och MHF vill fostra unga människor till ansvar; genom tävlingsverksamhet lära dem att följa reg-

ler och förstå att där många deltar är det nödvändigt att följa dessa regler för att uppnå största möjliga rättvisa. Metodistkyrkans ungdomsförbund anser det som sin uppgift att fostra kristna personligheter, som står för sin tro och vill göra en insats i dagens samhälle. KFUM:s verksamhet söker komplettera hemmets och skolans fostran, skapa välfänsa, samhällsanpassning och befrämja individansvar och gruppgemenskap. Den vill vidare främja fred och samverkan och ge hjälp åt flyktingar och underutvecklade folk.

I redogörelserna för organisationernas förebyggande och ungdomsfostrandande uppgifter spelar kampen mot alkoholmissbruket en framträdande roll. Friskisportförbundet ser som sin uppgift att påtala det tilltagande bruket av alkohol och tobak bland barn och ungdom och genom aktiv propaganda verka för att detta bruk nedbringas. Förbundet pekar emellertid samtidigt också på behovet av fysisk träning och motion för att eliminera den försämrade kondition, som uppkommer till följd av stillasittande på kontor, i bilar och framför tv-apparater. Sveriges blåbandsungdom påpekar att i ett samhälle där hållningslösheten och förslappningen bland ungdomen alltmer breder ut sig har organisationer med högtsyftande ideell inriktning en allt mer betydelsefull position. Det tilltagande spritbruket bland unga människor gör förbundets arbete för ett helt alkoholfritt umgänge brinnande aktuellt. NTO:s juniorförbund betraktar sin verksamhet som huvudsakligen förebyggande. Genom att samla barn och ungdom till det arbete förbundet erbjuder vill det medverka till att förhindra att kriminalitet och asocialitet blir en än mer utbredd barn- och ungdomsföreteelse.

Ungdomsorganisationernas mål och uppgifter har enligt vad som framgår

av enkäten i stort sett varit oförändrade under senare år. Man anser emellertid allmänt att uppgifterna blivit större och mera betydelsefulla och man upplever också samhällets krav på organisationerna starkare än tidigare. Ansvarskänslan för samhället har ökat och de internationella frågorna och kontakterna har fått en mera framträdande plats i organisationsarbetet. Genom samhällsförändringarna har ungdomssammanslutningarna i viss utsträckning fått överta hemmens fostrande och normgivande funktion. Flera organisationer har rapporterat att medlemmarnas genomsnittliga ålder sjunkit, vilket återverkat på arbetsformer och metoder. Den öppna verksamheten ägnas större uppmärksamhet än tidigare. Förr gällde det att ta hand om den ungdom som kom till föreningarna, nu måste organisationerna själva söka sig ut bland ungdomen och försöka vinna den för föreningsarbetet. De stora arrangemangen har också i betydande utsträckning fått vika för mera grupporienterat arbete i mindre enheter. Arbetsmetoderna har därigenom radikalt förändrats och nya hjälpmedel — inte minst audiovisuella sådana — har gjort arbetet mera omväxlande och intressant.

Organisationerna framhåller vidare att ungdomsarbetet i dag i flera avseenden är lättare än tidigare. Den större förståelsen för verksamhet bland ungdom, vilken bland annat tagit sig uttryck i ekonomiskt stöd från staten, landstingen och kommunerna, har utan tvivel underlättat arbetet. Intresset från föräldrarnas sida är också mera påtagligt än förr och ungdomen själv är mera öppen och frimodig. Till det som gör arbetet lättare hör också enligt organisationerna nya metoder och hjälpmedel.

Det finns emellertid också en del faktorer som försvårar arbetet. Hit hör

främst otillräckliga ekonomiska resurser. Ledarbristen tycks också genomgående vara ett mycket stort problem. Det ställs numera större krav på ledarna i form av utbildning och engagemang, vilket försvårar rekryteringen. Konkurrenten om ledarkrafterna — inte minst från den kommunala ungdomsverksamhetens sida — anföres också som ett hinder i arbetet. I övrigt talas i detta sammanhang om konkurrenten från det kommersiella nöjeslivet och televisionen. Några religiösa organisationer ser i den tilltagande sekulariseringen ett hinder i ungdomsarbetet. Migrationen, den ökade valfriheten och den längre skolutbildningen anses också försvåra arbetet i ungdomsorganisationerna.

Flertalet organisationer anser att det statliga stödet till ungdomsverksamheten inte påverkat arbetsformernas inriktning men väl deras omfattning, intensitet och kvalitet. Riksidrottsförbundets uttalande på denna punkt är i stort sett signifikativt för organisationernas uppfattning: »Arten har inte påverkats i någon större utsträckning, däremot graden. Samhällsstödet har haft till följd en ökad intensitet i ungdomsarbetet, alldeles speciellt på lokal- och distriktsplanet. Bättre organisation och större planmässighet i föreningarnas ungdomsarbete är andra positiva följder av det nu utgående samhällsstödet.» Några organisationer tycker sig ha märkt en viss strävan att anpassa verksamheten till de statsunderstödda arbetsformerna. NTO påpekar att detta inte bara skett av ekonomiska skäl: »Den av samhället understödda verksamheten blir lätt ansedd som finare och riktigare genom den sanktion den fått genom samhällsstödet.» Uppenbarligen har det statliga stödet inneburit en stimulans för den verksamhet som bedrivs i form av studiecirklar och fritidsgrupper. SSU har

i tre punkter redovisat hur statsstödet enligt förbundets uppfattning påverkat arbetsformerna:

1. Fritidsgruppsbidraget synes ha medfört en ökad differentiering av verksamheten på det lokala planet, där gruppverksamheten spelar större roll nu än tidigare i förhållande till mötesverksamheten. På en del håll kan numera sägas att tyngdpunkten i verksamheten är förlagd till aktivitet i mindre grupper.

2. Bestämmelserna för statsbidrag till ungdomsledarutbildningen har bl. a. medfört att deltagarantalet vid veckosluts- och veckokurser för ledarskolning numera sällan överstiger 40 deltagare per kurs. Tidigare förekom kurser i förbundets och distriktens regi med upp till ett 80-tal deltagare. I stället har antalet kurser, såväl centralt som regionalt, på senare år ökat kraftigt.

3. SSU erhåller för närvarande bidrag till två instruktörer. Den numerära personalförstärkning som kunnat vidtas tack vare instruktörsbidragen har gjort en bättre planering möjlig. Ledarutbildningen har kunnat ägnas större omsorg. Kommunikationerna ut till distrikten och de lokala klubbarna har förbättrats. Möjligheterna till aktivitetsaktioner i mindre räjonger och tätortsområden har ökat.

Högerns ungdomsförbund har på frågan om statsstödet påverkat arbetsformerna svarat: »Ja och nej. Förbundet är ju principiellt motståndare till statligt stöd till politiskt arbete och arbetar för att på politisk väg få dessa bidrag borttagna. De nu utformade bidragsbestämmelserna gör det dock nödvändigt för förbundet att utnyttja vissa bidrag till ledarutbildning. Ledarutbildningen är en central fråga för alla ungdomsorganisationer och naturligtvis har de genom statliga bidrag anordnade kurserna varit av värde.»

De positiva verkningarna av det statliga stödet anses allmänt vara större aktivitet, mera målmedveten planering av verksamheten, bättre förutsättningar för utåtriktad verksamhet, en mera effektiv ledarutbildning och en större orga-

nisatorisk fasthet i »fältarbetet». Endast några få organisationer har i statsstödet kunnat finna några negativa verkningar. Svenska baptisternas ungdomsförbund säger att några kanske menat att det lättande ekonomiska trycket minskat vårt eget folks ansvarskänsla, men det torde inte överensstämma med verkligheten: »Trots att det samhällsliga stödet är generöst och mycket uppskattat, skall det nämligen göras klart att det utgör en utomordentligt liten procent av de totala inkomsterna som är nödvändiga för verksamheten lokalt, regionalt och centralt. Högerns ungdomsförbund säger: »Bidragstänkande, och möjligheten att gömma sig bakom en rik statlig eller kommunal myndighet, är inte ägnat att öka de enskilda medlemmarnas (och ledarnas) ideella insatser.» Svenska ungdomsringen för bygdekultur anför att det ökade arbetet med rapportskrivning och annat ute i de lokala grupperna har hindrat mycket av det praktiska arbetets förverkligande. Det har till väsentlig del minskat stimulansen att påtaga sig ledarskap.

Slutligen har utredningen också frågat organisationerna om de anser att de nuvarande formerna för statens stöd bör ändras och om statsbidrag enligt deras mening i fortsättningen bör utgå också till andra ändamål än till dem som nu är bidragsberättigade. I svaren på den förstnämnda frågan har organisationernas genomgående och mycket bestämt uttalat två önskemål, nämligen uppräknade av de nu utgående bidragsbeloppen till 1954 års nivå samt sänkning av åldersgränsen för fritidsgrupper. Önskemålen om att denna gräns skall sänkas till tio respektive åtta år fördelar sig ungefär lika mellan de organisationer som uttalat sig på denna punkt. I övrigt vill organisationerna få ökat statligt stöd för att bygga ut instruktörsverksamheten och ledarutbildning-

en. I fråga om den senare framföres önskemål om bidrag till utbildning av specialledare. Flera organisationer önskar enklare redovisning, mindre detaljreglerade bidragsbestämmelser. Såväl SGU som SSU anför en rad invändningar mot de nuvarande bestämmelserna för bidrag till ungdomsledarkurser.

På frågan om staten bör lämna stöd till andra ändamål än de nu bidragsberättigade, framför så gott som samtliga organisationer önskemål om bidrag till central administration. Därutöver vill man ha bidrag till lägerverksamhet, materialframställning och inköp av tekniska hjälpmedel. Unga örnnars riksförbund påpekar behovet av statligt stöd åt experiment och forskning och Centerns ungdomsförbund anser att de politiska ungdomsorganisationerna borde få ett extra anslag för den medborgarfostrande verksamhet som dessa organisationer bedriver: »Inte på någon annan plats i skolan eller samhället i övrigt ges denna form av parlamentariskt kunnande och medborgerlig skolning.»

3.2.3 Utredningen

En genomgång av materialet från tidigare utredningar om stöd till ungdomens föreningsliv visar att ungdomsorganisationernas mål och uppgifter i stort sett förblivit oförändrade genom åren. De två huvuduppgifterna — den samhällsaktiverande medborgarfostrande och den förebyggande ungdomsvårdande — var redan vid tiden för ungdomsvårdskommitténs undersökningar fasta och inarbetade mål för organisationernas verksamhet. De stora och genomgripande förändringar, som samhället sedan dess genomgått, har inte i något avseende gjort dessa uppgifter överflödiga eller mindre betydelsefulla.

Tvärtom synes de ha skärpt behovet av en målmedveten och effektiv verksamhet bedriven efter dessa linjer.

Ungdomsvårdskommittén såg i ungdomens föreningsaktivitet en medborgerlig fortsättningsskola av betydelse särskilt för de ungdomar, som inte hade tillfälle att skaffa sig ytterligare skolbildning efter folkskolan. Sedan kommittén lämnade sitt betänkande har den gamla skolan förvandlats till grundskola med längre skolplikt, ökat utrymme för samhällsundervisning och i flera avseenden nya aktivitetetsskapande arbetsformer. Möjligheterna till fortsatt utbildning efter den nioåriga grundskolan har också vidgats och kommer att vidgas ännu mer genom fackskolorna, det nya gymnasiet och en utbyggd yrkesutbildning. De stora reformerna på skolans område kan emellertid enligt utredningens mening inte överta ungdomsorganisationernas medborgarfostrande funktion. Snarare kommer ungdomssammanslutningarna i fortsättningen att spela en ännu mer betydelsefull roll än vad de hittills gjort. I sina organisationer får de unga möjlighet att i praktiskt arbete pröva vad de teoretiskt lärt sig i skolans samhällsundervisning: att arbeta under parlamentariska former, ta initiativ, fatta beslut och ta ansvar, själva välja sina förtroendemän, ta ställning, lära sig argumentera för sina åsikter och försöka vinna opinion för dem. I detta sammanhang spelar självfallet också studieverksamheten inom organisationerna en betydelsefull roll.

Ungdomsorganisationerna fyller också en viktig funktion som opinionsorgan i sådana samhällsangelägenheter som berör ungdomen men där ungdomarna själva har små möjligheter att direkt öva inflytande. Ungdomsvårdskommittén påpekade i sitt betänkande, att det i riksdag, landsting och övriga

folkvalda styrelser och nämnder så gott som uteslutande är äldre personer som beslutar. Det gällde också de instanser som reglerar ungdomens speciella livsfrågor, t. ex. skol- och arbetsmarknadsfrågor, nöjesfrågor och bostadsfrågor. Förhållandena torde inte vara nämnvärt annorlunda nu än vad de var då. Ur demokratisk synvinkel måste det därför anses angeläget, att samhället stöder ungdomens föreningsliv i dettas egenskap av opinionsorgan för ungdomen. Ungdomsorganisationerna bör kunna fungera som en motvikt till de vuxnas dominans i samhällslivet — ett organ som kan bevaka ungdomens intressen och föra dess talan i för dem väsentliga samhällsfrågor.

Enligt utredningens mening är ungdomsorganisationernas samhällsfostrande uppgift den väsentligaste. Det betyder emellertid inte att utredningen på något sätt underskattar betydelsen av deras allmänt ungdomsfrämjande arbete. Tvärtom har dessa uppgifter fått en allt större aktualitet under senare år. Urbaniseringen har såsom påpekats i annat sammanhang vållat många och svårlösta problem speciellt för ungdomen. Klyftan mellan generationerna har vidgats, vilket i sin tur resulterat i svårigheter att överföra normer och beteendemönster från äldre till yngre. Mognadsprocessen hos unga människor har också komplicerats. Medan den biologiska mognaden inträder allt tidigare kan man iaktta en tendens till allt senare social mognad, betingad av bland annat längre skolgång och därmed längre beroende av föräldrar och lärare och en mera invecklad, svårbegriplig och snabbt föränderlig samhällssituation. I detta läge är det viktigare än någonsin tidigare att ungdomen ges tillfälle till meningsfylld, engagerande och aktiv fritidsverksamhet. Ungdomsorganisationerna har visat — både genom praktiskt

arbete och genom uttalanden bland annat i den tidigare refererade enkäten — att de kan och vill göra en insats i denna viktiga samhällsuppgift.

Ungdomsorganisationerna har självfallet också en viktig personlighetsfostrande uppgift. I föreningarna får de unga medlemmarna stifta bekantskap med respektive organisationers idéer och mål, delta i samtal och diskussioner om livsåskådningsfrågor, humanitära och sociala angelägenheter, utveckla sin förmåga att ta ståndpunkt samt även i andra avseenden medverka i en för dem själva berikande och personlighetsutvecklande verksamhet.

I det föregående har talats om ungdomsorganisationernas två huvuduppgifter. Utredningen vill starkt betona att dessa inte bör betraktas som klart avgränsade från varandra. Den ungdomsvårdande verksamheten kan vara och är många gånger också samhällsfostrande, och medborgarskolningen är självfallet en viktig faktor i organisationernas strävanden att förebygga missanpassning och asocialitet. Utredningen bedömer det för sin del som möjligt att avgränsa de två verksamhetsområdena från varandra, och detta har uppenbarligen också hittills skett. De nuvarande bidragsbestämmelserna medger som bekant att stöd endast ut-

går till gemensamma ungdomsfrämjande åtgärder.

Denna avgränsning är emellertid inte bara onödig, den utgör också ett hinder för organisationerna att ställa hela sin kapacitet till förfogande i ungdomsarbetet. Olägenheterna av denna begränsning är uppenbara: för organisationerna måste den ofta innebära villrådighet om var gränsen skall dras och därmed också skapa olust och irritation; för samhället betyder den att ungdomsorganisationernas resurser inte tas till vara helt och fullt i det ungdomsfostrande arbetet.

Enligt utredningens mening är tiden nu mogen för att ge det statliga stödet till ungdomsorganisationerna en ny och vidare målsättning. Det bör med andra ord utgå såväl till deras samhällsfostrande och idéinriktade som till deras allmänt ungdomsfrämjande arbete. Med tanke på de stora och betydelsefulla uppgifter som ungdomsorganisationerna i dessa avseende har, anser utredningen också att det statliga stödet i fortsättningen bör vara av sådan omfattning att det ger dem möjlighet att arbeta planmässigt och effektivt. Det bör också utgå i sådana former, att organisationerna känner sig ha samhällets förtroende, och att de själva känner ansvar för ungdom och samhället.

4 Bidrag till instruktörer och central verksamhet

4.1 Nuvarande förhållanden

Såsom framgår av kapitel 2 (sidan 14) kan ungdomsorganisation under vissa förutsättningar erhålla statligt stöd för anställande av instruktörer. Bidraget utgår med belopp motsvarande tre fjärdedelar av instruktörens årslön, dock högst 12 000 kronor för helt budgetår. Bidrag utgår också till instruktörens resekostnader och traktamenten med högst 22 kronor per arbetsdag, dock högst 4 400 kronor för helt budgetår.

Till bidrag åt ungdomsorganisationernas instruktörsverksamhet har riksdagen för budgetåret 1963/64 under åttonde huvudtiteln i riksstaten anvisat ett reservationsanslag av 771 000 kronor. Till detta kommer ett anslag under tionde huvudtiteln av 311 600 kronor avseende statligt stöd åt motsvarande verksamhet inom Riksidrottsförbundet. Anslaget under åttonde huvudtiteln utgår till 47 instruktörer fördelade på 38 organisationer och under tionde huvudtiteln till 19 instruktörer, samtliga verksamma inom Riksidrottsförbundet.

Skolöverstyrelsens förslag till fördelning av instruktörsbidrag för innevarande budgetår redovisas i tabellen på sidan 50. Utöver de i tabellen upptagna organisationerna har ytterligare fem sammanslutningar ansökt om instruktörsbidrag, nämligen Frikyrkliga ungdomsrådet, Svenska korporationsidrottsförbundet, Sveriges elevers centralorganisation, Högerns ungdomsförbund samt

Sveriges motorfederation-Svenska motorcykelförbundet.

I sin skrivelse till Kungl. Maj:t angående fördelningen av instruktörsbidragen anför skolöverstyrelsen beträffande Frikyrkliga ungdomsrådet, att organisationen för närvarande inte bedriver en självständig ungdomsverksamhet av sådan omfattning att det kan anses motiverat att tilldela den ett instruktörsbidrag. Svenska korporationsidrottsförbundet synes enligt överstyrelsen för närvarande inte kunna betraktas som en riksorganisation vars verksamhet är inriktad på ungdom i åldern 12—25 år. Beträffande Sveriges elevers centralorganisation anför överstyrelsen att organisationen för närvarande inte synes bedriva planlagd fritidsverksamhet av sådan omfattning att bidrag kan utgå. Högerns ungdomsförbund och Sveriges motorfederation-Svenska motorcykelförbundet uppfyller enligt skolöverstyrelsen de författningsmässiga fordringarna för erhållande av statsbidrag men kan inte utan en omfördelning av nu utgående instruktörsstöd erhålla bidrag.

Utöver instruktörsbidragen utgår i allmänhet inte något statligt stöd till ungdomsorganisationernas organisations- och administrationskostnader. Vissa undantag finns emellertid. Sålunda äger *Jordbruksungdomens förbund* och *förbundet Skog och ungdom* (Riksförbundet Sveriges 4 H) rätt att disponera viss del av anslagen till klubbverksamhet och ungdomsverksamhet på

Skolöverstyrelsens förslag till fördelning av instruktörbidragen 1963/64

Organisation	Antal medlemmar		Föreslaget antal instruktörs- bidrag
	totalt	i åldern 12—25 år	
Evangeliska fosterlandsstiftelsens ungdomsförbund	50 000	19 000	1
Frälsningsarméns ungdom och scoutförbund	40 308	13 660	1
Förbundet Vi unga	18 094	18 094	1
Godtemplarorden	124 000	53 000	2
Sveriges godtemplares ungdomsförbund	17 269	13 100	1
IOGT:s scoutförbund	10 024	5 584	1
Riksförbundet Sveriges 4 H	82 000	71 800	} 2
Ridfrämjandet	17 860	12 000	
Sveriges fältbiologiska ungdomsförening	3 450	3 450	1
KFUK:s riksförbund	12 474	6 744	1
KFUM:s riksförbund	35 204	23 967	1
KFUK:s och KFUM:s scoutförbund . . .	22 715	14 833	2
Metodistkyrkans ungdomsförbund	4 747	4 000	1
Motorförarnas helnykterhetsförbund . .	155 639	28 262	1
NTO:s juniorförbund	5 084	4 000	} 1
NTO:s scoutförbund	5 024	4 627	
NTO:s ungdomsförbund	14 588	9 990	1
Nykterhetsorganisationen Verdandi . . .	12 965	5 265	1
Riksförbundet Kyrklig ungdom	180 000	180 000	3
Riksförbundet Sveriges lottakårer	92 662	14 570	1
Skid- och friluftsförbundet	30 000	4 500	1
Svenska alliansmissionens ungdomsförbund	10 200	6 275	1
Svenska baptisternas ungdomsförbund .	19 078	14 401	1
Svenska frisksportförbundet	5 235	3 600	1
Svenska missionsförbundets ungdom . .	61 075	48 438	2
Svenska ungdomsringen för bygdekultur	9 492	6 465	1
Sveriges blåbandsungdom	8 100	5 900	1
Svenska scoutförbundet	82 771	42 800	3
Sveriges schackförbunds ungdomskommitté	9 300	3 900	1
Sveriges studerande ungdoms helnykterhetsförbund	5 000	4 857	1
Sveriges ungdomsorganisationers landsråd	—	—	1
Unga örnars riksförbund	33 400	21 930	2
Ungdomens röda kors	21 000	12 900	1
Örebromissionens ungdom	13 100	12 000	1
Ansgarsförbundet av kyrkliga juniorer .	7 000	4 900	1
Liberala studieförbundet för Folkpartiets ungdomsförbund	10 000	8 000	1
Svenska landsbygdens studieförbund för Centerns ungdomsförbund	87 359	75 000	2
Arbetarnas bildningsförbund för Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund	61 969	56 000	2
			47

skogsbrukets område såsom bidrag till förbundets centrala administration. Verksamhetsåret 1962 uppgick denna del till 90 000 kronor.

Riksidrottsförbundet uppbär såsom redovisats i kapitel 2 (sidan 19) flera olika anslag, som helt eller delvis har karaktären av bidrag till administration. Av dessa torde emellertid endast ett, nämligen bidrag till distriktsförbundens verksamhet avse verksamhet av det slag, som behandlas i detta sammanhang. Anslaget utgår med 790 000 kronor av vilket belopp 275 000 kronor utgör bidrag till kostnader för central administration. Såsom redan påpekats utgår till Riksidrottsförbundet också 19 instruktörsbidrag till ett sammanlagt belopp av 311 600 kronor.

Till Skid- och friluftsförbundet utgår ur fonden för friluftslivets främjande för budgetåret 1962/63 bidrag till främjandets administrationskostnader med 20 000 kronor. Till detta kommer ett anslag från fonden för idrottens främjande av 20 500 kronor även detta till administration.

Även till *nykterhetsorganisationer* utgår statligt stöd av motsvarande karaktär. Budgetåret 1963/64 har dessa sammanslutningar av riksdagen tilldelats ett grundbidrag av 500 000 kronor. Anslaget har fördelats efter antalet vuxna medlemmar. Eftersom med vuxna medlemmar i det här sammanhanget avses medlemmar från 14 år och uppåt kommer detta anslag i viss utsträckning ungdomsverksamheten till del. Av anslaget tilldelades Godtemplarorden 68 960 kronor, Nationaltemplarorden 36 960 kronor, Motormännens helnykterhetsförbund 91 120 kronor, Sveriges blåbandsförbund 34 500 kronor, Nykterhetsorganisationen Verdandi 17 230 kronor, Sveriges studerande ungdoms helnykterhetsförbund 15 970 kronor och

Svenska frisksportförbundet 12 310 kronor. Till nykterhetsorganisationernas förfogande står också (budgetåret 1963/64) ett anslag av 448 000 kronor. Anslaget utgår såsom bidrag till 29 instruktörer för upplysning i alkoholfrågan enligt samma grunder som för bidraget till instruktörer inom ungdomsorganisationer. Femton av dessa instruktörsbidrag har för innevarande budgetår fördelats på sju organisationer, som också erhåller statligt stöd till ungdomsverksamhet eller till huvudorganisationer för sådana sammanslutningar. Godtemplarorden har fem sådana instruktörsbidrag. Motormännens helnykterhetsförbund tre. Nationaltemplarorden och Sveriges studerande ungdoms helnykterhetsförbund vardera två samt Sveriges blåbandsförbund, Nykterhetsorganisationen Verdandi och Sveriges godtemplares ungdomsförbund vardera ett instruktörsbidrag.

Riksförbundet Sveriges ungdoms- och hemgårdar har under senare år tilldelats ett anslag av 300 000 kronor, av vilket belopp förbundet får disponera 36 000 kronor till kostnader för central administration.

Riksförbundet Sveriges lottakårer erhöll för budgetåret 1962/63 ett statligt anslag av 1 005 000 kronor. Av detta anslag var enligt uppgift från förbundet sammanlagt 370 000 kronor avsedda såsom bidrag till riksförbundets administrations- och upplysningsverksamhet.

4.2 Tidigare överväganden

4.2.1 Ungdomsorganisationer i allmänhet

Ungdomsvårdskommittén betonade i sitt andra delbetänkande, Stöd åt ungdomens föreningsliv (SOU 1944: 31), att ungdomsorganisationernas arbete i mycket stor utsträckning är beroende av tillgången på intresserade och kunniga per-

soner, vilka kan ställa tid och krafter till förfogande, när det gäller att leda och organisera verksamheten i föreningarna. Vanligen bereder det emellertid på grund av bristande ekonomiska resurser organisationerna stora svårigheter att ge de krafter som hör rörelsen till den praktiska kunnighet och den ideella stimulans som fordras för ett framgångsrikt ungdomsarbete i de lokala föreningarna.

Betydelsen av detta problem har under senare år allt mer uppmärksamats i och med att större krav från samhällets sida ställs på att ungdomsorganisationerna skall ta hand om den växande ungdomen, framhöll kommittén vidare. Ungdomsföreningarnas arbete har också blivit mer och mer specialiserat. På många håll kan man således iakta en tendens till att föreningarna i avsikt att intressera allt fler ungdomar för sin verksamhet i större utsträckning än tidigare söker inrikta arbetet mot praktisk hobby- och fritidsverksamhet, mot socialt arbete eller mot idrotts- och friluftsliv, vilket ytterligare accentuerar behovet av lämpliga ledarkrafter. Kommittén påpekade att denna utveckling — vilken måste anses vara lycklig såtillvida som de ökade ungdomsföreningarnas möjligheter att komma i kontakt med och utöva ett hälsosamt inflytande på den ungdom som skyr »tunga» program — skärper ungdomsorganisationernas svårigheter att finna personer som är lämpliga för de skiftande uppgifterna samt att bibringa dem erforderliga kunskaper.

Med hänvisning härtill ansåg sig kommittén kunna fastslå att organisationernas aktivitetsfrämjande medlemsvård måste utvidgas om den stora tillgång, som svensk ungdom har i sitt eget rikt utvecklade föreningsliv, till fullo skall kunna utnyttjas. Organisationernas egna erfarenheter visade, att detta måste ske

efter i huvudsak två linjer, nämligen dels genom anordnandet av instruktionskurser, där de personer som visat intresse och anlag för att intensifiera ungdomsarbetet i sina respektive föreningar får tillfälle att utbyta erfarenheter, inhämta uppslag och träna in goda metoder för arbetets utformning, samt dels genom anställandet av instruktörer som på ort efter ort sätter fart på arbetet och ger det ett medryckande innehåll. Den förra metoden ger i regel den djupaste och mest varaktiga stimulansen, men den når relativt få människor direkt, den senare metoden får kanske mera ytliga verkningar, men den torde mer än något annat bidra till en höjning av genomsnittsstandarden på arbetet i föreningarna. Av dessa orsaker bör ett stöd från det allmännas sida ta sikte på såväl instruktörskurser som instruktionsverksamhet, framhöll kommittén. Mot bakgrunden härav hade ungdomsvårdskommittén kommit till den uppfattningen, att det för främjandet av den betydelsefulla verksamhet som ungdomsorganisationerna bedriver vore lämpligt att staten genom att ställa medel till förfogande åtog sig en del av det ekonomiska ansvaret för anordnandet av instruktionskurser och för anställandet av instruktörer inom ungdomsorganisationerna.

Även 1953 års utredning *angående stöd åt nykterhetsorganisationer och ungdomsvårdande sammanslutningar* betonade ledarnas betydelse för ungdomssammanslutningarnas förmåga att vidmakthålla en aktivitet och ett levande intresse bland medlemmarna. Utredningen pekade särskilt på de riksomfattande ungdomssammanslutningarnas svårigheter att förvärva och behålla kvalificerade, centralt verksamma ledare (riksinstruktörer, konsulenter etc.). Dessa svårigheter var enligt utredningens mening i mycket hög grad

att söka i bristen på ekonomiska resurser. Därtill kom emellertid också att arbetet ur meritsynpunkt m. m. ofta var ogynnsamt.

De centrala ledarnas uppgift i föreningslivet är inte blott att vara en sammanhållande kraft, framhöll utredningen vidare. Lika viktig är deras uppgift att stimulera de lokala organisationerna till förnyelse i arbetsmetodiken. Det är inom föreningslivet väl omvitnat, hur betydelsefull instruktörernas funktion är när det gäller att höja det lokala arbetets standard och vilken psykologisk roll instruktörerna spelar som impulsgivare.

Enligt utredningens mening förelåg mycket starka skäl för ett statligt stöd till ungdomssammanslutningarnas instruktörsverksamhet. Utredningen ansåg emellertid att en av staten understödd instruktörsverksamhet inom enskilda fria ungdomssammanslutningar av principiella skäl borde få ett i någon mån begränsat syfte. Det statliga stödet bör icke inriktas på att främja de speciella mål, för vilka sammanslutningarna är uppbyggda, dvs. ideologiska eller andra syften, framhöll utredningen, utan instruktörsverksamheten bör huvudsakligen inriktas på gemensamma ungdomsfrämjande uppgifter inom de många gånger starkt artskilda sammanslutningarnas verksamhet. I första hand är instruktörens uppgift att med för syftet tillrättalagda medel bidra till ungdomens sociala fostran och att stimulera dem till en kulturellt betonad eller annan lämplig aktiv fritidssysselsättning, hävdade utredningen vidare.

1953 års utredning framhöll vidare, att en instruktörsverksamhet som skall stödjas av statsmedel inte enbart bör koncentreras till arbetet inom organisationerna. Det är särskilt angeläget, att de instruktörer, som kommer att arbeta med hjälp av statsbidrag, i största möj-

liga utsträckning riktar sig till ungdomar, som står utanför föreningslivet.

För utredningen har det i varje sammanhang, där stöd i olika former till föreningslivet satts i fråga, framstått som angeläget, att den verksamhet som understödjes icke isoleras till medlemsvård och teknisk skolning etc. av föreningarnas egna medlemmar. Olika uppslag till utåtriktad verksamhet, som alltså skulle ta sikte på ungdomen utanför föreningslivet, har ansetts på alla sätt böra tillvaratagas.

Utredningen föreslog att staten i fortsättningen skulle bidra till kostnaderna för ett visst antal instruktörer anställda inom sammanslutningar med ungdomsvårdande arbete på sitt program. Med hänsyn till den organisatoriska uppbyggnaden av det fria och frivilliga ungdomsarbetet i vårt land borde statsbidraget i första hand knytas till sådan instruktörsverksamhet, som var förankrad i ungdomssammanslutningarnas riksorganisationer. Såsom huvudman för en eller flera instruktörer borde även kunna stå något av de samarbetsorgan som tillkommit för en samverkan mellan ungdomsorganisationer av likartad karaktär. Enligt utredningens mening borde det inte vara uteslutet, att ungdomsorganisationer, som redan har eller i fortsättningen kan få statsbidrag för instruktörsverksamhet av annat slag, även skulle komma i åtnjutande av nu ifrågavarande instruktörsbidrag. Principiellt borde sålunda nykterhetsrörelsens ungdomsorganisationer, oavsett om de tilldelats bidrag till instruktörer för nykterhetssupplysning, stå öppna för statsbidrag till ungdomsorganisationernas instruktörsverksamhet.

Utöver bidrag till instruktörsverksamhet inom ungdomssammanslutningar föreslog utredningen en försöksverksamhet i tre län med s. k. länsinstruktörer. Länsinstruktören skulle ha till uppgift att inom sitt verksamhetsområde stödja och samordna ungdomens fritidsverk-

samhet. Såsom huvudman för denna verksamhet tänkte sig utredningen landstingen, vederbörande läns folkbildningsförbund eller särskilt tillskapade samarbetsorgan, representerande inom länet verkamma ungdomsföreningar m. m.

Mot utredningens förslag om bidrag till instruktörer inom ungdomsorganisationerna reserverade sig en av utredningens ledamöter. Reservanten anförde, att en inom viss ungdomsorganisation anställd instruktör av naturligt skäl i sitt arbete knappast skulle kunna lösgöra sig från sin organisations speciella syften eller undandra sig att medverka i den konkurrens vid medlemsvärvningen, i vilken staten inte borde ingripa, att instruktörernas reseverksamhet svårligen skulle kunna byggas upp på ett planmässigt och från ekonomisk-organisatorisk synpunkt försvärligt sätt, att det skulle bli en mycket grannliga uppgift att fördela instruktörsbidragen mellan de olika organisationerna samt att insatsen av statsmedel (400 000 kronor) enligt hans uppfattning var alltför hög.

I propositionen till 1954 års riksdag (1954: 156) redovisade chefen för ecklesiastikdepartementet att det bland remissinstanserna rådde delade meningar om vilken av de två föreslagna formerna för instruktörsverksamhet — dvs. instruktörer inom ungdomsorganisationerna eller länsinstruktörer — som borde få företräde vid ett ifrågasatt statligt stöd. Endast ett mindre antal remissinstanser hade nämligen anslutit sig till utredningens förslag i dess helhet. I de återstående yttrandena kunde skönjas ett bestämt samband. Tillstyrkan av den ena bidragsformen förenades ofta med avstyrkan eller tveksamhet beträffande den andra.

Departementschefen ansåg för sin del att förslaget om bidrag till instruktörer inom de riksomfattande ungdomssam-

manslutningarna representerade den principiellt och organisatoriskt lämpligaste vägen för ett statligt stöd på detta område. Departementschefen anförde vidare:

Enligt min bestämda mening bör en verksamhet av nu ifrågavarande slag, om den skall kunna bedrivas med framgång, förankras i ideella eller andra organisationer med ungdomsvårdande uppgifter på programmet. I likhet med utredningens majoritet betraktar jag stödet åt organisationernas instruktörsverksamhet som en särskilt viktig beståndsdel av hela det föreslagna bidragssystemet. Planläggningen av ungdomsledarutbildningen förutsätter betydande insatser av för uppgiften kvalificerade personer i ansvarig ställning inom organisationerna. En önskvärd utbyggnad och lämplig inriktning av fritidsverksamheten synes i hög grad vara beroende av det bistånd, som organisationernas egna riksinstruktörer kan erbjuda det lokala föreningsarbetets funktionärer.

Departementschefen ansåg att de skäl som förebragts i den till betänkandet fogade reservationen inte rubbade hållfastheten i majoritetens motivering för förslaget på denna punkt.

Utredningens plan rörande statligt bidrag till en försöksvis anordnad verksamhet med länsinstruktörer ansåg sig departementschefen inte kunna biträda:

I och för sig synes uppslaget att pröva nya vägar beaktansvärt. Jag anser mig dock icke övertygad om att det i förslaget inrymda alternativet med länsvis i sekundärkommunerna anställda instruktörer i ungdomsarbetet — delvis med ställning som offentliga tjänstemän — är välgrundat. I detta avseende kan jag helt instämma med vad länsstyrelsen i Norrbottens län anført i sitt yttrande 1). Från statseko-

¹ Länsstyrelsen i Norrbottens län ansåg att erforderliga instruktörer helt borde rekryteras inom organisationerna själva och vara deras verkliga idéfränder. Enligt styrelsens mening skulle det inte vara lämpligt med för allemansbruk anställda länsinstruktörer, som skulle passa alla utan att måhända ha någon egen bestämd ideell hemortsrätt. Länsstyrelsen hade svårt att tänka sig sådana mångahandakunniga »ledare» inspirerande och övertygande i de olika ungdomsmiljöer, där de skulle vara verkamma.

nomiska synpunkter hyser jag därjämte betänkligheter mot en bidragsgivning av den omfattning, som här kommer i fråga, därest utredningens förslag i dess helhet — inberäknat en senare fullt utbyggd verksamhet med läsinstruktörer — skulle förverkligas. Jag vill i detta sammanhang erinra om att instruktörsverksamheten i länet, under förutsättning att landstingen bleve huvudmän, helt finge bekostas av allmänna medel.

Även 1960 års folkbildningsutredning har i sitt betänkande, Folkbildningsarbete och ungdomsverksamhet (SOU 1961: 44), framhållit instruktörsverksamhetens betydelse. Genom detta bidrag har organisationerna kunnat anställa personer, som haft goda personliga kvalifikationer för sitt arbete. Ungdomsinstruktörerna har ofta dels haft en betydande erfarenhet av ungdomsarbete, såsom det bedrivs inom de organisationer, där vederbörande anställts, dels haft ett starkt personligt, ideellt intresse, något som är en utomordentlig tillgång, då det gäller att stimulera andra att engagera sig i föreningsarbetet. Utredningen anför i detta sammanhang vidare:

Ett flertal organisationer har utnyttjat de med statsbidrag anställda instruktörerna för sin ungdomsledarutbildning. Uppläggningen av och medverkan i centrala och regionala kurser samt utarbetande av material för kursverksamhet och för fritidsgruppsarbete hör till de centrala arbetsuppgifter organisationerna ålagt sina instruktörer. Genom en omfattande reseverksamhet har vidare instruktörsarbete kunnat komma tillstånd på det lokala planet. Detta har inneburit, att de lokala organisationerna också fått stöd i sitt organisationsarbete, vilket har gynnsamt inverkat på verksamheten. På lokalplanet har i samverkan mellan frivilliga krafter och instruktörer insatser gjorts för att nå icke föreningsanslutna ungdomar. Avsikten har givetvis varit att göra dessa ungdomar förtrogna med föreningsarbete och fästa deras uppmärksamhet på vilka möjligheter ett på ideell grund baserat fritidsengagemang öppnar.

1960 års folkbildningsutredning påvisar också att kontakten mellan riksorganisationerna och deras regionala och lokala organ förbättrats genom instruktörernas arbete. Den personalförstärkning, som instruktörsbidragen gjort möjlig för organisationerna har enligt utredningen också öppnat vägar till bättre, mera långsiktig planering av organisations- och upplysningsarbetet, vilket haft särskild betydelse för ungdomsledarutbildningen, eftersom där vid planläggning och genomförande instruktörernas praktiska erfarenheter och pedagogiska insikter kunnat utnyttjas.

4.2.2 De politiska ungdomsorganisationerna

Tidigare har i skilda sammanhang redovisats, att politiska ungdomsorganisationer i statsbidragshänseende intar en särställning gentemot övriga bidragsmottagande ungdomssammanslutningar. Bidrag till instruktörsverksamhet utgår sålunda endast under förutsättning att instruktören anställts av det studieförbund organisationen är ansluten till. För denna kategori av ungdomsorganisationer gäller vidare såsom villkor för statligt stöd till ungdomsledarkurser, att kurserna skall anordnas i samarbete med vederbörande studieförbund.

Frågan om statligt stöd till de politiska ungdomsorganisationerna aktualiserades redan av ungdomsvårdskommittén i dess betänkande *Stöd åt ungdomens föreningsliv* (SOU 1944: 31). Kommittén avsåg med sitt förslag emellertid inte stöd åt organisationerna som sådana utan endast åt de sidor av deras verksamhet som kunde betraktas som ungdomsvård av allmänt samhällligt värde. Kommittén anförde i det sammanhanget vidare:

Den specifikt ideologiska verksamhet som är varje organisations egenart bör organisationerna däremot som regel själva bestrida kostnaderna för. Detta måste under

alla förhållanden gälla verksamhet av religiös och politisk propagandanatur. Vid utformningen av de härför nödvändiga villkoren bör det emellertid beaktas, att en viss latitud är erforderlig, om bestämmelserna skola kunna genomföras utan vidlyftiga kontrollåtgärder. En alltför ingående statlig kontroll skulle antingen innebära ett steg mot en icke önskad »statsungdom» eller också och sannolikare leda till att organisationerna föredrog att icke utnyttja det stöd som samhället ställde till deras förfogande framför att inordna sig under ett kontrollsystem som de befarade skulle kunna utgöra ett hot mot deras självständighet och oberoende.

Bland de villkor för erhållande av statsbidrag som kommittén föreslog fanns ett med tydlig adress till de politiska organisationerna. De skulle inte få »uppamma en våldsmentalitet eller motverka utvecklingen av vår samhällsordning på laglig väg samt på den nationella och personliga frihetens grund».

Av 1955 års ungdomsutrednings betänkande framgår, att de remissinstanser, som yttrade sig över ungdomsvårds-kommitténs förslag på denna punkt, i principfrågan i stort sett delade sig i två ungefär lika stora grupper, en yrkade avslag och en bifall till kommitténs förslag. Skolöverstyrelsen, som befann sig bland de avslagsyrkande instanserna, ansåg sig av principiella skäl inte kunna tillstyrka förslaget. Överstyrelsen anförde att det inte torde kunna undvikas att ett sådant understöd i praktiken även skulle komma organisationernas huvudsyfte, propagandan för en viss politisk åskådning, till godo. Liknande skäl anfördes också av andra avslagsyrkande organ. Högerns ungdomsförbund skrev exempelvis bl. a. följande:

Vi avstyrka ett sådant stöd främst av principiella skäl. De politiska ungdomsorganisationernas primära uppgift är av politisk art. De söka värva anhängare för sina politiska idéer eller, inom vissa organisa-

tioner, för de klass- och gruppintressen de anse sig företräda, samtidigt som de utgöra rekryteringsbas för moderpartierna och driva upplysnings- och agitationsarbete för respektive partier.

Folkpartiets ungdomsförbund, Svenska landsbygdens ungdomsförbund och Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund yrkade i princip bifall till förslaget. Det senare ansåg att ungdomskommittén radikalt brutit med gammal slentrianmässig uppfattning, enligt vilken de politiska ungdomsorganisationerna ställdes i särklass utan möjlighet att kunna påräkna ekonomiskt bistånd från samhällets sida i någon form.

Socialstyrelsen, som tillstyrkte förslaget, gick i sitt yrkande längre än kommittén. Styrelsen anförde att frågan om i vilken mån rent politisk för- eningsverksamhet bör erhålla statsunderstöd givetvis kan diskuteras:

Det viktigast är dock, att man överhuvudtaget vidmakthåller och stärker de ungas intresse för sådant som kan berika deras liv även om detta betyder att de ansluta sig till den ena eller andra politiska eller religiösa meningen. Det torde i varje fall bli synnerligen svårt att objektivt och opartiskt genomföra den förordade avgränsningen. Säkertligen skulle tvivelsmål ej sällan yppas beträffande vad som bör avses med begreppen »politisk» och »propaganda». I själva verket torde i regel en för- enings strävanden att främja en viss politisk eller religiös riktning vara så inflätade i dess verksamhet som helhet att de icke låta sig särskiljas från andra sidor av verksamheten. Lämpligheten av ett dylikt villkor för bidragsrätten torde därför kunna starkt ifrågasättas. För den bidragsbeviljande myndigheten innebär en sådan begränsning av bidragsgrunderna ett incitament att uppställa allehanda föreskrifter, vilka komma att tyngå föreningarnas arbete utan att man likväl har utsikt att nå det avsedda målet.

Ungdomsvårds-kommitténs förslag på denna punkt och den diskussion det gav upphov till gällde organisationer, som

i sin verksamhet kunde tänkas bedriva politisk eller religiös propaganda. När frågan 1953 aktualiserades på nytt som ett led i samhällets nya nykterhetspolitik hade de religiösa organisationerna vunnit burskap såsom likaberättigad part med övriga ungdomsorganisationer. De politiska ungdomsorganisationerna däremot ställdes allttjämt i särklass. I direktiven till 1953 års utredning angående stöd åt nykterhetsorganisationer och ungdomsvårdande sammanslutningar framhöll chefen för finansdepartementet nämligen att de politiska ungdomsorganisationerna visserligen utför ett erkännansvärt ungdomsvårdande arbete, men att deras huvudsyfte är att driva politisk verksamhet och att statsstöd till dem av den anledningen torde vara förenat med särskilda problem. Med hänsyn till den skyndsamhet varmed ifrågavarande utredning borde bedrivas, ansåg departementschefen det mindre lämpligt att häri inbegripa denna fråga.

I remissbehandlingen av 1953 års utrednings betänkande kritiserades denna begränsning av ett flertal remissorgan. Länsstyrelsen i Stockholms län ansåg att det fanns skäl för att utsträcka bidragsgivningen också till de politiska ungdomsorganisationerna. Folkpartiets ungdomsförbund och Svenska landsbygdens ungdomsförbund beklagade att i direktiven för utredningens arbete frågan om eventuellt stöd åt de politiska organisationerna undantogs. Båda förbunden betonade att de politiska ungdomsorganisationerna utför ett i hög grad samhällsgagnande arbete och att de bör komma i åtnjutande av ett med övriga organisationer likvärdigt statligt stöd.

Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund sade sig inte kunna acceptera gränsdragningen mellan å ena sidan de politiska ungdomsorganisationerna och å den andra övriga ideella or-

ganisationer. Förbundet fann ej motiveringen för en gränsdragning bärande och ansåg det ingalunda sannolikt att utredningsarbetet skulle ha fördröjts om de politiska ungdomsorganisationerna innefattats i detsamma.

Arbetarnas bildningsförbund beklagade att de politiska ungdomsorganisationerna enligt direktiven ställts utanför, och ifrågasatte huruvida frågan om statsstöd till dem i detta sammanhang verkligen skulle behöva anses vara förenat med särskilda problem:

Den allmänna verksamhet, varom det här kan bli fråga kunde knappast tänkas bli lidande av att demokratiska politiska strävanden skulle stå som drivkrafter och inspirationskällor vid dess organisering och praktiska utförande. Ett stöd åt de politiska ungdomsorganisationerna för den av utredningen skisserade verksamheten kan i lika liten mån inge betänkligheter som t. ex. stöd åt de religiösa ungdomsföreningarna, vilka ju inte undantagits.

Liberala studieförbundet kunde vitsorda att det inom Folkpartiets ungdomsförbund, vars verksamhet LiS noga följer, finns värdefulla fonder av idealitet och socialt sinnelag, som bl. a. tagit sig uttryck i studier och frivilligt socialt arbete av hög klass. Säkert gäller detta omdöme om alla demokratiskt-politiska ungdomsorganisationer, framhöll förbundet.

Även Högersnäs ungdomsförbund och Studieförbundet medborgarskolan beklagade att utredningen inte haft möjligheter att pröva frågan om statligt stöd åt politiska ungdomsorganisationer. Ungdomsförbundet erinrade om att det enligt dess mening inte borde utgå statligt stöd till dessa organisationer menade att ett principiellt ställningstagande från kommitténs sida hade varit värdefullt. Studieförbundet angav som en möjlig väg att ge de studieförbund, vilka bland sina kollektivt anslutna organisationer har ett politiskt ungdoms-

förbund, ökade bidrag till kvalificerad ledarutbildning.

I proposition till 1954 års riksdag angående anslag till främjande av ungdomens föreningsliv och fritidsverksamhet erinrade dåvarande chefen för ecklesiastikdepartementet om de politiska ungdomsorganisationernas särställning. Liksom tidigare finansministern framhöll han att dessa organisationer otvivelaktigt utför ett erkännansvärt ungdomsvårdande arbete:

Det är emellertid uppenbart, att dessa organisationers huvudsakliga uppgift är att bedriva politisk verksamhet. Denna del av de politiska ungdomssammanslutningarnas arbete bör ju inte röna påverkan genom statligt stöd. Men att för den skull utesluta dessa organisationer från statligt stöd i deras rent ungdomsvårdande verksamhet synes å andra sidan icke skäligt. Den här tecknade dubbla funktionen — ungdomsvård och politisk verksamhet — låter sig emellertid inte utan vidare särskilja.

Departementschefen meddelade samtidigt att han avsåg att tillkalla särskilda sakkunniga för en utredning av denna fråga.

I direktiven till 1955 års ungdomsutredning erinrade departementschefen om sitt tidigare principiella ställningstagande att betänkligheter kunde anföras mot att stödja de politiska ungdomsorganisationernas propagandaarbete för ett visst politiskt parti men att de däremot borde ha samma rätt som andra ungdomsorganisationer att erhålla statligt stöd för det betydelsefulla arbete de bedriver, exempelvis på studieverksamhetens och fritidssysselsättningarnas område:

Även om detta arbete kan sägas vara ägnat att indirekt stödja dessa sammanslutningars politiska verksamhet, talar starka rättviseskäl för att de icke av denna orsak förmenas ett stöd av den typ, som tillerkänts andra ungdomsorganisationer. Den centrala uppgiften för den tillämnade utredningen bör därför vara att söka utröna,

hur samhället skall kunna genom ekonomiskt stöd främja den ungdomsvårdande verksamhet, som bedrivs av de politiska ungdomsorganisationerna, utan att därvid rent partipolitiska syften tillgodoses, samt vilka medel som kan stå till buds för att garantera att därvid endast de ändamål tillgodoses som innefattas i proposition 156/1954 om stöd till ungdomens förenings- och fritidsverksamhet.

Utredningens förslag, som i allt väsentligt legat till grund för nu gällande bestämmelser om bidrag till politiska ungdomsorganisationer, avlämnades i oktober 1956. I sina principiella överväganden erinrade utredningen om att frågan om statligt ekonomiskt stöd till de politiska ungdomsorganisationerna under de diskussioner som tidigare förekommit i hög grad visat sig vara kontroversiell. På en punkt syntes dock enligt utredningens uppfattning åsiktsyttringarna sammanfalla, nämligen däri att dylika bidrag inte under några förhållanden bör utgå till nämnda sammanslutningars politiska verksamhet.

Utredningen anförde såsom sin mening att de politiska ungdomssammanslutningarna genom sitt politiska propaganda- och upplysningsarbete bidrar till att höja allmänhetens medborgerliga intresse och kunskaper, något som i ett samhälle byggt på folkstyre måste anses betydelsefullt. Denna verksamhet avser dels att påverka människorna till ett partipolitiskt ställningstagande (valpropaganda, medlemsvärvning för det egna partiet etc.) dels att höja den medborgerliga allmänbildningen, bredda intresset kring allmänna frågor och fördjupa ansvars känslan för det gemensamma samhället (utrednings-, upplysnings- och skolningsarbete):

Av naturliga skäl kommer just de politiska *ungdomsorganisationerna* att ägna förhållandevis mycken kraft åt denna skolningsverksamhet på längre sikt, eftersom den ungdom, som samlas där, i väsentlig

grad gör detta för att öka sina politiska och samhälleliga insikter. Resultatet av denna på ungdomar inriktade upplysningsverksamhet blir sannolikt icke alltid, att de som vuxna män och kvinnor vid valtillfällena stöder det politiska parti inom vars ungdomsorganisation de fått sin skolning. Denna skolning ger dem emellertid större möjligheter att självständigt bilda sig en uppfattning i samhälleliga frågor.

Utredningen framhöll emellertid att den inte var beredd att föreslå stöd till den rent politiska verksamheten. Den erinrade om att det i landet rådde enighet om att sådan verksamhet inte bör understödjas med statsmedel — en uppfattning som utredningen sade sig dela.

I fråga om de politiska ungdomsorganisationernas ungdomsfostrande verksamhet framhöll utredningen att den i och för sig måste anses lika samhälls-gagnande som motsvarande verksamhet hos övriga ungdomsorganisationer. Utredningen påpekade att det är en allmän samhällelig angelägenhet att i vidgad omfattning väcka och utveckla ungdomens intresse för meningsfylld sysselsättning under fritiden. Från samhällets sida kunde det därför knappast anses försvarligt att avstå från det ytterligare bidrag här till som de politiska ungdomsorganisationerna kunde lämna, om deras möjligheter till insatser stärktes genom statligt stöd. Genom att de politiska ungdomssammanslutningarna vid den nya ungdomsgiven uteslutits från den statliga bidragsgivningen hade de kommit i ett sämre konkurrensläge i förhållande till övriga ungdomssammanslutningar, hävdade utredningen vidare. De ökade resurser de sistnämnda erhållit hade förbättrat deras möjligheter i kampen om ungdomen och hade enligt vad utredningen erfarit redan möjliggjort för flera sammanslutningar att öka sitt medlemsantal. Från rättvisesynpunkt är det tydligt att det nya ungdomsstödet kan ge

anledning till invändningar från de politiska ungdomsorganisationerna. Utredningen anförde såsom sin uppfattning att det måste anses önskvärt att infoga den ungdomsfostrande verksamheten inom de politiska ungdomsorganisationerna i det statliga stödet till föreningslivet.

Utredningen föreslog att statsbidrag till av politisk ungdomsförening organiserad *fritidsgrupp* skulle utgå i samma utsträckning och på samma villkor som gällde för fritidsgrupper inom övriga ungdomsorganisationer.

I fråga om bidrag till *instruktörsverksamhet* diskuterade utredningen två alternativa lösningar:

Alternativ A innebar att de politiska ungdomsorganisationerna helt skulle jämsställas med övriga ungdomsorganisationer i fråga om möjligheten till statsbidrag för instruktörsverksamhet.

Alternativ B innebar att riksförbund för studiecirkelverksamhet, till vilket politisk ungdomsorganisation var ansluten, skulle fungera som huvudman för instruktörsverksamheten inom ungdomsorganisationen.

Utredningen förordade alternativ B och anförde som skäl härför bl. a. att då statsbidragsgivningen här skulle komma in på ett nytt oprövat område, där meningarna varit delade, syntes försiktigheten kräva att man i främsta rummet övervägde den utväg som erbjöd de största garantierna mot eventuella missbruk.

Även i fråga om bidrag till *ungdomsledarutbildning* övervägde utredningen två alternativa lösningar:

Alternativ A innebar att de politiska ungdomsorganisationerna skulle jämsställas med övriga ungdomssammanslut-

ningar i fråga om rätten till statsbidrag för ungdomsledarutbildning.

Alternativ B innebar att de av skolöverstyrelsen godkända riksförbunden för studiecirkelverksamhet skulle inkopplas såsom mellanled i utbildningsverksamheten och att studieförbunden sålunda skulle stå som mottagare av statsbidraget och få ansvaret för utbildningen under samverkan med de politiska ungdomsorganisationerna.

Även i detta fall stannade utredningen slutligen för att förorda alternativ B. Den betonade emellertid samtidigt att bidragsgivningen skulle ordnas enligt detta alternativ under en övergångs- tid:

Sedan systemet varit i verksamhet någon tid, borde en genomgång göras av de vunna erfarenheterna. Framkommer därvid, att ett så upplagt statsbidragssystem fungerat mindre tillfredsställande eller måste anses mera komplicerat än som påkallas av målsättningen, skulle det ankomma på tillsynsmyndigheten — skolöverstyrelsen — att efter överläggningar med de berörda studieförbunden och de politiska ungdomsorganisationerna redovisa sina erfarenheter för Kungl. Maj:t och föreslå de modifikationer i formerna för bidragsgivningen som då framstå såsom ändamålsenliga.

Vid remissbehandlingen beklagade flera instanser att utredningen på grund av alltför snäva direktiv inte ansett sig kunna behandla frågan från en mera principiell och förutsättningslös utgångspunkt. Flertalet remissinstanser delade emellertid utredningens uppfattning att de politiska ungdomsorganisationernas ungdomsfostrande verksamhet borde understödjas av statsmedel. Några avslagsyrkanden framfördes dock — i stort sett med samma motiveringar som tidigare anförts mot förslaget. Vissa remissorgan förklarade sig inte ha något att erinra mot att gränserna för

anslagsgivningen vidgades att omfatta jämväl de politiska ungdomsorganisationernas reguljära verksamhet. Landsorganisationen framhöll exempelvis att i ett demokratiskt samhälle förutsattes politisk aktivitet från medborgarnas sida. Så länge skolorna inte för det stora flertalet medborgare nöjaktigt fyller anspråken på bildnings- och upplysningsverksamhet på samhällskunskaper- nas områden, får denna verksamhet bedrivas på annat håll och i andra former, varvid speciellt de politiska ungdomsförbunden spelar en betydelsefull roll.

I proposition till 1957 års riksdag följde departementschefen utredningens förslag. I anslutning till förslaget om bidrag till instruktörsverksamhet framhöll departementschefen emellertid att det knappast var tilltalande att på denna punkt i bidragssystemet försätta de politiska ungdomsorganisationerna i en särställning. Med hänsyn till de skäl utredningen anfört ansåg han sig emellertid böra förorda att bidragssystemet i detta avseende tillsvidare utfärdades på det sätt utredningen föreslagit:

Därest — såsom man enligt min uppfattning har all anledning att förmoda — erfarenheterna kommer att utvisa att någon extra kontroll icke är nödvändig för att organisationerna skall göra en noggrann avgränsning av instruktörernas arbetsuppgifter, bör de särskilda kontrollåtgärderna självfallet upphöra.

I fråga om bidraget till ungdomsledarutbildning framhöll departementschefen att han även i detta hänseende ansåg det mindre tilltalande att sätta de politiska ungdomsorganisationerna i en speciellt kontrollerad särställning. Han ansåg sig emellertid inte böra frångå utredningens förslag utan förordade att det statliga stödet åt de politiska ungdomsorganisationerna på denna punkt

tillsvidare skulle få den utformning som utredningen föreslagit.

4.3 Utredningens överväganden och förslag

4.3.1 Principiella synpunkter

En studie av tidigare överväganden beträffande statligt stöd till ungdomsorganisationerna visar otvetydigt vilken stor betydelse samtliga berörda instanser och myndigheter tillmätt ungdomsinstruktörernas verksamhet. Enstaka kritiska röster kan inte nämnvärt rubba intrycket av att förslaget om statligt stöd till ungdomsorganisationer i form av bidrag för att anställa instruktörer bars upp av en kraftig och sakligt väl underbyggd opinion. De med statligt stöd finansierade instruktörerna skulle enligt denna avsevärt förbättra möjligheterna för riksorganisationerna att hålla kontakt med sina regionala och lokala organ, stödja och effektivisera deras organisationsarbete, hjälpa till att ge verksamheten ett för medlemmarna intressant och meningsfullt innehåll, stimulera till förnyelse i fråga om arbetsformer och metoder samt främja organisationernas utåtriktade verksamhet och arbete bland föreningslös ungdom.

Erfarenheterna av ungdomsorganisationernas verksamhet under de nio år statsbidrag utgått verifierar att den med bidraget avsedda effekten i huvudsak uppnåtts. Genom instruktörernas insatser har ungdomsorganisationerna fått ökad stabilitet, kommunikationerna har förbättrats både inom organisationerna och mellan dem, vilket inneburit att idéer, uppslag och metodiska grepp, som visat sig framgångsrika i ungdomsarbetet, kunnat förmedlas och utnyttjas i långt större utsträckning än tidigare. Tack vare instruktörsinstitutionen har också kvaliteten i ungdomsarbetet i fle-

ra avseenden förbättrats. Det statliga stödet till detta ändamål har också stimulerat till ökad kontakt och i många fall fruktbringande samarbete med samhällsorgan av skilda slag.

Stödet till instruktörsverksamhet såsom det för närvarande är utformat kan emellertid enligt utredningens mening inte anses svara mot rimliga anspråk på ekonomiska resurser för de arbetsuppgifter som främst åvilar organisationernas centrala ledningar. Flertalet av de organisationer det här är fråga om brottas med svåra ekonomiska och personella problem, vilket allvarligt hämmar deras möjligheter att bedriva en verksamhet i överensstämmelse med sina strävanden och ambitioner.

Att instruktörsverksamheten trots de positiva erfarenheter den kan uppvisa inte fått ännu större genomslagskraft i ungdomsarbetet beror enligt utredningens mening på tre omständigheter:

1. Antalet instruktörer har i förhållande till ungdomssammanslutningarnas uppgifter, medlemsantal och organisatoriska struktur varit alltför litet.
2. Instruktörsbidraget har inte kombinerats med bidrag till organisationernas centrala verksamhet.
3. Instruktörsverksamheten är i viss mån för detaljreglerad, och den är begränsad till vissa i bidragsvillkoren klart angivna uppgifter i respektive organisationers arbete.

Hur begränsad den statsunderstödda instruktörsverksamhetens omfattning i själva verket är framgår kanske tydligast av det förhållandet att 19 instruktörer inom Riksidrottsförbundet och 47 instruktörer inom övriga ungdomsorganisationer för närvarande har att verka inom en medlemskader som sammanlagt torde uppgå till avsevärt mer än en miljon. Utredningen anser att detta förhållande från effektivitetssyn-

punkt är föga tillfredsställande och föreslår därför en väsentlig uppräknings av det statliga anslaget för detta ändamål.

I betänkandet Stöd åt ungdomens för- eningsliv anför ungdomsvårdskommittén att instruktörsverksamheten i jämförelse med ledarutbildningen kanske får mera ytliga verkningar. Under de förutsättningar kommittén utgick ifrån drog den sannolikt en fullt riktig slutsats. Begränsas instruktörsverksamheten till enstaka besök i de regionala och lokala organen utan att följas av en mera systematisk kontakt från riksorganisationens kansli, är risken stor att besöken endast får temporära verkningar och att verksamheten snart glider tillbaka i de gamla hjulspåren. Skall instruktörens arbete kunna leda till mera bestående resultat, är det såsom redan framhållits viktigt, att besöken inte kommer med alltför långa intervaller. Det är emellertid lika angeläget att instruktörsverksamheten samordnas med en central, kontinuerlig aktivitet, som bidrar till att konsolidera och förstärka instruktörens insatser. All erfarenhet talar för att om instruktörsverksamheten skall ge avsett resultat, måste den kombineras med systematisk förmedling av idéer och uppslag, information om hjälpmedel och arbetsmaterial och en uppföljande rådgivning avseende såväl organisatoriska och praktiska frågor som frågor rörande verksamhetens inriktning och kvalitet. Med de begränsade ekonomiska resurser organisationerna för närvarande förfogar över kan de endast i ringa utsträckning bedriva en sådan aktivitet.

Ett viktigt motiv för bidrag till ungdomsorganisationernas centrala instanser är också att bereda dem bättre möjligheter till en mera långsiktig och systematisk planering av verksamheten. För närvarande saknar de tillräckliga resurser härför, vilket kan leda till att

arbetet ofta får improvisationens prägel och att de medel organisationerna ändå har inte alltid kan utnyttjas på ett rationellt sätt.

Brist på pengar i organisationernas centrala instanser leder också ofta till att kvalificerade instruktörer och ungdomsledare tvingas ägna en betydande del av sin arbetstid åt rutinuppgifter av kontorsteknisk och administrativ art, som bättre och snabbare skulle kunna utföras av billigare och för ändamålet utbildad arbetskraft. Det måste därför anses vara i överensstämmelse med sunda, företagsekonomiska principer och därmed också med samhällets strävanden att bättre hushålla med allmänna medel, att förstärka ungdomsorganisationernas centrala ekonomiska resurser. Det förslag till organisationsbidrag, som utredningen i det följande kommer att framlägga, har därför utformats så att det också innebär ett stöd för ungdomsorganisationernas centrala verksamhet.

1953 års utredning angående stöd åt nykterhetsorganisationer och ungdomsvårdande sammanslutningar anförde i sitt betänkande, att en av staten understödd instruktörsverksamhet inom enskilda fria ungdomssammanslutningar av principiella skäl borde få ett i någon mån begränsat syfte. Utredningen framhöll vidare:

Det statliga stödet bör icke inriktas på att främja de speciella mål, för vilka sammanslutningarna är uppbyggda, dvs. ideologiska eller andra syften, utan instruktörsverksamheten bör huvudsakligen inriktas på gemensamma ungdomsfrämjande uppgifter inom de många gånger starkt artskilda sammanslutningarnas verksamhet. I första hand är instruktörens uppgift att med för syftet tillrättalagda medel bidra till ungdomens sociala fostran och att stimulera dem till en kulturellt betonad eller annan lämplig aktiv fritidssysselsättning.

Utredningen föreslog vidare bland annat att bidrag endast skulle utgå till

heltidsanställd instruktör, som anställs för minst ett år, att instruktion för instruktören på förslag av vederbörande organisation skulle fastställas av skolöverstyrelsen och att det skulle åvila samma myndighet att behörighetsförklara sökande till instruktörsbefattning.

Utredningens förslag på dessa punkter följdes helt av Kungl. Maj:t och riksdagen och ligger sålunda för närvarande till grund för bidragsgivningen på detta område.

Denna begränsning av instruktörsverksamheten bör ses mot bakgrunden av ungdomsfrågans tidigare behandling. Såsom redovisats i kapitel 3 betonade ungdomsvårdskommittén mycket starkt de ideella organisationernas betydelse som kultur- och bildningsfaktor. Enligt kommitténs uppfattning fyllde föreningslivet en viktig uppgift som kompletterande medborgarskola. Även om de sakkunniga i ungdomsorganisationerna såg ett organ som kunde hjälpa till att förebygga missanpassning och ungdomskriminalitet — ett skydd mot »skadliga inflytelser och frestelser» — betonade den i första hand betydelsen av organisationernas verksamhet bland den överväldigande del av ungdom, som är normalt utvecklad.

Vid ungdomsfrågans behandling i samband med 1953 års utredning fick de profylaktiska och ungdomsvårdande aspekterna en mera framträdande roll. Ungdomsvårdskommitténs förslag på detta område, som dittills inte blivit föremål för någon Kungl. Maj:ts och riksdagens behandling, aktualiserades nu som ett led i samhällets nya giv på nykterhetspolitikens område. I direktiven till 1953 års utredning uttalade chefen för finansdepartementet att de tänkta statliga stödåtgärderna borde avse bidrag till organisationer som utövar ungdomsvårdande verksamhet. I sammanhanget angavs vidare att stöd-

åtgärderna skulle inriktas på den del av verksamheten, som innefattade ungdomsvård i egentlig mening.

Finansministerns starka betoning av den nykterhetspolitiska aspekten modifierades i viss mån av utredningen. I sitt under hösten 1953 avgivna betänkande framhöll denna att ungdomsfrågorna i utredningsdirektiven fått en starkare anknytning till alkoholfrågan än de i själva verket har, betraktade som aktuellt samhällsproblem. Samma uttalande gjordes av chefen för eklektiskdepartementet i proposition till 1954 års riksdag angående statligt stöd åt ungdomens föreningsliv och fritidsverksamhet. Dessa uttalanden förändrar emellertid ingenting i sak. Utredningen var bunden av sina direktiv och motiveringen till nu gällande bidragsbestämmelser för stöd åt ungdomsverksamhet ligger därför på det allmänna ungdomsfrämjande och mot missanpassning, kriminalitet och alkoholmissbruk förebyggande planet.

Enligt utredningens uppfattning fyller ungdomsorganisationerna på detta område en synnerligen betydelsefull uppgift. Olika studier och undersökningar tyder på att föreningsaktiv ungdom i långt mindre utsträckning än föreningslös kommer på kant med samhället. Detsamma gäller för övrigt också de ungdomar, som mycket aktivt ägnar sig åt fritidsstudier och hobbyverksamhet. Ungdomsorganisationernas arbete bland föreningslös ungdom, deras strävan att engagera allt flera unga människor i sin verksamhet måste därför enligt utredningens mening i hög grad anses förtjänt av statens ekonomiska bistånd.

Utredningen vill emellertid bestämt uttala att dessa uppgifter inte är de enda och inte ens de viktigaste motiven för stöd från det allmänna sida. Ungdomsorganisationerna är — såsom

ungdomsvårdskommittén framhållit — först och främst en kompletterande medborgarskola. I föreningslivet får unga människor inte bara tillfälle att delta i en »till kamratskap fostrande verksamhet». De får där också möjlighet att utveckla kunskaper och färdigheter, som är av betydelse för dem i deras egenskap av medborgare i ett demokratiskt samhälle. De får stifta bekantskap med demokratins och parlamentarismens idé och teknik, lära sig att fatta beslut och ta ansvar, att respektera majoritetens vilja men också att kämpa för sina egna åsikter och försöka ändra en minoritet till majoritet, utveckla självständighet, öva samarbete och tolerans.

Med en på detta sätt vidgad motivering för det statliga stödet till ungdomsorganisationerna anser utredningen det som självklart att den nuvarande begränsningen i fråga om instruktörens arbetsuppgifter tas bort. I en verksamhet som huvudsakligen syftar till att bland medlemmarna utveckla demokratiska attityder och umgängesformer måste organisationernas idéinnehåll ha sin givna plats. Idéer och åsikter är nödvändiga beståndsdelar i en levande demokrati, och därför måste de finnas med i de organisationers verksamhet, som syftar till att förstärka demokratin och skapa förutsättningar för medlemmarnas självständiga ställningstagande i livsåskådningsfrågor.

I tidigare överväganden av det statliga stödet till instruktörsverksamhet har det stundom ifrågasatts om det överhuvudtaget är möjligt att avgränsa det allmänt ungdomsfrämjande arbetet från mera ideologiskt inriktade uppgifter. Utredningen förmodar att detta inte är helt uteslutet. Det råder emellertid inte något tvivel om att denna gränsdragning ställer organisationerna inför betydande problem både av praktisk-eko-

nomisk och av psykologisk art. Så kan det exempelvis tänkas att en lokal avdelning vid ett och samma möte vill behandla både ett ideologiskt och ett allmänt ungdomsfrämjande ämne. Enligt bidragsbestämmelserna kan en med statsstöd anställd instruktör då inte åta sig mer än den senare uppgiften även om han är aldrig så väl skickad att klara dem båda. För lokalavdelningen betyder det att den måste avstå från medverkan i det förstnämnda ämnet; att annan icke statsunderstödd instruktör måste engageras, vilket inte alltid är möjligt, eller att två instruktörer kallas till mötet ifråga, med ökade kostnader och ett föga rationellt utnyttjande av organisationens personella resurser som följd.

Det måste också kännas föga inspirerande för en instruktör, att under sitt arbete ute på fältet tvingas hålla inne med motiveringar för och synpunkter på det ämne han har att behandla bara för att de grundar sig på hans ideologiska övertygelse.

Utredningen anser att de detaljbestämmelser, som nu ingår i villkoren för bidrag till instruktörsverksamhet, bör slopas, nämligen att instruktör skall anställas på heltid för minst ett år, att sökande skall behörighetsförklaras av skolöverstyrelsen samt att samma myndighet skall fastställa instruktion för instruktör. När de nuvarande bidragsbestämmelserna utformades 1953 var det fullt naturligt att de försågs med ganska detaljerade regler. Det gällde ju då för staten att lämna sitt stöd åt en verksamhet, av vilken man ännu inte kunnat göra några erfarenheter. När nu bidragen utgått i nio år, finns det emellertid ingenting som talar för att dessa detaljbestämmelser bör bibehållas. Frågan om val av instruktör, anställningstid och instruktion bör i fortsättningen med fullt förtroende kunna överlätas till orga-

nisationerna själva. Det ligger i sakens natur, att en organisation vill uppnå bästa möjliga resultat av de statliga bidragen, och de torde också bäst kunna bedöma hur stödet lämpligen skall disponeras.

Utredningen har i ovanstående avsnitt såsom ett av de viktigaste motiven för samhällets stöd mycket starkt betonat ungdomsorganisationernas uppgift att fostra medlemmarna för demokratiska ideal och arbetsformer. Konsekvenserna härav måste bli att statsbidrag endast kan utgå till ungdomssammanslutningar med en organisation uppbyggd enligt demokratiska principer, och som klart tar ställning för demokratin. Vilka krav utredningen vill ställa på en sammanslutningsorganisatoriska uppbyggnad skall närmare utvecklas i ett följande avsnitt. Med kravet på klart ställningstagande för demokratin avser utredningen att en organisation kan komma i åtnjutande av statligt stöd endast under förutsättning att den öppet förklarar sin anslutning till principerna om åsiktsfrihet, religionsfrihet och yttrandefrihet, tryckfrihet, församlings- och församlingsfrihet, och att den är beredd att offentligt ta avstånd från samhällssystem, där dessa för demokratin fundamentala förutsättningar saknas.

4.3.2 Staten och de politiska ungdomsorganisationerna

De nuvarande villkoren för statligt stöd åt politiska ungdomsorganisationer och bakgrunden till dem har redovisats i avsnittet »De politiska ungdomsorganisationerna» (sidan 55 f).

I sina överväganden av formerna för samhällets fortsatta stöd till dessa organisationer har utredningen i stort sett utgått från de två huvudlinjer, som övervägandena i denna fråga hittills följt:

1. Vilka skäl talar för att de politiska

ungdomsorganisationerna i statsbidragshänseende bör placeras i särställning?

2. Är det möjligt och finns det anledning att begränsa den statliga bidragsgivningen till dessa sammanslutningars allmänt ungdomsfrämjande arbete?

Utredningen har i den förstnämnda frågan konstaterat, att betänkligheterna mot att ge vissa ungdomsorganisationer statligt ekonomiskt stöd grundade sig på misstanken att statsstödet skulle kunna komma att utnyttjas för *religiös och politisk* propaganda. Från denna utgångspunkt är det anmärkningsvärt, att endast de politiska ungdomssammanslutningarna — inte de religiösa — placerats i särklass. Det torde nämligen enligt utredningens bedömanden i ungefär lika mån ingå i såväl politiska som religiösa ungdomsorganisationers legitima strävanden att försöka påverka människornas åsikter i viss bestämd riktning. Skillnaden är endast att det i ena fallet rör sig om politiska och i det andra om religiösa åskådningar.

Rent ekonomiskt har särbestämmelserna på detta område inte någon betydelse. De politiska ungdomsorganisationerna erhåller statligt stöd i precis samma omfattning som andra ungdomssammanslutningar. De olägenheter som bidragsgivningens sammankoppling med studieförbunden för med sig är inte heller av den omfattning att de motiverar en ändring av bestämmelserna. Den kritik som kan riktas mot bidragskonstruktionen på denna punkt ligger helt på det principiella planet. I det avseendet måste den emellertid betraktas som så mycket allvarligare. Från de politiska ungdomsorganisationernas sida kan de för dem gällande särbestämmelserna knappast uppfattas på annat sätt än som bristande förtroende från samhället för den kategori ungdomar som är aktivt

intresserade av samhällsfrågor och politik. Enligt utredningens uppfattning måste det anses vara en nödvändig renlighetsåtgärd att statsmakterna nu slopar särbestämmelserna för de politiska ungdomsorganisationerna och ger dem samma status och förtroende som övriga ungdomsorganisationer åtnjuter.

Frågan om det är möjligt och önskvärt att begränsa bidragsgivningen till de politiska ungdomsorganisationerna att avse endast allmänt ungdomsfrämjande uppgifter har alltid ställts när det statliga stödet till dessa organisationer varit föremål för statsmakternas överväganden och beslut. 1955 års utredning påpekade i sitt betänkande att frågan i hög grad varit kontroversiell. På en punkt synes dock åsiktsyttringarna enligt utredningens uppfattning ha sammanfallit, nämligen däri att bidrag inte under några förhållanden borde utgå till nämnda sammanslutningars politiska verksamhet. Redan remissbehandlingen av utredningens betänkande visade emellertid att enigheten inte heller på denna punkt var fullständig. I den 1957 avlämnade propositionen i denna fråga redovisades nämligen att vissa remissorganisationer »förklarat sig intet ha att erinra mot att gränserna för anslagsgivningen vidgades att omfatta jämväl de politiska ungdomsförbundens reguljära verksamhet». Bland andra anslöt sig LO till denna ståndpunkt.

Uppfattningen att statsbidrag inte bör ges åt ungdomsorganisationernas politiska aktivitet var dock mycket utbredd. Det intressanta i sammanhanget är emellertid att dess företrädare i så ringa mån anförde sakskäl för sitt ställningstagande. Man nöjde sig i regel med att allmänt deklarerat, att politisk verksamhet inte bör stödjas av allmänna medel eller att de politiska partiernas propaganda inte bör bekostas av staten. I några fall kläddes åsikten i en för ung-

domsorganisationerna positiv formulering: organisationerna bör få behålla sitt oberoende av staten.

I föregående kapitel har utredningen förordat, att målsättningen för samhällets stöd åt ungdomsorganisationerna i fortsättningen vidgas till att omfatta organisationernas hela verksamhet och inte som nu begränsas till »gemensamma ungdomsfrämjande åtgärder». Detta bör också gälla de politiska ungdomsorganisationerna. De betänkligheter, som tidigare anförts mot organisationernas propagandaverksamhet, håller enligt utredningens mening inte vid en närmare granskning. Det är visserligen riktigt, att propagandan spelar en alltmer framträdande roll i det moderna samhället. Nya effektiva propagandamedel tas i bruk, nya propagandametoder utarbetas och människan utsätts för en så gott som oavbruten påverkan. Även om den kommersiella propagandan dominerar, finns det ingen anledning att förringa den systematiska påverkan, som utgår från olika ideologiska och intressegrupper i samhället.

Skyddet mot propaganda är dock inte avskärmning utan ökade kunskaper och en mera kritisk hållning hos dem som utsätts för den. I det sammanhanget fyller ungdomsorganisationerna, inte minst de politiska, en viktig uppgift. Genom olika arbetsformer — mötesförhandlingar, studiecirkelarbete, diskussioner och politiska debatter — utvecklas medlemmarna i just dessa avseenden. Det torde vara ställt utom allt tvivel att de politiska ungdomsförbundens medlemmar genomsnittligt sett vet betydligt mer om *samtliga* politiska partiers och ungdomsorganisationers idéer, program och politisk än ungdomen i övrigt i samma åldersgrupper. De är också i allmänhet väl orienterade i samhällsfrågor av olika slag.

Inte minst de politiska debatterna — vilka för övrigt förekommer inte bara inom respektive ungdomsförbund utan också mellan dem — har här stor betydelse. För att kunna delta i meningsutbytet måste medlemmarna förbättra sina kunskaper och färdigheter i olika avseenden och hålla sig à jour med vad som händer i samhället, vilket i sin tur leder till att de får bättre möjligheter att ta ställning med utgångspunkt från egna åsikter och värdenormer. En rad undersökningar — i USA genomförda främst av det kända forskarteamet Katz-Lazarsfeld och i Sverige av Beredskapsnämnden för psykologiskt försvar och Sveriges radio — visar ett klart samband mellan föreningsaktivitet och samhällsintresse. De som regelbundet deltar i sina organisationers inre arbete, är oftare än andra med i politiska diskussioner, följer bättre radions och televisionens samhällsprogram och debatter och läser i större utsträckning tidningarnas ledare och mera krävande artiklar om politik och samhällsfrågor. Såsom utredningen ser frågan är de politiska ungdomsorganisationernas regeljära verksamhet därför snarare ett skydd mot propaganda och en garanti för att denna inte blir vulgär och osaklig än ett stöd för den. Utredningen anser sig därför med hänvisning till vad som ovan anförts kunna föreslå, att området för det statliga stödet till politiska ungdomsorganisationer liksom till ungdomsorganisationerna i övrigt vidgas till att omfatta dessa sammanslutningars hela verksamhet.

Utredningen vill emellertid i detta sammanhang upprepa, att det statliga stödet endast bör utgå till organisationer med en klar och otvetydig demokratisk inriktning. Statsbidraget skall i det här fallet främja en miljö för demokratisk-politisk fostran bland ungdomen. Det ligger därför i sakens natur, att de or-

ganisationer, som skall komma i åtnjutande av statsstödet, klart tar ställning för demokratin och mot samhällssystem där medborgarnas demokratiska rätt att fritt uttala sina åsikter och att sammansluta sig i fria organisationer, är kringskuren.

4.3.3 Förslag till bidragskonstruktion

I föregående avsnitt har utredningen framhållit betydelsen av det nu utgående statliga stödet åt ungdomsorganisationernas instruktörsverksamhet. Utredningen har i det sammanhanget också såsom sin mening anfört...

- att det nuvarande bidraget till denna verksamhet är klart otillräckligt och bör utökas,
- att stödet bör kunna komma ungdomsorganisationernas hela verksamhet till godo och inte såsom nu är fallet endast »inriktas på gemensamma ungdomsfrämjande uppgifter»,
- att större frihet bör ges åt de bidragsmottagande organisationerna att själva bedöma hur bidraget skall utnyttjas, samt
- att instruktörsbidraget bör kompletteras med ett statligt stöd åt ungdomsorganisationernas centrala verksamhet.

Mot bakgrunden av ovanstående vill utredningen föreslå, att det nuvarande stödet åt instruktörsverksamhet ersättes av ett statligt anslag för bidrag till instruktörer och central verksamhet inom ungdomsorganisationerna, i fortsättningen kallat organisationsbidrag. Detta bidrag bör utgå i förhållande till organisationernas storlek men vara så konstruerat, att mindre organisationer erhåller ett per medlem räknat högre bidrag än större organisationer. Utredningen anser sig ha funnit en lämplig bidragskonstruktion genom att indela organisationsbidraget i tre skilda bi-

dragsposter, nämligen grundbidrag, instruktörsbidrag och rörligt bidrag.

Grundbidraget bör utgå med lika stort belopp till samtliga ungdomssammanslutningar som uppfyller gällande fordringar för statsbidrag. Utredningen har nämligen funnit, att kostnaderna för en organisations centrala verksamhet i viss utsträckning är oberoende av organisationens storlek. Varje organisation har behov av ett centralt kansli, som handlägger mera rutinemässiga, administrativa ärenden av typen medlemsregistrering, bokföring och distribution av material och hjälpmedel; som informerar och ger service åt regionala och lokala organ. Det centrala kansliet är också en viktig förutsättning för organisationernas mera långsiktiga planering av verksamheten och för dess möjligheter att smidigt anpassa denna till nya situationer och behov inom organisationens intresseområde. Såväl ur organisationernas som ur allmän samhällelig synvinkel är det viktigt, att dessa kanslier kan arbeta på ett tillfredsställande sätt; att de förfogar över lämpliga arbetslokaler, en för behovet avpassad kontorsteknisk utrustning samt kontorspersonal med god utbildning. Grundbidraget bör därför avvägas så att det verksamt bidrar till att skapa gynnsamma arbetsförhållanden och en viss ekonomisk rörelsefrihet för organisationernas centrala ledningar. Utredningen har efter noggranna överväganden funnit, att ett mot bakgrunden av ovan anförda faktorer väl avvägt statligt stöd är 25 000 kronor, och föreslår därför att grundbidrag till bidragsberättigade ungdomsorganisationer i fortsättningen utgår med detta belopp.

Bidrag till *instruktörsverksamhet* utgår för närvarande med belopp motsvarande tre fjärdedelar av instruktörens

årslön dock högst 12 000 kronor för helt budgetår. Bidragsunderlaget för instruktörsstödet uppgår således till 16 000 kronor. Utöver bidrag till resekostnader och traktamenten med högst 22 kronor för arbetsdag under vilken denne minst åtta timmar vistats utanför sin tjänstgöringszon. Detta bidrag får inte överstiga 4 400 kronor för helt budgetår.

1953 års utredning föreslog i sitt betänkande att instruktörer inom ungdomsorganisationerna skulle erhålla statligt stöd enligt samma grunder som nykterhetsorganisationernas instruktörer. Enligt denna norm skulle bidrag utgå till instruktörens lön med två tredjedelar av årslönen dock högst 10 000 kronor, samt till resekostnader och traktamenten med högst 18 kronor per arbetsdag varunder instruktören vistades utanför sin tjänstgöringsort dock högst med 3 600 kronor för helt budgetår. I proposition till 1954 års riksdag biträdde chefen för ecklesiastikdepartementet utredningens förslag i fråga om bidrag till resekostnader och traktamenten men föreslog att bidrag till instruktörens lön skulle utgå med tre fjärdedelar av årslönen dock högst 9 000 kronor. Riksdagen biföll departementschefens förslag.

Under de nio år bidraget funnits till har stödet till instruktörens lön sålunda höjts från 9 000 kronor till 12 000 kronor och därmed bidragsunderlaget från 12 000 kronor till 16 000 kronor. Bidraget till resekostnader och traktamenten har samtidigt höjts från 18 till 22 kronor per arbetsdag och från 3 600 till 4 400 kronor för helt budgetår.

Då bidraget inrättades 1954 svarade bidragsunderlaget i stort sett mot lönen för ordinarie folkskollärare i lägsta löneklass i ortsgrupp 3. Motsvarande lärarlön utgår för närvarande med i runt

tal 20 000 kronor. Det statliga stödet till instruktörsverksamhet uppgår således i dag till endast 60 procent av denna lönenivå mot 75 procent 1954. Samtidigt som instruktörsbidraget undergått denna realvärdeminskning har kostnaderna för obligatoriska sociala anställningsförmåner stigit — främst genom tillkomsten av ATP och förbättrad sjukförsäkring — och uppgår i dag till i genomsnitt tio procent av lönen. Det nuvarande instruktörsbidraget torde sålunda för närvarande uppgå till knappa 55 procent av anställningskostnaderna vid den lönenivå som 1954 fastställdes för ungdomsinstruktörer.

■ Mot denna bakgrund är det absolut nödvändigt att instruktörsbidraget nu uppräknas till sitt ursprungliga realvärde. I *petita* för budgetåret 1964/65 har skolöverstyrelsen föreslagit, att bidragsunderlaget för ungdomsinstruktör höjs till 20 000 kronor och att statsbidraget härigenom uppräknas till 15 000 kronor. Enligt utredningens **mening är dessa belopp i underkant**. Med hänsyn till bl. a. ökade kostnader för sociala förmåner skulle det vara fullt befogat att höja bidragsunderlaget till 22 000 kronor och bidraget till 16 500 kronor. Genom att utredningen i det följande föreslår att organisationerna i fortsättningen skall få större frihet att disponera över det statliga stödet för detta ändamål har utredningen emellertid stannat för skolöverstyrelsens siffror.

Utredningen vill i sammanhanget också framhålla betydelsen av att det statliga stödet justeras i takt med penningvärdesförändringar och allmän standardutveckling. De realvärdeminskningar, som det statliga stödet på detta område under senare år utsatts för, har i dubbelt avseende försämrat ungdomsorganisationernas möjligheter att bedriva en kvalitetsmässigt god verksamhet.

Dels har de tvingats till allt större egeninsatser, vilket i sin tur inkräktat på resurser som inom organisationerna varit avsedda för andra ändamål, dels har det visat sig allt svårare att i konkurrens med andra arbetsgivare rekrytera kompetent arbetskraft för instruktörsverksamheten. I ett samhälle, där den ekonomiska standarden ökar mycket snabbt och penningvärdet utsätts för praktiskt taget oavbrutna förändringar, är det viktigt att bidragen inte under någon längre tid låses fast vid samma belopp. Instruktörsbidragets anknytning till lönen för folkskollärare i lägsta löneklassen i ortsgrupp 3 bör enligt utredningen betraktas som en riktpunkt, som snarare är för låg än för hög.

Bidrag till instruktörens resekostnader och traktamenten utgår för närvarande såsom redovisats med 22 kronor per arbetsdag under vilken instruktören vistas utanför sin tjänstgöringsort, dock med högst 4 400 kronor per budgetår. Bidraget har under åren justerats samtidigt med instruktörsbidraget och har således undergått samma realvärdeminskning som detta. Utredningen föreslår, att bidraget uppräknas till 5 000 kronor per budgetår.

Utredningen har tidigare föreslagit, att bidrag till instruktörsverksamhet i fortsättningen bör utgå utan de inskränkningar och detaljbestämmelser, som för närvarande gäller. Det innebär att instruktörens arbete skall kunna omspänna organisationens hela verksamhet och inte som nu begränsas till för samtliga organisationer »gemensamma ungdomsfrämjande uppgifter». Det innebär vidare att det nu gällande kravet på minimi- och maximitid för anställningen slopas och att tillsynsmyndigheten i fortsättningen inte skall behöva lämpligförklara sökande till instruktörstjänst och fastställa instruktion för denna.

Även bidraget till resekostnader och traktamenten bör enligt utredningens mening kunna ges under friare former än hittills. Den nuvarande bestämmelsen att bidrag utgår med högst 22 kronor för arbetsdag då instruktören vistas utanför tjänstgöringsorten leder till en onödig administrativ belastning både för tillsynsmyndigheten och organisationerna och bör därför kunna slopas. Utredningen föreslår därför att de båda bidragsposterna — till instruktörer och till resekostnader och traktamenten — sammanslås till ett schablonmässigt beräknat bidrag av 20 000 kronor, som fördelas enligt principer som redovisas nedan.

Såsom enda bidragsvillkor bör gälla att organisationen i efterhand skall redovisa att den under budgetåret haft kostnader för löner, resor och traktamenten av minst samma omfattning som statsbidraget, samt att bidraget i dess helhet använts för verksamhet bland ungdom. Det senare villkoret bör gälla också grundbidraget och det rörliga bidraget.

Bidraget bör således inte vara förknippat med några bestämmelser, som reglerar instruktörernas anställningsvillkor och arbetsuppgifter och inte heller hur många instruktörer respektive organisationer skall anställa, om de skall anställas på hel- eller deltid, för längre eller kortare tid. Såsom redan tidigare påpekats bör organisationerna många gånger kunna utnyttja det statliga stödet bättre och effektivare om de har befogenheter att själva avgöra hur det skall användas.

Samtidigt som utredningen förordar en friare bidragsgivning till instruktörsverksamhet vill den emellertid framhålla betydelsen av att instruktörerna även i fortsättningen ges tillfälle till kontakt och samråd med varandra. De konferenser, som skolöverstyrelsen

under åren anordnat för ungdomsorganisationernas instruktörer, har visat sig vara mycket värdefulla för ungdomsarbetet. Vid dessa konferenser har instruktörerna nämligen tillfälle att utbyta idéer och erfarenheter, ta del av varandras material för program och studiearbete och diskutera nya pedagogiska och organisatoriska grepp och metoder. Utredningen vill därför framhålla vikten av att konferenser för ungdomsorganisationernas instruktörer även i fortsättningen anordnas i ungefär samma utsträckning som hittills.

Den friare och mindre detaljreglerade bidragsgivning, som utredningen förordar, har både en principiell och en praktisk motivering. Ungdomsorganisationerna fyller en mycket viktig funktion i samhället. Det arbete som organisationerna utför — utan eller med samhälleligt stöd — är av största betydelse för ungdomens kontakt med och anpassning till de vuxnas samhälle. Det är viktigt att organisationerna kan känna att de har samhällets förtroende men också att de känner ansvar för ungdomen och för att syftet med samhällets stöd uppnås. Rent praktiskt betyder de friare bidragsformerna mindre administrativt arbete både för organisationerna och tillsynsmyndigheten.

Instruktörsbidraget fördelas enligt nu gällande bidragsgrunder i förhållande till antalet medlemmar i åldern 12—25 år. Utredningen anser att organisationernas medlemsantal under vissa betingelser, som närmare kommer att redovisas i det följande, är en bra och enkel beräkningsgrund, som bör användas även i fortsättningen. Huruvida åldersgränserna 12 respektive 25 år är de lämpligaste anser sig utredningen för närvarande inte med säkerhet kunna bedöma. Denna fråga kommer emellertid att bli föremål för ingående studier i de undersökningar, som nu pågår

inom ramen för utredningens arbete. I avvaktan på resultaten av dessa undersökningar föreslår utredningen att instruktörsbidraget beräknas på grundval av antalet medlemmar inom respektive organisationer i åldern 12—25 år.

Utredningen har tidigare (sidan 61 f) såsom sin uppfattning anfört, att den statsunderstödda instruktörsverksamheten inom ungdomsorganisationerna med hänsyn till organisationernas omfattning och uppgifter är klart otillräcklig och bör väsentligt utvidgas. Efter noggranna överväganden vill utredningen i princip förorda att varje tiotusental medlemmar inom en organisation skall kvalificera för bidrag till en instruktör. Dock bör varje organisation som uppfyller gällande fordringar för erhållande av statligt stöd erhålla bidrag för minst en instruktör. Utredningen föreslår vidare att organisationer med fler än 60 000 medlemmar erhåller ytterligare instruktörsbidrag efter en avtagande skala, och att ingen organisation — Riksidrottsförbundet undantaget — kan uppbära bidrag för mer än åtta instruktörer.

Under sitt arbete med konstruktionen av instruktörsbidraget har utredningen haft att ta hänsyn till två i viss mån motstridiga faktorer. Å ena sidan har den försökt finna en enkel och smidig bidragsberäkning, som samtidigt är så konstruerad att den stimulerar ungdomsorganisationerna att ta kontakt med nya grupper av ungdomar och försöka värva nya medlemmar. Å andra sidan har den velat tillgodose berättigade önskemål om största möjliga rättvisa vid fördelningen av det statliga stödet. Utredningen har därvid funnit, att ovan föreslagna bidragsprincip uppfyller högt ställda krav på enkelhet och smidighet. Den torde också komma att stimulera organisationerna att försöka utöka sitt medlemsantal.

Det kan emellertid ifrågasättas om inte bidragsgrundande intervaller om tiotusen medlemmar är alltför stora för att i önskvärd utsträckning stimulera organisationernas medlemsrekrytering. För organisationer som just passerat en bidragsgräns lär utsikterna att skapa underlag för ytterligare ett instruktörsbidrag te sig ganska avlägsna. Till detta kommer att de stora intervallerna i vissa fall ojämnt fördelar det statliga stödet mellan organisationerna. För att i någon mån komma till rätta med denna olägenhet och samtidigt erhålla en bidragsgrund, som bättre stimulerar organisationernas medlemsrekrytering och öppna verksamhet, bör enligt utredningens mening även halva instruktörsbidrag kunna utgå.

Mot bakgrunden härav vill utredningen förorda att instruktörsbidrag i princip skall utgå med 10 000 kronor för varje femtusental medlemmar, som en organisation redovisar. Enligt utredningens förslag skulle bidragskonstruktionen för denna del av organisationsbidraget härigenom erhålla följande utformning:

Organisationens medlemstal	Instruktörsbidrag kronor
<10 000	20 000
10 000—14 999	30 000
15 000—19 999	40 000
20 000—24 999	50 000
25 000—29 999	60 000
30 000—34 999	70 000
35 000—39 999	80 000
40 000—44 999	90 000
45 000—49 999	100 000
50 000—54 999	110 000
55 000—59 999	120 000
60 000—69 999	130 000
70 000—84 999	140 000
85 000—99 999	150 000
>99 999	160 000

Såsom tredje bidragspost i organisationsbidraget föreslår utredningen ett s. k. *rörligt bidrag*. Detta bidrag bör utgå i förhållande till antalet lokalavdelningar inom respektive organisationer.

Utredningen har tidigare (sidan 63 f) mycket starkt betonat ungdomsorganisationernas roll som kompletterande medborgarskola. Det framhölls därvid bl. a. att ungdomarna i sina organisationer får stifta bekantskap med demokratis och parlamentarismens teknik, lära sig att fatta beslut och ta ansvar, att respektera majoritetens vilja men också att kämpa för sina egna åsikter... För dessa ungdomsorganisationernas uppgifter spelar de lokala föreningarna en betydelsefull för att inte säga avgörande roll. Det är nämligen just denna miljö — relativt små, självstyrande grupper, där medlemmarna väljer sina funktionärer och talesmän och själva ansvarar för organisationens verksamhet och ekonomi — som utgör den viktigaste förutsättningen för ungdomsorganisationernas insatser på detta område.

Utredningen vill i det sammanhanget också framhålla, att ungdomsorganisationernas verksamhet bland s. k. föreningsslös ungdom knappast kan bedrivas med någon större framgång om inte organisationerna förfogar över en stabil och effektiv organisationsapparat på det lokala planet. Från denna utgångspunkt är det därför av största betydelse att ungdomsorganisationerna stimuleras och ges resurser att bygga upp ett nät av aktiva, lokala föreningar. Ett rörligt bidrag till ungdomsorganisationernas centrala ledningar beräknat på antalet verkamma lokalavdelningar medverkar enligt utredningens uppfattning därtill.

Utredningen föreslår att det rörliga bidraget i princip utgår enligt följande:

Antal lokalavdelningar	Rörligt bidrag kronor
<200	5 000
200—299	10 000
300—399	15 000
400—499	20 000
500—599	25 000
600—699	30 000

Antal lokalavdelningar	Rörligt bidrag kronor
700—799	35 000
800—899	40 000
900—999	45 000
>999	50 000

Vid arbetet med organisationsbidragets utformning har utredningen också ingående prövat frågan om vilken *anslagsform* det föreslagna statliga stödet bör ha. Utredningen har därvid å ena sidan konstaterat, att det måste ligga i såväl organisationernas som samhällets intresse att ungdomsverksamheten expanderar och att kvaliteten i arbetet förbättras. Den bidragsform, som utan tvivel ger de bästa förutsättningarna för en sådan utveckling, är förslagsanslaget. Å andra sidan anser sig utredningen inte kunna bortse ifrån att ett statligt stöd i denna form binder riksdag och regering vid kostnader vars omfattning kan vara svår att i förväg överblicka. Utredningen har därför beslutat föreslå, att organisationsbidraget tills vidare utgår i form av ett obetecknat anslag.

När utredningen slutligen stannat för denna anslagsform vill den emellertid såsom sin mycket bestämda mening uttala, att bidraget med detta inte för längre tid får låsas vid ett belopp, som just nu kan anses vara väl avvägt. *Om verksamheten inom ungdomsorganisationerna skall kunna utvecklas och fylla sin uppgift på ett tillfredsställande sätt, är det nödvändigt att det statliga anslaget med jämna mellanrum omprövas både med hänsyn till verksamhetens omfattning och till den allmänna ekonomiska utvecklingen.*

Den konstruktion av organisationsbidraget, som utredningen ovan förordat, kan användas oavsett om det statliga stödet utgår som förslagsanslag eller som obetecknat anslag. Vid obetecknat anslag användes de i beräkningsskalorna på denna och föregående

sida uppförda beloppen som vägnings-
tal, vilka efter omräkning till procenttal
lägges till grund för anslaget fördel-
ning. I nedanstående tabell har såsom
exempel ett tänkt statligt obetecknat
anslag av en miljon kronor fördelats
enligt denna beräkningsprincip på tio
fingerade ungdomsorganisationer.

Om antalet bidragsberättigade orga-
nisationer ökar utan att anslaget i mot-
svarande omfattning uppräknats förut-
sätter utredningen att anslaget förbehål-
les de ungdomssammanslutningar, som
tidigare erhållit statligt stöd för detta
ändamål. När organisationer, som förut
inte erhållit organisationsbidrag, ansö-
ker om sådant och uppfyller gällande
fordringar, måste därför enligt utred-
ningens bestämda mening anslaget upp-
räknas i förhållande därtill.

4.3.4 Förslag till kvalifikationsgrunder

Den bidragskonstruktion som ovan för-
ordats kräver ett närmare klarläggande
av vad som från statsbidragssynpunkt
avses med begreppen *ungdomsorganisa-
tion* samt *avdelning* och *medlem* av
sådan organisation.

Det föreslagna organisationsbidraget
motsvaras för närvarande närmast av
det statliga stödet för anställande av
instruktörer. Enligt gällande författning

utgår detta bidrag till »riksorganisa-
tion, vars verksamhet är särskilt inrik-
tad på ungdom i åldern 12—25 år, och
till samarbetande sådana organisationer
— — — under förutsättning att veder-
börande organisation bereder medlem-
marna möjlighet att ägna sig åt fritids-
verksamhet av den art, som angives i
särskilda av skolöverstyrelsen i anslut-
ning till denna kungörelse meddelade
föreskrifter, och att organisationen
bland medlemmarna bedriver en till
kamratskap fostrande verksamhet». In-
struktör för vilken bidrag utgår skall ha
till uppgift att »handlea ungdom i so-
ciala frågor och främja en kulturellt be-
tonad eller eljest för ungdom lämplig,
aktiv fritidsverksamhet».

Bidrag utgår inte till politisk organi-
sation eller till organisation med hu-
vudsaklig uppgift att tillvarata »med-
lemmarnas enskilda eller yrkesmässiga
ekonomiska intressen». För instruktör
som av riksförbund för studiecirkel-
verksamhet anställts för ovan angivna
uppgifter utgår emellertid bidrag även
om instruktören är verksam hos poli-
tisk ungdomsorganisation.

Utredningen har ingående diskuterat
vad som från statsbidragssynpunkt bör
avses med »riksorganisation, vars verk-
samhet är särskilt inriktad på ung-

Exempel på organisationsbidragets fördelning enligt utredningens förslag

Organi- sation	Antal		Grund- bidrag	Vägningsstal ¹			%	Instr. o. rörl. bidr.	Summa bidrag
	medlem- mar	avdel- ningar		IB	RB	IB + RB			
A	22 300	1 768	25 000	50	50	100	12,50	93 750	118 750
B	11 800	380	25 000	30	15	45	5,63	42 225	67 225
C	3 160	253	25 000	20	10	30	3,75	28 125	53 125
D	10 500	423	25 000	30	20	50	6,25	46 875	71 875
E	64 250	2 120	25 000	130	50	180	22,50	168 750	193 750
F	5 948	173	25 000	20	35	55	3,13	23 475	48 475
G	81 200	1 930	25 000	140	50	190	23,75	178 125	203 125
H	7 644	779	25 000	20	35	55	6,87	51 525	76 525
I	28 976	228	25 000	60	10	70	8,75	65 625	90 625
J	16 383	350	25 000	40	15	55	6,87	51 525	76 525
			250 000			800	100,00	750 000	1 000 000

IB = instruktörsbidrag; RB = rörligt bidrag.

dom...». En viktig principfråga som därvid måste prövas var huruvida bidrag endast borde utgå till ungdomsorganisationer i egentlig mening, dvs. organisationer med verksamhet uteslutande inriktad på ungdom och medlemmar till övervägande delen i åldrarna 25 år och därunder, eller om statligt stöd också skulle kunna komma andra organisationer med ungdomsverksamhet på programmet till del. Enligt utredningens uppfattning är det viktigt att ungdomen själv har ett reellt inflytande över och ansvar för den ungdomsverksamhet för vilken här diskuterat statligt stöd är avsett. I och för sig skulle denna inställning kunna tas till intäkt för att begränsa bidragsgivningen till egentliga ungdomsorganisationer.

För närvarande utgår emellertid statsbidrag också till andra organisationer än rena ungdomsorganisationer, och starka skäl talar för att så bör vara fallet även i fortsättningen. Utredningen vill i det sammanhanget särskilt peka på den alltmör påtagliga tendensen till avgränsning mellan olika åldersgrupper och generationer. I direktiven för utredningen har chefen för ecklesiastikdepartementet erinrat om just detta förhållande. Kontakten mellan yngre och äldre generationer är numera troligtvis inte så stark som tidigare, och en sannolikt mycket stor andel av den svenska ungdomen synes uppleva gemenskap främst med jämnåriga, framhåller departementschefen bl. a. Mot bakgrunden härav bör bidragsvillkoren inte utformas så att de kan tänkas komma att medverka till att vidga klyftorna mellan yngre och äldre. Utredningen föreslår därför att statsbidrag också bör kunna utgå till organisationer, vilka inte är att betrakta som ungdomsorganisationer i egentlig mening. En förutsättning bör emellertid vara att organisationen i fråga bedriver en för ung-

dom i berörda åldrar speciellt inriktad verksamhet och att det statliga stödet odelat utnyttjas för denna verksamhet. Organisationerna bör också bereda ungdomen möjligheter att öva inflytande på och ta ansvar för dess verksamhet i allmänhet och ungdomsverksamheten i synnerhet.

Utredningen har också ingående prövat vilka kriterier en riksorganisation för ungdomsverksamhet i statsbidragshänseende bör ha. För att en organisation skall kunna komma i åtnjutande av bidrag till ungdomsledarkurser, skall den enligt nu gällande villkor ha minst 3 000 medlemmar. Denna bestämmelse synes emellertid enligt kungörelsen inte avse bidrag till instruktörsverksamhet. Det framgår inte heller av kungörelsen att det bidragsgrundande antalet medlemmar avser ungdom i viss ålder. Utredningen föreslår att organisation i fortsättningen för att kunna erhålla bidrag till ungdomsverksamhet skall ha minst 3 000 medlemmar i åldern 12—25 år. Liksom för närvarande bör emellertid också samarbetande organisationer, vilka tillsammans uppfyller villkoren för bidragsberättigad ungdomsorganisation, kunna erhålla statligt stöd. Med detta förslag har utredningen inte slutgiltigt tagit ställning till frågan om lämpliga åldersgränser. Såsom framhållits i annat sammanhang skall denna fråga närmare studeras under utredningens fortsatta arbete.

Med begreppet riksorganisation avses i allmänhet organisation med viss geografisk utbredning. Utredningen har diskuterat frågan om inte vissa krav i detta avseende bör ställas på riksorganisation för ungdomsverksamhet. Den lösning utredningen därvid övervägt innebär, att en sådan organisation skulle ha minst 50 verksamma lokalavdelningar fördelade på minst tio län. Efter närmare överväganden har utredningen

emellertid beslutat att inte förorda ett bidragsvillkor av detta slag. Det bör ligga i såväl ungdomsorganisationernas som samhällets intresse att det statliga stödet förknippas med så få bestämmelser som möjligt. Med den bidragskonstruktion utredningen föreslagit kan bestämmelsen i fråga anses överflödigt. En organisation, som inte tidigare kommit i åtnjutande av statligt stöd, kan nämligen erhålla sådant först på förslag av Kungl. Maj:t och efter riksdagens prövning. I de fall nya organisationer anser om bidrag till ungdomsverksamhet, ankommer det på tillsynsmyndigheten att med ledning av deras syfte och verksamhet bedöma och i sin petitaskrivelse redovisa i vad mån de bör kunna betraktas som riksorganisationer för ungdomsverksamhet.

Utredningen föreslår såsom bidragsvillkor vidare att riksorganisation för ungdomsverksamhet liksom för närvarande skall bedriva en till kamratskap fostrande verksamhet. På denna punkt vill utredningen emellertid sträcka sig längre än nu gällande bestämmelser. Såsom ovan (sid. 46 f) framhållits anser utredningen att bidraget till ungdomsorganisationerna inte bör begränsas till »gemensamma ungdomsfrämjande åtgärder» utan avse organisationernas hela verksamhet. Motiveringen är att ungdomsorganisationerna måste anses värdefulla för medlemmarnas personliga utveckling och fostran till demokrati. Organisationerna kan fullt tillfredsställande göra sina insatser härvidlag endast om deras idéinnehåll och speciella uppgifter får komma till uttryck i verksamheten. Detta förutsätter emellertid, att organisationerna i såväl sina arbetsformer som i sin idémässiga inställning är klart demokratiska. För att en organisation skall kunna erhålla statligt bidrag till ungdomsverksamhet bör därför enligt utredningens mening gäl-

la, att den skall vara uppbyggd och fungera enligt gängse demokratiska principer och öppet ta ställning för demokratin i den mening som redovisats på sidan 65.

I och med att den statliga bidragsgivningen utvidgas till att omfatta ungdomsorganisationernas hela verksamhet, bör den bestämmelse som nu begränsar instruktörens uppgifter till att »handleda ungdom i sociala frågor och främja en kulturellt betonad eller eljest för ungdom lämplig, aktiv fritidssysselsättning» slopas.

Utredningen föreslår vidare med stöd av vad som tidigare (sidan 65 f) anförts att politiska ungdomsorganisationer i fortsättningen erhåller statsbidrag i samma ordning som övriga riksorganisationer för ungdomsverksamhet.

Enligt nuvarande bestämmelser utgår inte statligt bidrag till organisation, som har till huvudsaklig uppgift att tillvarata medlemmarnas enskilda eller yrkesmässiga ekonomiska intressen. Med denna bestämmelse ställs exempelvis fackföreningsrörelsens organisationer utanför möjligheten att erhålla statligt stöd. Enligt utredningens mening inryms även i denna verksamhet mycket av ungdomsfostrande och -aktiverande värde. Till detta kommer att de fackliga organisationerna under senare år i allt större omfattning börjat organisera en för ungdom avpassad verksamhet. Att slopa bestämmelsen skulle emellertid uppenbarligen leda till avsevärt ökade kostnader för statsverket. Då utredningen under den korta tid som hittills stått till dess förfogande inte haft möjligheter att närmare överblicka konsekvenserna anser den sig för tillfället inte kunna förorda att bestämmelsen i fråga skall utgå.

I förslaget till organisationsbidrag har utredningen såsom bidragsgrundande enhet infört begreppet *lokalavdelning*. Utredningen har motiverat detta

med att den lokala föreningen, där ungdomarna själva beslutar om sina gemensamma angelägenheter och själva bär ansvaret för verksamheten, måste betraktas som en faktor av betydelse för den vidgade målsättning för statens stöd till ungdomsorganisationer, som utredningen här pläderar för. Lokalavdelningarna kan emellertid fylla denna funktion endast under vissa förutsättningar, och dessa bör uppställas som villkor för erhållande av statligt stöd. För att säkra de unga medlemmarnas reella inflytande bör sålunda såsom bidragsgrundande lokalavdelning endast kunna räknas sådan lokal enhet i riksorganisationen, där övervägande antalet medlemmar är i åldrarna 12—25 år och där förutsättningar finns för medlemmarna till opinion och demokratiskt ansvarstagande. Utredningen anser det också angeläget, att bidragsgrundande lokal enhet har egen självständig ekonomisk förvaltning, men vill för närvarande inte rekommendera att detta uppställs som villkor för statsbidrag.

Med denna tolkning av begreppet lokalavdelning bör också lokala ungdomssektioner och andra jämförbara organ kunna betraktas som bidragsgrundande lokala enheter — givetvis under förutsättning att de uppfyller ovannämnda villkor. Utredningen har i sammanhanget diskuterat om en bestämmelse av detta slag kan komma att leda till en onödig och för verksamheten mindre lämplig uppsplittring av de lokala föreningarna. Den har dock inte kunnat finna att riskerna härför är större än att organisationerna själva i samverkan med tillsynsmyndigheten kan motverka dem.

Enligt utredningens uppfattning är det emellertid viktigt att bidraget beräknas på antalet *verksamma* lokalavdelningar. Utredningen vill därför föreslå, att bidrag endast utgår för lokalavdelningar, som under verksamhetsåret till

sin huvudorganisation redovisat minst 25 genomförda sammankomster och arrangemang av skilda slag, exempelvis allmänna föreningsmöten, studiecirkel- och fritidsgruppsammanskomster, lägerdagar och utflykter anordnade i den lokala föreningens egen regi. I samband med ansökan om organisationsbidrag skall riksorganisation för ungdomsverksamhet kunna redovisa antalet lokalavdelningar med stipulerat antal aktiviteter. Detta redovisningskrav kan naturligtvis i och för sig anses medföra ökat administrativt arbete för ungdomsorganisationerna. Emellertid måste det vara ett direkt intresse för organisationerna att bygga upp ett sådant rapporteringssystem för att därigenom skaffa sig en klar bild av verksamheten på det lokala planet. Flera organisationer har för övrigt redan nu ett sådant internt rapporteringssystem att de utan svårighet kan lämna dessa uppgifter.

I den nuvarande statliga bidragsgivningen användes organisationernas medlemsantal som underlag för fördelningen av det statliga stödet till ungdomsledarkurser och i viss mån också av motsvarande stöd till instruktörsverksamhet. Något försök till definition av begreppet *medlem* har emellertid så långt utredningen känner till inte gjorts. Detta har uppenbarligen lett till att organisationerna redovisar medlemsantal efter i flera avseenden skilda principer. Vissa ungdomsorganisationer räknar sålunda endast sådana medlemmar som är registrerade vid verksamhetsårets slut medan andra räknar medlemmar som organisationen haft under året. I en del fall räknas endast medlemmar, som under tecknat medlemsansökan och betalt medlemsavgift, i andra inräknas i medlemsantalet också deltagare i respektive organisationers öppna verksamhet utan att dessa är medlemmar i egentlig mening.

Det finns också en del andra exempel på att medlemsbegreppet uppfattas olika av olika organisationer. En del föreningar har till exempel anordnat danskvällar och som inträdesbiljett låtit besökarna lösa medlemskort i organisationen. Härigenom har de kommit att räknas som medlemmar även om dans-tillställningen var deras enda kontakt med organisationen i fråga.

En särställning i detta avseende intar nykterhetsorganisationerna. För närvarande gäller nämligen att premier för fordonsförsäkring blir avsevärt lägre om försäkringstagaren är medlem i en nykterhetsorganisation. Eftersom de medlemsavgifter som betalas till nykterhetsorganisationerna i allmänhet är avsevärt mindre än premienedsättningen, är det alltså ekonomiskt fördelaktigt för en försäkringstagare att bli medlem i en sådan organisation. Här föreligger således ett förhållande, som är diametralt motsatt det som vanligen råder: medan medlemskap i allmänhet medför vissa kostnader för medlemmen gör den fordonsägande medlemmen i nykterhetsföreningen en ekonomisk förtjänst genom sitt medlemskap.

Utredningen vill därmed inte göra gällande att medlemskap som förvärvats på detta sätt skulle utesluta ett aktivt och intresserat engagemang i organisationen. Det torde emellertid inte råda något tvivel om att antalet »pappersmedlemmar» är betydligt större i organisationer, där en betydande del av medlemmarna vunnit inträde av andra skäl än av önskan att delta i organisationens inre arbete. Under sådana omständigheter bör inte det totala antalet medlemmar läggas till grund för ansökan om statsbidrag. Det bör ankomma på tillsynsmyndigheten att ta kontakt med vederbörande organisationer för att med dem träffa överenskommelse om ett bidragsgrundande medlemsantal, som kan

anses svara mot organisationens aktiva medlemskader.

Med undantag för vad som ovan anförts om medlemskap som har annat syfte än aktivt deltagande i organisationens verksamhet, förordar utredningen att såsom bidragsgrundande medlem i fortsättningen räknas *dels* person, som under verksamhetsåret varit registrerad som medlem i organisationen, *dels* också deltagare i av organisationen bedrivna öppen verksamhet. Hit bör räknas studiecirkel- och fritidsgruppsverksamhet samt annan aktiv fritidssysselsättning med viss kontinuitet. Däremot bör inte medräknas deltagare i tillfälliga arrangemang, exempelvis enstaka underhållningsaftnar, där förutsättningar i stort sett saknas för personliga kontakter mellan föreningsaktiva och utanför föreningslivet stående ungdomar. Utredningen vill i sammanhanget särskilt betona vikten av att organisationerna stimuleras att bedriva en öppen, grupporienterad verksamhet genom att de tillåts rapportera deltagarna i denna verksamhet som bidragsgrundande medlemmar. Såsom bidragsvillkor bör vidare gälla, att medlemmar — oavsett om dessa är medlemmar i gängse mening eller deltagare i den öppna verksamheten — är registrerade i den lokala organisationens medlemsmatrikel.

4.3.5 Särskilda överväganden

Utredningen har under sitt arbete med förslaget till organisationsbidrag funnit, att vissa organisationer och ungdomssammanslutningar, som för närvarande uppbär statligt stöd för ungdomsverksamhet, i olika avseenden intar en särställning i förhållande till övriga ungdomsorganisationer. I en del fall erhåller organisationerna sålunda redan nu statsbidrag till de ändamål, som det av utredningen förordade organisationsbi-

draget avser att täcka. Dessa bidrag utgår då ur andra statliga anslag än dem som avser ungdomsverksamhet. Efter- som utredningen eftersträvat en så långt möjligt likvärdig fördelning av det statliga stödet mellan organisationerna anser den sig inte kunna bortse från detta förhållande. Andra organisationer avviker ifråga om verksamhetsformer och organisatorisk uppbyggnad och måste av den anledningen behandlas särskilt.

De sammanslutningar det här är fråga om är vissa organisationer inom nykterhetsrörelsen, Sveriges riksidrottsförbund, Skid- och friluftsförbundet, Jordbrukarungdomens förbund och förbundet Skog och ungdom, Riksförbundet Sveriges lottakårer, Riksförbundet Sveriges ungdoms- och hemgårdar, Riksförbundet Kyrklig ungdom, Sveriges ungdomsorganisationers landsråd, Sveriges elevers centralorganisation samt Frikyrkliga ungdomsrådet.

Såsom bidrag till *nykterhetsorganisationer* m. m. har riksdagen för budgetåret 1963/64 anvisat ett reservationsanslag av 1 873 000 kronor. Anslaget är uppdelat på sex anslagsposter, av vilka två är av intresse i detta sammanhang. Den ena anslagsposten upptar ett belopp av 500 000 kronor avsett som grundbidrag till nykterhetsorganisationer m. m. Av de organisationer som också erhåller statligt stöd till ungdomsverksamhet har bidrag ur denna anslagspost utgått med nedanstående belopp:

Organisation	Kronor
Godtemplarorden.....	68 960
Nationaltemplarorden.....	36 960
Motorförarnas helnykterhetsförbund..	91 120
Sveriges blåbandsförbund.....	34 500
Sveriges godtemplares ungdomsförbund.....	27 080
Nykterhetsorganisationen Verdandi...	19 690
Sveriges studerande ungdoms helnyk- hetsförbund.....	15 970
Svenska frisksportförbundet.....	12 310

Enligt proposition 1954:155, vilken legat till grund för riksdagens beslut i denna fråga, skall grundbidraget »lämnas i så fria former som möjligt och tillgodose skiftande behov». Det framhålls vidare i sammanhanget, att det »bör vara vederbörande organisations ensak, om grundbidraget i huvudsak användes såsom bidrag till förvaltningskostnader eller om det förbrukas för särskilda stödåtgärder i nykterhetsfrämjande syfte, vilka åtgärder kanske kommer att även finansieras genom de speciella bidragen». Bidraget fördelas på grundval av antalet vuxna medlemmar inom organisationerna. Som vuxna medlemmar räknas i detta fall medlemmar i åldern 14 år och däröver.

Såsom framgår av ovanstående är grundbidraget till nykterhetsorganisationerna avsett för i stort sett samma ändamål som det av utredningen förordade organisationsbidraget. De båda anslagen kommer också att i viss mån fördelas på grundval av samma medlemsunderlag, nämligen medlemmar i åldern 14 till 25 år. Utredningen föreslår därför att grundbidraget till nykterhetsorganisationer i fortsättningen fördelas på grundval av antalet medlemmar inom respektive organisationer i åldern över 25 år. Vid oförändrad anslagstilldelning till detta ändamål innebär den ändrade fördelningsprincipen att en tidigare av skolöverstyrelsen föreslagen uppräknings av anslaget i viss utsträckning tillgodoses.

Den andra anslagsposten under anslaget till nykterhetsorganisationer m. m. som är av intresse i detta sammanhang, avser bidrag till instruktörer för upplysning i alkoholfrågan. Detta anslag uppgår för budgetåret 1963/64 till 488 000 kronor, varav 360 000 kronor till avlöningskostnader och 128 000 kronor till resekostnadsersättningar och traktamenten. Bidraget utgår till 29 in-

struktörer av vilka 15 är verksamma inom nykterhetsorganisationer, som för närvarande också erhåller statligt stöd till ungdomsverksamhet. Bidraget fördelas på följande organisationer:

Organisation	Antal instruktörer
Godtemplarorden	5
Nationaltemplarorden	2
Sveriges blåbandsförbund	1
Nykterhetsorganisationen	
Verdandi	1
Motormännens helnykterhetsförbund	3
Sveriges studerande ungdoms helnykterhetsförbund	2
Sveriges godtemplares ungdomsförbund	1

Nykterhetsinstruktörer och ungdomsinstruktörer måste emellertid enligt utredningens uppfattning i allt väsentligt anses ha skilda uppgifter. Medan ungdomsinstruktörerna så gott som uteslutande skall ägna sig åt respektive organisationers inre verksamhet skall nykterhetsinstruktörerna ha en mera utåtriktad och till nykterhetsupplysning begränsad funktion. Utredningen anser sig därför inte ha anledning att föreslå några ändringar i detta avseende.

I ett särskilt avsnitt — Bidrag till ungdomsidrott (sidan 18 f) — har utredningen bland annat redovisat omfattningen av det statliga stöd, som för närvarande utgår till *Sveriges riksidrottsförbund*. Till central förvaltning, administration och instruktörsverksamhet utgår bidrag ur detta anslag enligt följande:

1. Central förvaltning (Till detta kommer ett belopp av 115 000 kronor utgörande avkastning av RF:s idrottsfond, enl. SOU 1957: 41).	240 000
2. Centralt bedriven idrottslig verksamhet, administration	195 000
3. Instruktörsbidrag	311 600
4. Fritidsgruppsverksamhet, kommitéernas verksamhet, kontakt och propagandaverksamhet	100 000

5. Specialförbundens centrala administration	865 000
6. Distriktsförbundens centrala administration	275 000

Flera olika utredningar, vilka haft till uppgift att behandla frågan om statligt stöd till idrottslig verksamhet, har starkt betonat idrottens karaktär av ungdomsrörelse. Ungdomsvårdskommittén påpekade sålunda med utgångspunkt från gjorda undersökningar att det aktiva idrottsintresset synes öka fram till 19-årsåldern för att avta under senare delen av ungdomsåren. 1953 års utredning angående stöd åt nykterhetsorganisationer och ungdomsvårdande sammanslutningar erinrade också om ungdomens stora intresse för idrott och friluftsliv och framhöll, att detta borde tas till vara och utnyttjas av samhället i dess strävanden för ett förbättrat ungdomsarbete. Även 1955 års idrotts- och friluftsutredning (SOU 1957: 41) betonade idrottens roll som fritidssysselsättning särskilt för ungdomen. Utredningen påpekade bland annat att idrotten och dess föreningsliv mer och mer erkännes som en betydelsefull faktor när det gäller verksamhet bland ungdom. I sammanhanget erinrade utredningen om att ovanligt stora kullar av ungdom under de närmaste åren skulle lämna skolan, och detta under ett skede då föräldraauktoriteten synes mist något av sitt grepp om ungdomen och denna genom flyttningar, inte minst koncentration till större städer, ofta fått rottrådarna avskurna, med de risker detta innebär i fråga om levnadsvanor. Det är därför ett starkt allmänt intresse, att ett sunt utnyttjande av fritiden underlättas genom lämpliga åtgärder från samhällets sida för utbredning av idrott och friluftsliv, framhöll utredningen.

Liksom de tre refererade kommittéerna vill utredningen framhålla idrot-

tens förmåga att appellera till unga människor. Några siffror från en av Riksidrottsförbundet gjord undersökning avseende förbundets omfattning och verksamhet 1962 visar på en gång idrottens karaktär av ungdomsrörelse och dess förmåga att fånga ungdomens intresse. Omkring 10 000 idrottsföreningar var nämnda år anslutna till Riksidrottsförbundet. I dessa föreningar utövade över en miljon människor idrott i någon form. 80 procent av dem var yngre än 25 år och 63 procent var i åldern 12 till 24 år. 36 procent hade under året deltagit i allmänna tävlingar. I dessa siffror ingår inte den idrottsverksamhet, som bedrivs av organisationer, som inte är anslutna till Riksidrottsförbundet. Några uppgifter om denna verksamhets omfattning finns för närvarande inte.

Genom de beslut riksdagen 1954 fattade på grundval av 1953 års utrednings betänkande har den del av idrotten, som syftar till sport och friluftsliv i vidaste mening och inte i första hand till tävlingar och rekordjakt, tilldelats ett särskilt statligt stöd. Beslutet innebär att Riksidrottsförbundet erhöi bidrag till åtta instruktörer. Vidare anvisade riksdagen ett särskilt anslag av 350 000 kronor såsom stöd till ungdomsidrott, vilket till större delen skulle utgå till Riksidrottsförbundet men i viss utsträckning också komma andra organisationer till del. Båda anslagen uppfördes under tionde huvudtiteln i anslutning till övriga statliga stöd till idrottsrörelsen. Instruktörsbidraget har sedermera höjts och utgår nu till 19 instruktörer. Anslaget till ungdomsidrott uppgår för innevarande budgetår till 745 000 kronor, av vilket belopp Riksidrottsförbundet tilldelats 440 000 kronor och återstoden — 305 000 kronor — fördelats på en rad andra organisationer. Hur förslaget fördelats un-

der de senaste fem åren framgår av tabellen på sidan 19. Även det statliga stöd, som i övrigt tilldelas Riksidrottsförbundet, kommer emellertid den egentliga ungdomsidrotten till del. I vilken utsträckning detta sker är emellertid inte möjligt att närmare redovisa.

Utredningen ansluter sig obetingat till den syn på bidragsgivningen till ungdomsidrott, som kommit till uttryck i ungdomsvårdskommitténs och 1953 års utrednings betänkanden och i riksdagens ovan refererade beslut. När bidraget till idrottsrörelsen i detta sammanhang tas upp till behandling är det för att utredningen vill stödja en allsidig idrottsverksamhet, som bereder allt större skaror av ungdom möjlighet att delta i välorganiserad idrotts- och motionsutövning.

Till denna del av idrottsverksamhet vill utredningen föreslå ett väsentligt ökat statligt stöd av typen organisationsbidrag. Utredningen har ingående diskuterat under vilka former detta stöd bör utgå. Den har därvid konstaterat att Riksidrottsförbundet dels omfattar 44 förbund för specialidrotter, dels 23 distriktsförbund, vilka anses representera samtliga idrottsgrenar inom sina respektive distrikt. Enligt utredningens mening är det över de sistnämnda organen, som det speciella stödet till ungdomsidrott bör kanaliseras. Distriktsförbunden har en bättre överblick av den samlade idrottsliga verksamheten inom distrikten. De bör därmed också ha större förutsättningar än specialförbunden att stimulera till en mera allsidig idrottsutövning bland ungdomen.

För att markera att statens stöd till Riksidrottsförbundet i detta sammanhang är avsett för ungdomsidrott i den mening, som ovan lagts i begreppet, föreslår utredningen att bidraget i fort-

sättningen utgår ur anslaget till ungdomsorganisationer under åttonde huvudtiteln. Riksidrottsförbundet bör vara bidragsmottagare och med utgångspunkt från medlemsunderlag och antalet lokala föreningar fördela anslaget mellan distriktsförbunden.

Grundbidrag föreslås liksom för övriga organisationer utgå med 25 000 kronor.

I fråga om instruktörsbidraget föreslår utredningen att det under tionde huvudtiteln nu utgående bidraget till detta ändamål — 311 600 kronor — överflyttas till åttonde huvudtiteln och uppräknas till en med hänsyn till förbundets omfattning rimlig nivå. Utredningen har funnit att medlemsunderlaget för Riksidrottsförbundets del knappast kan läggas till grund för beräkning av antalet instruktörsbidrag på samma sätt som föreslagits för övriga organisationer. Efter överväganden har utredningen beslutat föreslå att instruktörsbidrag till Riksidrottsförbundet i fortsättningen beräknas efter två instruktörer per distriktsförbund samt två för Riksidrottsförbundets centrala kansli. Antalet instruktörsbidrag skulle därigenom höjas från 19 till 48. Om instruktörsbidraget till Riksidrottsförbundet i likhet med vad som föreslås för övriga organisationer skulle beräknats på antalet medlemmar är detta instruktörsstöd alltför lågt. Med hänsyn till att utredningen i det föregående yrkat på att stödet till organisationernas centrala verksamhet bör ge de mindre organisationerna ett per medlem räknat högre bidrag än de större anser dock utredningen det ovan förordade instruktörsbidraget till Riksidrottsförbundet vara väl avvägt.

Såsom ovan redovisats utgår under tionde huvudtiteln redan nu ett statligt anslag av 275 000 kronor till distriktsförbundens centrala administration.

Utredningen föreslår att detta anslag överföres till åttonde huvudtiteln och där ingår i Riksidrottsförbundets motsvarighet till det för övriga ungdomsorganisationer föreslagna rörliga bidraget. Eftersom inte heller detta bidrag kan beräknas efter samma grunder som för övriga organisationer, föreslår utredningen att detta bidrag i fortsättningen utgår med 500 000 kronor. Utredningen har vid jämförelse med de rörliga bidrag, som föreslås utgå till övriga ungdomssammanslutningar, funnit detta belopp vara väl avvägt. Med ett genomsnittligt antal lokala avdelningar per distriktsförbund beräknat på Riksidrottsförbundets cirka 11 000 idrottsföreningar, är det något för högt. Väljer man å andra sidan såsom bidragsunderlag de omkring 18 000 sektionerna inom förbundet, vilka i de flesta fall torde uppfylla de av utredningen förordade kraven på bidragsgrundande lokalavdelning, är beloppet för lågt.

Såsom organisationsbidrag till Riksidrottsförbundet med speciellt syfte att främja ungdomsidrotten inom förbundet föreslår utredningen således ett anslag av sammanlagt 1 485 000 kronor. I detta anslag har då inräknats ett belopp av 586 600 kronor, vilket för närvarande utgår över tionde huvudtiteln. Merkostnaderna för statskassan skulle därmed enligt utredningens förslag till stöd åt ungdomsidrott inom Riksidrottsförbundet uppgå till 898 400 kronor.

Det särskilda anslaget till ungdomsidrott, som finns omnämnt på föregående sida, tillhör inte det område av ungdomsorganisationernas verksamhet, som behandlas i detta betänkande. Utredningen föreslår därför inte nu några ändringar på denna punkt.

Skid- och friluftsförfrämjandet erhåller för närvarande statligt stöd dels ur fonden för friluftslivets främjande, dels ur

fonden för idrottens främjande. För innevarande budgetår har främjandet ur den förstnämnda fonden mottagit ett anslag för friluftsledar-, fjällfärdsledar- och barnskidskoleinstruktörskurser m. m. av 91 000 kronor. Av detta belopp är 50 000 kronor avsett som bidrag till administrationskostnader. Administrationsbidraget skall emellertid täcka två budgetår. Det har tidigare utbetalats i efterskott, men kommer från och med innevarande år att utgå i förskott. Det årliga administrationsbidrag främjandet erhåller i detta sammanhang uppgår således till 25 000 kronor.

Från idrottsfonden har främjandet för samma år erhållit 121 500 kronor. Anslaget är huvudsakligen avsett för ledarutbildning. Såsom bidrag till administrationskostnader får främjandet emellertid disponera 20 500 kronor av detta belopp. Sammanlagt har främjandet alltså såsom bidrag till dess centrala administrationskostnader för innevarande budgetår mottagit 45 500 kronor.

I konsekvens med vad utredningen föreslagit för andra organisationer, vilka erhåller statligt stöd till här avsedda ändamål på andra vägar än över ungdomsanslaget, borde de ovan nämnda anslagen till främjandets administrationskostnader dras in eller disponeras för andra bidragsändamål. Utredningen har emellertid funnit, att 1962 års fritidsutredning i en pm med förslag rörande provisorisk höjning av fonden för friluftslivets främjande förordat att anslaget till administrationskostnader räknas upp. Eftersom det i nämnda pm inte lämnas något konkret förslag till hur dessa medel skall fördelas, kan utredningen inte för närvarande framlägga något preciserat förslag på denna punkt. Utredningen vill emellertid som sin mening anföra, att främjandet bör erhålla ett statligt stöd för här avsedda

ändamål, som motsvarar vad övriga organisationer kommer i åtnjutande av. Bidraget bör utgå över åttonde huvudtiteln.

Till *Jordbrukarungdomens förbund* utgår såsom framgår av avsnittet »Bidrag till klubbverksamhet på landsbygden» (sidan 22 f) för kalenderåret 1962 ett anslag av 225 000 kronor. Samtidigt utgår till *förbundet Skog och ungdom* ett anslag av 85 000 kronor till ungdomsverksamhet på skogsbrukets område. Anslagen som utgår under nionde huvudtiteln i statsbudgeten, utnyttjas till största delen såsom bidrag till lönekostnader för regionalt och lokalt anställda instruktörer och konsulenter och kommer därigenom den lokala verksamheten direkt till godo. En del av anslaget användes emellertid för central verksamhet, i huvudsak till kostnader för instruktörer inom verksamhetsområdena jordbruk, skogsbruk respektive hem- och hushåll. Enligt vad som framgår av Jordbruksupplysningskommitténs betänkande »Klubbverksamhet bland ungdomen på landsbygden» (SOU 1961:59) utgick 1959 54 483 kronor av anslaget till JUF och 29 920 kronor av anslaget till ungdomsverksamhet på skogsbrukets område såsom bidrag till förbundens centrala kostnader. Enligt uppgift från JUF var motsvarande belopp 1962 50 000 respektive 40 000 kronor.

Förbundet blev 1961 föremål för en genomgripande omorganisation. Namnet på huvudorganisationen är sedan dess riksförbundet Sveriges 4H, och JUF är tillsammans med förbundet Skog och ungdom och förbundet Hem och ungdom specialförbund anslutna till riksförbundet. Bidraget till klubbverksamhet utgår emellertid alltså till JUF respektive förbundet Skog och ungdom, trots att den verksamhet, som det statliga stödet är avsett för i huvudsak

bedrivs inom de till riksförbundet direkt anslutna 4H-klubbarna.

Såsom tidigare redovisats föreslog Jordbruksupplysningskommittén dels en sammanslagning av Sveriges 4H och förbundet Vi unga, dels också ett nytt bidragssystem för klubbverksamheten avsett att ersätta det nuvarande mera skönsmässigt tillmätta bidraget. Kommitténs förslag blev emellertid utsatt för en ganska hård kritik av remissorganisationerna och har inte blivit föremål för någon Kungl. Maj:ts och riksdagens åtgärd.

Riksförbundet Sveriges 4H är med sina närmare 74 000 medlemmar och över 2 000 lokalavdelningar en av landets största ungdomsorganisationer. Om utredningens förslag till organisationsbidrag vinner Kungl. Maj:ts och riksdagens beaktande kommer förbundet att erhålla ett rejält tilltaget centralt stöd. Såsom tidigare framhållits anser utredningen att bidrag till ungdomsorganisationerna bör utgå enligt något-sånär likvärdiga grunder. Enligt utredningens mening bör riksförbundet Sveriges 4H (Jordbrukarungdomens förbund) inte komma i åtnjutande både av organisationsbidrag enligt utredningens förslag och den del av statens stöd till klubbverksamhet, som nu utgår till förbundets centrala verksamhet. Utredningen föreslår därför att de under nionde huvudtiteln hittills upptagna anslagen till JUF och till ungdomsverksamhet på skogsbrukets område minskas med 50 000 kronor respektive 40 000 kronor.

Riksförbundet Sveriges lottakårer erhåller statligt stöd över fjärde huvudtiteln. För budgetåret 1962/63 uppgick detta anslag till 1 005 000 kronor. Till en del utgår detta anslag såsom bidrag till förbundets administrationskostnader. Enligt förbundets verksamhetsbe-

rättelse utgick 1961/62 till posten administration och upplysningsverksamhet ett statligt bidrag av sammanlagt 158 000 kronor.

Antalet medlemmar i förbundet uppgår till i runda tal etthundratusen. Av dessa är omkring 15 000 i åldern 12—25 år. Verksamheten bland de unga medlemmarna är huvudsakligen uppbyggd som utbildning för uppgifter inom totalförsvaret och har därför en klart militär prägel. Två skäl talar enligt utredningens mening för att bidrag till ungdomsverksamheten inom riksförbundet Sveriges lottakårer — liksom till rörelsen i övrigt — bör utgå över fjärde huvudtiteln. För det första är lottaverksamheten — det gäller också den som bedrivs bland de unga medlemmarna — så klart inriktad på försvaret och dess olika grenar, att det av den anledningen måste anses lämpligt att verksamheten i dess helhet erhåller statligt stöd över fjärde huvudtiteln. För det andra har ungdomsverksamheten inte någon egen central administration utan tycks ingå i förbundets kansli, till vilket bidrag redan utgår. Utredningen vill med detta inte uttala sig om det stöd riksförbundet för närvarande erhåller för detta ändamål kan anses täcka också ungdomsverksamhetens behov. Det torde emellertid enligt utredningens uppfattning vara betydligt lättare att bedöma hur stort det statliga bidraget till förbundets centrala verksamhet bör vara om detta utgår över en huvudtitel än om det skall utgå över flera.

Utredningen föreslår att bidrag till ungdomsverksamheten inom riksförbundet Sveriges lottakårer i fortsättningen utgår över fjärde huvudtiteln.

Riksförbundet Sveriges ungdoms- och hemgårdar erhåller som tidigare nämnts för närvarande ett statligt anslag till verksamheten vid ungdoms- och hem-

gårdar av 300 000 kronor. Av detta belopp utgår 36 000 kronor som bidrag till riksförbundets sekretariat.

I skrivelse till skolöverstyrelsen har riksförbundet för budgetåret 1964/65 anhållit om att anslaget höjs till 750 000 kronor. Överstyrelsen har i petita för samma budgetår föreslagit att anslaget skall utgå med 400 000 kronor, varav 48 000 kronor till riksförbundets kansli.

Som framgår av redogörelsen för hemgårdsverksamheten på sidan 21 f kan riksförbundet Sveriges ungdoms- och hemgårdar inte utan vidare jämföras med ungdomsorganisationerna.

Statsbidraget till hemgårdarna utgår också efter andra principer än till ungdomsorganisationerna i övrigt. Skulle man utgå från de bidragsprinciper, som i detta betänkande föreslås för ungdomsorganisationer i allmänhet, uppbär hemgårdsrörelsen redan nu ett mycket generöst statligt stöd.

Eftersom det statliga stödet till denna verksamhet i allt väsentligt kommer de lokala hemgårdarna till del och utredningen ännu inte prövat stödet till verksamheten på det lokala planet, anser den sig inte för närvarande kunna ta ställning till den av skolöverstyrelsen föreslagna bidragshöjningen. Utredningen anser det emellertid befogat att i viss mån justera det statliga stödet till riksförbundets centrala verksamhet och föreslår därför att det i fortsättningen tilldelas grundbidrag med 25 000 samt instruktörsbidrag med 20 000 kronor. I likhet med vad utredningen förordat för andra organisationer, som redan nu erhåller statsbidrag till central administration, förutsättes att det nuvarande anslaget av 36 000 kronor till riksförbundets sekretariat anses ingå i det ovan föreslagna anslaget.

Riksförbundet Kyrklig ungdom (RKU) är ett samarbetsorgan för ungdomsar-

betet inom svenska kyrkan. Förbundet räknar inte medlemmar. Som grund för beräkningen av statsbidrag till instruktörer och ungdomsledarutbildning har det i stället redovisat »det antal ungdomar bland vilka Svenska Kyrkan har aktivt, kontinuerligt arbete». Enligt en undersökning, som förbundet gjorde 1956 uppgick antalet ungdomar i åldern 12 till 25 år, bland vilka detta arbete bedrevs, till omkring 180 000. Denna siffra har sedan dess legat till grund för fördelning av det statliga anslaget för instruktörsverksamhet och ungdomsledarkurser.

Så långt utredningen kunnat finna är det »aktiva, kontinuerliga» arbete, som RKU hänvisat till, identiskt med den ungdomsverksamhet inom de kyrkliga kommunerna, som redovisats i betänkandet Kyrkor och samfund i Sverige (SOU 1963:39), och som i korthet återges i avsnittet om de kyrkliga kommunernas stöd till ungdomsverksamhet (sidan 30). De uppgifter om antalet deltagande ungdomar, som lämnas i denna framställning stämmer emellertid inte med de uppgifter som lämnats av RKU. Även med en generös beräkning uppgår det av utredningen Kyrka-stat uppgivna antalet deltagare i denna verksamhet till mindre än 120 000. I denna siffra torde då ha inräknats viss verksamhet, som i statsbidragshänseende redovisas särskilt. Som exempel kan nämnas att 6 000 medlemmar i Ansgarsförbundet av kyrkliga juniorer inräknats i det kyrkliga arbetet. I frågor som rör statsbidrag till instruktörsverksamhet och ungdomsledarutbildning uppträder Ansgarsförbundet som självständig organisation.

Enligt utredningens mening bedrivs det inom svenska kyrkan ett omfattande och värdefullt ungdomsarbete. Det är emellertid uppenbart att denna verksamhet har en helt annan ställning än

ungdomsorganisationernas. Det kyrkliga ungdomsarbetet är sålunda en viktig beståndsdel i kyrkans fria verksamhet, och som sådan en integrerad del i statskyrkans arbete. Närmast ansvarig för ungdomsarbetet är kyrkoråden. Dessa har också känt sitt ansvar och försett det med resurser, som otvivelaktigt medverkat till att verksamheten fått den bredd och omfattning, som den för närvarande har. På alla plan i den kyrkliga organisationen — församlingar, kontrakt och stift — har särskild personal på heltid knutits till verksamheten. Även prästerna är i betydande utsträckning engagerade i ungdomsarbetet. Som exempel kan nämnas att det i varje stift finns en eller flera stiftsadjunkter, som helt eller delvis har till uppgift att organisera och leda ungdomsverksamheten.

Riksförbundet Kyrklig ungdoms arbetsutskott tjänstgör enligt utredningens uppgifter som diakonistyrelsens utskott för ungdomsarbete och tillhör som sådant styrelsens andra avdelning, kristen fostran och ungdomsarbete.

Med den speciella ställning och karaktär, som det kyrkliga ungdomsarbetet har, kan Riksförbundet Kyrklig ungdom enligt utredningens uppfattning inte anses vara en ungdomsorganisation i det ordets egentliga mening. Utredningen anser att kyrkans ungdomsverksamhet närmast är att betrakta som en parallell till de borgerliga kommunernas ungdomsarbete. Det kyrkliga ungdomsarbetet bekostas i betydande utsträckning av uttaxerade medel, det drivs till stor del av funktionärer anställda och avlönade av den kyrkliga kommunen och det är också denna som är direkt ansvarig för verksamheten.

Utredningen föreslår därför att organisationsbidrag inte skall utgå till Riksförbundet Kyrklig ungdom. Eftersom riksförbundet måste anses vara ett

organ inom Svenska kyrkans diakonistyrelse, bör dess behov av statligt stöd liksom i fråga om diakonistyrelsens kunna tillgodoses genom anslag från kyrkofonden. Utredningen rekommenderar att Riksförbundet Kyrklig ungdom ur denna fond erhåller ett stöd motsvarande det som utredningen förordar för övriga ungdomsorganisationer.

Eftersom utredningen ännu inte behandlat frågan om statens stöd till ungdomsledarutbildning förutsätter den att riksförbundet tills vidare liksom nu erhåller stöd ur det statliga anslaget för detta ändamål.

Sveriges ungdomsorganisationers landsråd är en sammanslutning av inom landet verksamma riksorganisationer med syfte att »verka för internationell förståelse bland världens ungdom». Till landsrådet är för närvarande anslutna ett 60-tal riksorganisationer med tillsammans omkring 1,4 miljoner medlemmar. Landsrådets verksamhet finansierades från början av medel från Europeiska ungdomskampanjen. Detta stöd upphörde emellertid 1959. För närvarande utgår statligt stöd till Landsrådet i form av bidrag till instruktör och ungdomsledarkurser.

Skolöverstyrelsen har i petita för budgetåret 1964/65 föreslagit att Landsrådet tillsammans med tre andra ungdomsorganisationer skall erhålla instruktörsbidrag motsvarande instruktörens hela årslön dock tillsvidare högst 20 000 kronor.

Utredningen föreslår att Sveriges ungdomsorganisationers landsråd tilldelas statligt stöd med dels ett grundbidrag dels bidrag för en instruktör eller tillsammans med 45 000 kronor.

Sveriges elevers centralorganisation (SECO) är närmast att betrakta som en intresseorganisation för eleverna i lan-

dets högre skolor, grundskolans högstadium och yrkesskolor med motsvarande skolform. Såsom målsättning för sin verksamhet har SECO angivit, att organisationen...

1. skall söka åstadkomma och upprätthålla kontakt mellan elevråd och lokala sammanslutningar av dessa för att på så sätt främja gemenskapen mellan skolungdom i Sverige,

2. som representant för skolungdomen verka för dess intressen i frågor rörande skolan och skollivet,

3. stödja de lokala elevorganisationerna i deras arbete och verka för bildande av aktiva elevråd vid de skolor där elevrepresentation saknas samt

4. söka intressera allmänheten för skolungdomens problem och skolungdomen för samhällets problem.

SECO har tidigare ansökt om bidrag till en instruktör. Skolöverstyrelsen har tillstyrkt framställningen men riksdagen har inte ansett sig kunna bifalla den. För innevarande budgetår erhåller SECO för första gången ett administrativt bidrag av 10 000 kronor. I petita för budgetåret 1964/65 har skolöverstyrelsen föreslagit att bidraget skall fördubblas.

Enligt utredningens mening är den verksamhet SECO bedriver mycket betydelsefull både för skolungdomen och för skolan. Utredningen föreslår därför att organisationen i fortsättningen tilldelas dels grundbidrag och ett instruktörsbidrag med tillsammans 45 000 kronor, dels också rörligt bidrag, varvid skola med elevråd anslutet till SECO räknas som lokalavdelning. Det bidrag av 10 000 kronor, som organisationen erhållit för innevarande budgetår, bör i fortsättningen upphöra att utgå.

Frikyrkliga ungdomsrådet är en sammanslutning av olika frikyrkliga ung-

domsorganisationer, av vilka några redan erhåller statligt stöd medan de övriga inte var för sig uppfyller fordringarna för statsbidrag. Enligt nuvarande bestämmelser utgår bidrag till sådana samarbetande organisationer som tillsammans har det för statsbidrag stipulerade minimiantalet medlemmar. Utredningen har tidigare föreslagit att denna bestämmelse i princip skall fortsätta att gälla. Med stöd härav vill utredningen föreslå att Frikyrkliga ungdomsrådet i fortsättningen erhåller statsbidrag i samma utsträckning som andra ungdomssammanslutningar. Utredningen förutsätter emellertid då att rådet i sina bidragsgrundande uppgifter inte räknar in sådana medlemmar och lokalavdelningar, som legat till grund för beräkning av statsbidrag till annan organisation.

4.3.6 Sammanfattning och kostnadsberäkning av utredningens förslag

Utredningens förslag innebär i korthet...

1. att målsättningen för statens stöd till ungdomsorganisationerna vidgas till att gälla organisationernas hela verksamhet och inte såsom nu begränsas till »gemensamma ungdomsfrämjande åtgärder»,

2. att de politiska ungdomsorganisationerna i statsbidragshänseende erhåller samma ställning som övriga bidragsmottagande ungdomssammanslutningar,

3. att bidrag till Sveriges riksidrottsförbund avsedda såsom stöd åt ungdomsidrott i fortsättningen utgår över åttonde huvudtiteln,

4. att det nuvarande statliga anslaget till instruktörsverksamhet ersättes av ett organisationsbidrag, indelat i tre anslagsposter, nämligen grundbidrag, instruktörsbidrag och rörligt bidrag,

5. att med riksorganisation för ungdomsverksamhet avses organisation,

- som har minst 3 000 medlemmar i åldern 12 till 25 år,
- som bland medlemmarna bedriver en till kamratskap fostrande verksamhet,
- som är uppbyggd och fungerar enligt demokratiska principer,
- som öppet tar ställning för demokratin — förklarar sin anslutning till principerna om åsiktsfrihet, religionsfrihet och yttrandefrihet, tryckfrihet, förenings- och församlingsfrihet och är beredd att offentligt ta avstånd från samhällssystem, där dessa för demokratin fundamentala förutsättningar saknas,
- som inte till huvudsaklig uppgift har att tillvarata medlemmarnas enskilda eller yrkesmässiga ekonomiska intressen.

6. att såsom bidragsgivande lokalavdelning räknas lokal enhet av bidragsberättigad riksorganisation, där övervägande antalet medlemmar är i åldern 12 till 25 år, förutsättningar finns för medlemmarna till opinion och demokratiskt ansvarstagande och som under året kan redovisa minst 25 genomförda arrangemang och sammankomster av olika slag,

7. att med medlem avses *dels* person i åldern 12 till 25 år, vilken under året varit registrerad såsom medlem i organisationen, *dels* också deltagare i samma ålder i av organisationerna bedriven kontinuerlig öppen verksamhet,

8. att bidrag till vissa organisationer, vilka inte kan inordnas under de generellt verkande bidragsgrunderna, utgår enligt förslag och rekommendationer som framlagts i avsnittet 4.3.5. Särskilda överväganden, sidan 77 f.

Utredningen har efter noggranna kostnadsberäkningar kommit fram till att anslagsbehovet för bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verk-

samhet för budgetåret 1964/65 uppgår till 5 400 000 kronor. Hänsyn har härvid tagits till att antalet bidragsgrundande medlemmar och lokalavdelningar enligt utredningens förslag sannolikt kommer att öka något. Utredningen har beräknat denna ökning till omkring fem procent.

Till vissa ändamål, som genom utredningens förslag kommer i åtnjutande av statligt stöd, utgår emellertid redan nu bidrag av statliga medel. Såsom framgår av nedanstående sammanställning uppgår för innevarande budgetår det sammanlagda bidragsbeloppet härför till 1 493 600 kronor, varav 817 000 kronor över åttonde huvudtiteln, 90 000 över nionde huvudtiteln samt 586 600

	Anslag 1963/64 Kronor	Anslag (förslag) 1964/65 Kronor
Bidrag till instruktörsverksamhet inom ungdomsorganisationerna	771 000	—
Bidrag till Riksförbundet Sveriges ungdoms- och hemgårdar (delvis)	36 000	—
Bidrag till Sveriges elevers centralorganisation	10 000	—
Bidrag till klubbverksamhet bland ungdom på landsbygden (delvis), nionde huvudtiteln	90 000	—
Bidrag till instruktörsverksamhet inom Sveriges riksidrottsförbund, tionde huvudtiteln	311 600	—
Bidrag till distriktsförbundens inom Sveriges riksidrottsförbund administration, tionde huvudtiteln	275 000	—
Bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet	—	5 400 000
Summa	1 493 600	5 400 000

kronor över tionde huvudtiteln. Den faktiska kostnadsökningen för statskassan begränsas därmed till 3 906 400 kronor.

Med stöd av ovanstående föreslås härmed att Kungl. Maj:t i proposition till

1964 års riksdag föreslår, att riksdagen för budgetåret 1964/65 under åttonde huvudtiteln anvisar ett anslag av 5 400 000 kronor såsom bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet.

Huvudtitel	Titel	Belopp
1	Statskassa	3 906 400
2	Förordning	5 400 000
3	Förordning	5 400 000
4	Förordning	5 400 000
5	Förordning	5 400 000
6	Förordning	5 400 000
7	Förordning	5 400 000
8	Förordning	5 400 000
9	Förordning	5 400 000

BILAGA 1

Planerade undersökningar

Undersökningarna skall söka klargöra effekten av det nuvarande statsbidragsstödet till ungdomsarbetet och klarlägga anpassningen av ungdomsarbetet till samhällsutvecklingen. Detta formulerat enligt de direktiv, som givits 1962 års ungdomsutredning.

I det följande lämnas en redogörelse för den problematik som ligger i ungdomsarbetet. Därefter följer en lista på undersökningsuppgifter, vilka vore nödvändiga att genomföra om ungdomsarbets totalsituation skulle beskrivas och analyseras. Sist följer en precisering av de närmast planerade undersökningsuppgifterna.

Inledning

Bland de institutioner som av hävd haft uppgiften att svara för uppfostran av den kommande generationen har vid sidan av familjen, skolan och kyrkan även inordnats föreningslivet och ett av andra institutioner organiserat arbete bland ungdomar. Av gjorda utredningar framgår att majoriteten av svensk ungdom på något sätt är engagerad i dylikt arbete.

När man söker analysera de frågeställningar som är förbundna med ungdomens ledning och fostran kan man inte underlåta att studera dessas relationer till samhällsförändringarna. I främsta rummet återspeglas en växelverkan i föreningslivet, vars historiska bakgrund och utveckling är markerade

med betydelsefulla data. Även en begränsad redogörelse för detta händelseförlopp, hur intressant och upplysande den än skulle vara, innebure en sprängning av ramen för denna undersökning. Dock måste vissa samband aktualiseras för att dessa tillsammans med en belysning av andra förhållanden inom ungdomsarbetet skulle kunna ge ett allsidigare utgångsläge för undersökningarnas planering.

Föreningslivet och annat — t.ex. kommunalt — organiserat ungdomsarbete är väsentligen präglad av gruppliv och gruppdynamik. Ledare, idoler, opinionsbildare, symboler m.m. utövar ett psykologiskt tryck på medlemmarna, vilket även kan förmedlas till utanför grupperna stående individer. På ett jämförbart sätt kan ett påverkningsflöde gå i motsatt riktning från utomstående grupper.

Ungdomar med skilda anlag, behov, intressen och bakgrund och av olika ålderskategorier söker sig till en organiserad verksamhet. Där ställs de under ett indirekt ledarskap av föreningsadministratörer och under ett direkt av en aktivitetsutformande ungdomsledare. Dessa har i sin tur av olika bevekelsegrunder åtagit sig detta arbete och därmed axlat ett ansvar.

Ledaruppgiften bestäms av organisationens målsättning. Denna skall uppnås genom en utbildning, ledning, träning och uppfostran av såväl ledare som ungdomar. Bäst sker detta genom en

riktigt anpassad metodik i såväl behandlingen av individerna som i inlärningsprocessen gällande kunskaper och färdigheter.

Sammanfattningsvis kan således konstateras att en undersökning måste inriktas på sociologiska, socialpsykologiska, personlighetspsykologiska och pedagogiska frågeställningar.

Några sociologiska förhållanden

Närmast beskrives några förhållanden som kan förmodas ha inverkat på interaktionen — individ-grupp-förenings-samhällsförändring.

Sambanden kan på skilda punkter variera i pregnans och betydelse men antages inverka såsom bakgrundsvariabler vid en analys av ungdomsarbetets effekt. Med effekt kan menas:

- 1) föreningslivets betydelse för samhället;
- 2) föreningslivets betydelse för gruppen — individen.

Dessa problemställningar kan inverteras och sedan kombineras på olika sätt.

Det industriella genombrottet har stimulerat en utveckling av fackliga och politiska organisationer som gett impulser till startandet av studiecirklar och studieförbund. För att vidmakthålla och utveckla ett politiskt system har sedermera olika ungdomsförbund vuxit fram. Yrkesliv och arbetsmarknad har påverkats av de nämnda organisationernas insatser — reglerad arbetstid, lagstadgad semester osv.

Den industriella utvecklingen har förorsakat en betydande rörlighet i samhället (arbetsplats-, näringsgrens- och statusrörlighet). Migration och urbanisering har under ett halvsekel förvandlat huvuddelen av den svenska befolkningen från landsbo till stadsbo i agglomererade områden med skiftande admi-

nistrativa, morfologiska, demografiska och funktionella uppgifter och utseenden. Bebyggelseformernas struktur och funktion kan förväntas bli reflekterade i föreningslivets och ungdomsarbetets utformning. Ett inglidande i nya miljöer brukar vara förenat med konflikter och därav åtföljande anpassningsproblem, vilka kanske återspeglas i det sociala fältet.

E. H. Törnberg myntade tidigt uttrycket: »Bönemöten och bessermetoden» för att belysa den roll, som de religiösa rörelserna spelade i en period med en tilltagande sekularisering och en begynnande inflyttning till industrisamhället, handels- och kommunikationscentra. En vetenskaplig indoktrinering och en materialistisk samhällsuppfattning har ställt religionen och dess organ i centrum för en debatt, som på skilda sätt satt spår efter sig i de kristna samfundens verksamhet och återverkat — i mer eller mindre grad — på ungdomens livsåskådning.

Ett i liberalism rotat socialt patos tog sig ur folkrörelsesynpunkt ett tidigt uttryck i nykterhetsbefrämjande kamporganisationer, vilkas verksamhet och inflytande gått långt utanför deras egentliga syftemål. Nykterhetsorganisationernas insatser har varit speciellt betydelsefulla för ungdomsarbetet. De har tack vare vissa statliga åtgärder i samband med en ändrad alkohollagstiftning tillförts nya medel för att intensifiera detta sitt arbete. Den eftersträfvade attitydbildningen har haft och har alltjämt en starkt socialistisk karaktär. Den har framförts genom olika kanaler och med skilda metoder, vilka ibland gett anledning till kontroversiella ståndpunkttaganden med åtföljande väckta antiattityder. Ofta har attitydpåverkan skett inom familjekretsen.

Familjen har gällande ungdomens fostran av gammalt intagit en framträ-

dande plats. Den tidigare väl sammanhållna och patriarkaliskt styrda familjen utövade en kontrollerande och dirigerande makt över den enskilde. Dess möjligheter att i dagens läge på samma effektiva sätt utöva dessa funktioner har begränsats avsevärt. Sålunda har familjens inflytande minskat såväl avseende dess utbildnings- som yrkesfunktioner, vilka övertagits av skolor och arbetsliv.

Tidigare utgjorde familjen mer än nu ett fritidscentrum för ungdomen. Fritiden tillbringas i dag gärna utanför familjens räckvidd i föreningsarbete, nöjesliv m. m. Av betydelse är här inte bara den sysselsättning som väljes utan även den mängd fritid som står till buds. En definition av fritiden krävs för att kunna bestämma dess omfång, men en sådan definition är svår att göra. Fritid kan betyda: *den tid*, som användes för rekreation; *den tid*, som individen har rätt att själv välja sysselsättning; *den tid*, som inte går åt för arbete eller sömn. Vilken definition som än väljes uppstår besvär med en kvantitativ bestämning. Dock torde skolgång med läxläsning och lov innebära både kvantitativa och kvalitativa olikheter gällande såväl behovet, mängden som arten av fritidssysselsättning. Ett speciellt intresse bör knytas till de återverkningar på föreningslivet som kan uppstå genom skolvärldens omstrukturering.

De ideella organisationernas program erbjuder en rik flora av intresseväckande sysselsättningar. En betydelsefull uppgift tycks här fyllas av idrottsrörelsens fysiska fostran som ansluter huvudparten av ungdom, aktiv i fritidssysselsättning.

En utökad programtid i massmedia, ungdomsinriktad film och på andra områden kommersialiserat nöjesliv fångar ungdomens intresse, binder dess fritid och utformar beteendemönster.

Den gynnsamma ekonomiska sam-

hällssituationen har berett möjligheter för rader av ungdomar att förvärva ett eget motorfordon. Detta kräver inte bara underhåll och omsorg. Det lämnar även spelrum för utflykter med olika målsättning och innehåll.

Det genom allmänna och andra insatser successivt utbyggda ungdomsarbetet riktar sig till ungdomar i varierande ålder. De demografiska förhållandena avseende inte enbart ålderskullarnas storlek utan även deras fördelning mellan flickor och pojkar liksom de rent ekologiska synes kräva en olika betoning av aktiviteter, som i sin tur ställer anspråk på en tillgång på lokaler eller anläggningar av olika natur. Även för övriga ändamål — materiel, ledare m. m. — fordras tillgång på medel, vilkas storlek beror av ungdomsskarornas numerär och struktur. Hur denna materiella stimulans utformas bestäms i stor utsträckning av kommunens ekonomi och socialpolitiska inställning.

Allmänt accepteras påståendet att föreningslivet utgör en betydande faktor för utvecklandet av en demokratisk samhällsanda. Varifrån idéerna kommer, vilka förmedlarna är, vilka vägar och metoder som utnyttjas och till vilka de riktar sig förblir alltid lika intressanta och viktiga ingredienser i ett socialt system. I ungdomsarbetet saknas inte bara en närmare kunskap om dessa förhållanden utan även om anledningen till att en ungdom ställer sig under en paroll och införlivar den sociala kontrollen.

Några socialpsykologiska förhållanden

Ett föränderligt samhälle står i en växelverkan med skilda former av mänskligt samliv. En social omvandlingsprocess berör individer och grupper av människor. Med hänsyn till den organiserade ungdomsverksamhetens skiftande

utseende kan ungdomen grovt indelas i:

a) föreningsansluten ungdom, deltagande i av föreningen organiserad verksamhet;

b) ungdom deltagande i av förening organiserad verksamhet utan att vara föreningsansluten;

c) föreningsansluten ungdom deltagande i kommunalt organiserad verksamhet;

d) ungdom deltagande i kommunalt organiserad verksamhet utan att vara föreningsansluten;

e) ungdom stående utanför all organiserad verksamhet.

En socialpsykologisk bearbetning av ungdomsarbetet kan klyvas i en sociologisk och en individualpsykologisk del.

Den sociologiska delen berör aktuella normer och normsystem. Det ideella föreningslivet är rikt fasetterat och kompletteras med av annan institution organiserat arbete t. ex. på ungdomsgård. Vi vet att organisationslivet katalogiseras med utgångspunkt både från målsättningar och verksamhetsyttringar. En gemensam bas torde dock kunna sägas ligga under allt: tanken om det mänskliga, det demokratiska. I regel accentueras olikheterna mer än likheten och det synes förhålla sig på så sätt att inom varje sektor utvecklas speciella mönster, som färgar av sig på individen i form av attityder, värderingar, sätt att förhålla sig i skilda situationer (samanträden, diskussioner), språkbruk, klädedräkt m. m.

Organisationslivet har en hierarkisk struktur med ett manifesterat ledarskap som oavsett organisationsanknytning är utformat i enlighet med traditionell auktoritetstro eller utövat i objektiv, kritisk samarbetsanda. Ledaratmosfären utövar ett väsentligt inflytande på normsystemet.

Den unga människan söker sig tydligen gärna till en organiserad fritids-

sysselsättning. Tillträdet kan vara villkorslöst men i vissa fall vara förbundet med löften. Detta innebär då, att attityder och värderingar har utformats i förväg och att individen redan vid inträdet är styrd av ett normsystem.

Hur individens värderingar och attityder utvecklas inom grupplivet beror i hög grad på ledarens egenskaper, gruppens förhållningssätt, personlighetspsykologiska variabler och art av aktivitet.

Gruppmedlemmen träder i direkt kontakt med en ledare, som kan vara den formellt valda eller anställda. Han kan också vara den informelle (emotionelle) ledaren — idolen, opinionsbildaren — som gruppen spontant erkänner. Av betydelse blir inte enbart den formelle ledarens personliga egenskaper, hans kunskaper och pedagogiska förmåga utan även den eventuellt andre ledarens inflytande på värderingar m. m.

Inom gruppen utformas gärna ett statussystem, som individen måste acceptera och anpassa sig till. Anpassningen kan alltefter upplevelser av den egna inplaceringen vara mer eller mindre konfliktfri. Gruppens värdering av den enskilde medlemmen beror givetvis på hans/hennes förmåga att bidra till ett uppnående av gruppens målsättning. Den kan också göras efter individens inställning till attityder och värderingar eller hans/hennes förmåga till statusgivande prestationer på andra områden.

Utan att här gå in på några graderingar av de skilda organisationernas insatser och arbetsområde vet vi att dessa växlar mellan en accentuerat intellektuell skolning (t. ex. politiskt) och en energiutlösande kroppslig träning, vilka var för sig är allmänt sanktionerade och uppskattade.

Allt efter det personliga engagemanget i ungdomsarbetet och allt efter individens personliga förutsättningar upplever

ledaren respektive medlemmen olika grader av trivsel i gruppdynamiken.

Några personlighetspsykologiska synpunkter

En vital frågeställning är: Varför söker sig vissa ungdomar till organiserat ungdomsarbete? Varför ställer sig andra utanför detta?

Dessa frågor ger anledning till trenne nya angreppslinjer: den genetiska, den psyko-dynamiska och den miljö-determinerande. Denna uppdelning skall närmast förstås med hänsyn till dess syfte: mål att dissikera fram olika problemställningar även om individens reaktionssätt utgör resultaten i ett inriktat psykologiskt sektorfält.

För att åskådliggöra den genetiska problematiken kan ett exempel väljas från det idrottsliga området. Den fysiskt underutvecklade torde inte vanligtvis söka sig till den idrottsliga aktiviteten. Detta skulle således innebära att valet av sysselsättning bestäms av individuella förutsättningar inom något visst område. Helt sant kan påståendet kanske inte vara. Variationer uppträder givetvis som t. ex. i det fall då en ungdom söker sig till en aktivitet utan att närmare reflektera över vare sig innebörden i denna eller de egna förutsättningarna, som dock uppdagas i sinom tid.

I den psyko-dynamiska bilden torde sambanden bli svårare att tolka. Sambanden är irrationella och inte ens individen själv är medveten om dem. Oavsett var ett gruppliv kan inplaceras på en bipolär skala gående från kriminalitet till en erkänd socialisation kan en ung människa söka sig till detta. Orsakerna kan vara många: emotionella förhållanden i hemmet, behov av tryggheten i »gruppens ideologiska överbyggnad», ett spontant aktivitetsbehov, ett behov av självförverkligande, konflikt-

förhållanden, kamratsituationen, utbildningsbehov, statussökande osv. Även en önskvärd renodling av kausalsammanhangen skulle sannolikt ändå inte entydigt förklara orsaken utan betona samspelen mellan medvetna och omedvetna krafter.

Vid sidan av de genetiska och psyko-dynamiska orsakerna inverkar de individuella miljöbetingelserna, som ligger inom ramen av hemmets ekonomi, familjestrukturen, bostadssituationen, bostadens belägenhet såväl ekologiskt som geografiskt.

De ovan aktualiserade sammanhangen gäller nu såväl ledaren som medlemmen. Speciellt bör betonas de relationssystem som bestämmer flickors engagemang i fritidslivet. Detta kan knappast vara opåverkat av reminiscenserna från ett patriarkaliskt samhälles värdering av kvinnans ställning eller av emanciperingen, ej heller kan det biologiska driftlivet lämnas utan avseende.

Några pedagogiska förhållanden

Den effekt som skall utvinnas genom ett organiserat ungdomsarbete sammanhänger inte enbart med rekryteringsfrågorna utan beror också på den pedagogiska situationen och de materiella resurserna.

Undervisningen (eller om den skall rubriceras som uppfostran eller attitydpåverkan spelar inte någon avgörande roll) riktar sig i alla fall till en synnerligen heterogen skara av ungdomar — skilda åldrar, förutsättningar, intressen. Fritidsgruppen har ingen likhet med skolans sammanhållna klass. Den kan skifta från gång till gång.

Fritidens ungdomsarbete kan lika litet som skolans frikopplas från målsättningsfrågor. Förekommer en avsiktlig påverkan i en bestämd riktning? Hur sker då denna? Här ligger främst det

fundamentala kravet, som går över gränserna mellan olika organisationer och institutioner, att dana en personlighet. Givetvis kan oenighet råda i fråga om hur denna skall se ut. Det pedagogiska skeendet måste dock präglas av målsättningsfrågor och varieras efter de skilda institutionernas förutsättningar. En beskrivning av två fritidsgrupper som representerar olika intresseområden, ger en bild av variationerna i verksamheten.

Grupp inom religiös organisation: studium av livsåskådningsfrågor, musik, sång, dramatik med ett innehåll knutet till livsåskådningsfrågor, idrottsutövningar av skilda slag, friluftsliv i samband med vistelse på sommarhem eller på läger, manuella sysselsättningar i enklare utformning eller rent konstantverk.

Grupp inom idrottslivet: regelfrågor, »fair-play» fostran, fysiologiska och hygieniska råd för träning, tävlingsarrangemang, funktionärsfrågor, ledarutbildningsfrågor, praktisk träning, lägerverksamhet, manuella sysselsättningar.

Den praktiskt-pedagogiska situationen blir denna. En och samme ledare ansvarar för vitt skilda arbetsuppgifter. Elevmaterialet är blandat och har med hänsyn till frivilligheten anspråk på att få sina personliga intressen tillgodosedda. De materiella förhållandena (lokaler, material, materiel) bestämmer gränserna för arbetets omfång såväl avseende antalet deltagare som variationsmöjligheterna av arbetet. Ofta föreligger uppenbara brister på lokaliteter och materiel. Möjligt är att vissa organiserade grupper kan vara gynnade.

Ledaren av gruppen ställes sålunda på prov i många hänseenden. Vilka kvalifikationer äger nu den frivillige ungdomsledaren? Vilka kunskaper och vilken ungdomsledarutbildning representerar

han/hon? Med hänsyn till de skilda organisationernas inriktning måste kvalifikationskraven skifta. Gemensamt fordras dock grundläggande pedagogiska insikter. Förmågan att intressera och vidmakthålla intresset, att organisera, att leda och genomföra grupparbeten och diskussioner, att förstå ungdom, att vara medveten om målsättningar m. m. utgör nödvändiga förutsättningar för en effektivitet i arbetet.

Inom skolvärld och vuxenutbildning föreligger en ganska god kännedom om de problem som ligger inom det pedagogiska området. Någon motsvarande kunskap finns inte inom fritidens pedagogik, som dock omsluter så många ungdomar i en ålder med ofta påvisbara anpassningssvårigheter.

Vad vet vi för närvarande?

Med jämna mellanrum har ungdomssituationen aktualiserats och aktualiserat undersökningar och utredningar. Huvudsakligen har dessa berört ungdomens förhållanden, som ligger utanför skolans kompetensområde.

Inom den statliga sektorn föreligger bl. a. de utredningar som verkställdes av den s. k. *ungdomsvårdskommittén*, (SOU 1944: 30 avseende psykisk barna- och ungdomsvård; SOU 1944: 31 förslag angående stöd åt ungdomens föreningsliv; SOU 1945: 22 gällande ungdomen och nöjeslivet; SOU 1947: 12 utredning om ungdomens fritidsverksamhet; SOU 1948: 21 utredning om ungdom och arbetet; SOU 1947: 17 förslag om stöd åt utvecklingshämmad ungdom; SOU 1951: 41 kommitténs slutbetänkande: *Ungdomen möter samhället*).

Inom ramen av *1944 års nykterhetskommittés* utredningar och förslag återfinnes också en del förhållanden avseende ungdomen och dess förhållande till alkoholen (SOU 1951: 43 innehållande

statistiska undersökningar kring alkoholfrågan; SOU 1952: 12 belysande undervisning, folkupplysning och forskning på alkoholfrågans område; SOU 1952: 53 utgörande principbetänkandet).

I *folkbildningsfrågan* har 1944 års *folkbildningsutredning* kommit med vissa förslag (SOU 1946: 68 avseende ungdomscirklar; SOU 1948: 30 avseende estetiskt folkbildningsarbete).

I samband med alkohollagstiftningens ändrande framlade 1953 års *ungdomsutredning* två betänkanden i stencil. (Den 2 november 1953 avlämnades promemoria angående stöd åt nykterhetsorganisationer. Den 8 december 1953 framfördes förslag avseende bidrag till ungdomens föreningsliv och fritidsverksamhet.)

Staten och de politiska ungdomsorganisationerna behandlades av 1955 års *ungdomsutredning* (SOU 1956: 42 angående stöd åt dessa organisationers ungdomsfostrande verksamhet).

I utredning och förslag av Kungl. Skolöverstyrelsens planeringskommitté för de stora årskullarna behandlades ungdomsledarutbildningen (utredning i skolfrågor, ungdomsledarutbildning Kungl. Skolöverstyrelsen 1959). Ungdomsbrottslighetens etiologi, profylax m. m. har utförligt redovisats i den s. k. Kjellinska utredningen (SOU 1959: 37 Ungdomsbrottsligheten).

Landsbygdens klubblösa ungdom har varit föremål för en utredning av *jordbruksupplysningskommittén* (SOU 1961: 59). För en upplysningskampanj avseende ungdomsfrågor finnes ett betänkande avgivet av 1960 års *ungdomsupplysningsutredning*. (Den 23 maj 1961 i stencil.)

Vid sidan av de statliga utredningarna föreligger på det kommunala planet en rad undersökningar gällande ungdomens förhållanden, så t. ex. i Stockholm, Göteborg, Linköping, Borås m. fl.

I detta sammanhang intresserar främst

de vetenskapliga avhandlingar som i större omfattning tagit upp den svenska ungdomens förhållanden. Här kan nämnas:

Torsten Husén: »Svensk ungdom» (1944);

Ejnar Neymark: »Selektiv rörlighet» (1961).

Bland litteratur för övrigt som berör svenska ungdomar kan för övrigt nämnas följande:

Dick Blomberg: »Den svenska ungdomsbrottsligheten» (1960);

John Takman: »Ungdomspsykiatri» (1962);

J. Collett och Ingrid Blomberg: »Alkoholmissbruket bland ungdom» (1960);

Ingrid Blomberg: »Ungdom på ungdomsgårdar i Stockholm» (Alkoholfrågan 3/1963).

I Centralförbundets för nykterhetsundervisning publikation »Alkoholfrågan» har vissa undersökningar redovisats beträffande skolungdoms alkoholvanor. (Alkoholvanor vid ett Stockholmsläroverk 1/1963; Gymnasisters alkoholvanor 4/1963).

Svenska förhållanden behandlas också i: Kettyl Bruun—Ragnar Hauge: *Habits among Northern Youth* (Helsinki 1962).

De ovan angivna arbetena lämnar värdefulla upplysningar inom sina speciella områden men utgör tyvärr inte något direkt underlag för bedömningar som kan tjäna denna undersökning. De i ofentliga sammanhang framförda åsikterna beträffande verkan av ungdomsarbetet i form av attitydändringar m. m. består i ofta återkommande men mindre väl underbyggda önsketänkanden och antaganden. Förklaringen kan sökas i bristande forskningsinsatser.

Vad vi vill veta

Av det ovan framhållna framgår att ungdomsarbetets problemområde är multifaktoriellt. En undersökning av ung-

domsarbetet i hela dess räckvidd blir omfattande, tidskrävande och dyrbar. En forskning måste göras stegvis med partiella kartläggningar vars gränser blir sinsemellan flytande. Här följer en redovisning av forskningsuppgifter begränsade till sådana frågeställningar vilkas besvarande skall lämna de nödvändiga grundläggande informationerna.

1. Samhället går i riktning mot en ökande urbanisering och befolkningstillväxt. Av intresse är då följande till varandra relaterade förhållanden: Samhällstyp — föreningsantal fördelat inom olika ideella områden — föreningsintensitet — medlemsantal — ungdomsinriktat arbete — engagerade ungdomar — icke engagerade ungdomar — demografiska förhållanden — kriminologiska data.

2. Kontakten mellan äldre och yngre är av betydelse för ungdomsarbetets resultat. Hur förhåller sig de skilda generationernas attityder och värderingar till varandra? Denna fråga kan bl. a. gälla inställningen till föreningslivet, som byggts upp genom en tidigare generations pionjärbete. På vad sätt kan ungdomsarbetet bidra till att föra de olika ålderskategorierna närmare varandra och öka förståelsen dem emellan? Är det tänkbart att olika aktiviteter ger varierande möjligheter?

En närliggande fråga utgör inflytanden på förhållandet mellan flickor och pojkar.

3. I ungdomsarbetet inspränges kunskaper om samhället och samhällsproblemen med en eftersträvad idealbildning. Vilket blir resultatet?

4. Ungdomsarbetet har olika huvudmän — t. ex. en ideell organisation eller en kommunal ungdomsgårdsverksamhet. Vilken ungdom söker sig till de olika verksamhetsformerna? Vilka är förutsättningarna för ett effektivt arbete om en jämförelse göres mellan huvud-

männen? Föreligger olikheter i aktivitet och resultat?

5. I den fria fritidsgruppsverksamheten deltagar individer med skilda intressen osv. Verksamheten kan vara knuten till en förening. På vad sätt har fritidsgruppsverksamheten influerat på föreningslivet som sådant — medlemsstocken, mötesintensitet, m. m.? Väckes bland medlemmarna en klubbkänsla?

6. En mängd verksamhetsformer finns representerade. Hur är uppslutningen kring dessa? Finns det ett åldersskiktat intresse? Vilket huvudintresse har våra ungdomar och var finner de möjligheter att tillgodose detta på bästa sätt? Vilka är förutsättningarna för att möta deras behov?

7. Att utnyttja en individs huvudintresse för att nå en ökad aktivitet är ett pedagogiskt axiom. I vilka former och med vilka metoder skall en utveckling åstadkommas? Hur skall intresset utnyttjas för att väcka förståelse för andra betydelsefulla problemställningar och skapa nya attityder och värderingar? Vilken ålder är den gynnsammaste för en dylik påverkan? Vilken är den lägsta ålder där en fritidsverksamhet bör gripa in? Värdefulla uppgifter gäller också »påverkningsvolymen» — antal gånger, täthet i besök, sammanlagd tid.

8. Pubertetstiden är ett kritiskt skede, vilket är vidimerat på olika sätt. Hur bör ungdomsarbetet bäst utformas för tonårsgrupper? Vilka referensramar har ungdomarna knutna till ungdomsarbetet? Varifrån har de fått dem? Råder påtagliga olikheter mellan ungdomar med olika ekologiska och sociala ursprung? Vilka är avvikelserna mellan flickor och pojkar? Lika betydelsefulla blir svaren på frågor gällande ungdomar stående utanför arbetet.

9. Vilken personlighetsstruktur möter vi bland ungdomar anslutna till ideella organisationer, bland föreningslös

ungdom? Hur kan denna ställas i samband med skilda intressen?

10. Möjligheten till ett omfattande och stimulerande ungdomsarbete hänger samman med lokalfrågor, material, anslag m. m. Hur är dessa förhållanden inom skilda organisationer och institutioner? Vilka är relationerna mellan antalet ungdomar och de materiella insatserna? Hur ser det ut på det kommunala planet när det gäller stöd åt ungdomsarbetet i hela dess vidd?

11. Ledarna engageras i olika sammanhang. Hur ser dessa ledare ut i åldershänseende? Vilken socio-ekonomisk bakgrund har de? Hur har deras tidigare år påverkats och förflutit med hänsyn till föreningsverksamhet? Hur många ledare finns?

12. Liksom beträffande ungdomarna som deltagar i verksamheten är en kunskap om ledarnas personlighetsstruktur av stort värde. Vilka attityder och värderingar har de? Hur har dessa utvecklats? Varför har de blivit ledare?

13. Ledarna utövar ett inflytande på deltagarna. I vilken riktning går denna påverkan? Vilken roll spelar ledarens attityd till ungdom? Hur påverkas arbetsresultatet av ledarens förmåga och sätt att leda andra?

14. En vitt förgrenad ledarutbildning existerar inom alla institutioner. Hur ser denna ledarutbildning ut avseende ämnen, föreläsare, längd, metoder m. m.? Hur många ledare är aktiva efter genomgången kurs och hur länge? Vilken attitydpåverkan uppnås? Råder skillnad mellan ledare från olika organisationer? Vilka kunskaper tillägnas under en kurs?

15. Rörligheten på arbetsmarknaden och en förlängd skolgång tycks influera på ledarrekruteringen och möjligheten att behålla ledare. Hur är dessa samband? Vilken rörlighet förekommer på ledarposterna? Kan en ledarrekrutering

göras inom andra åldersgrupper än de nu vanligast förekommande? Kan ledare ur ungdomens egna led användas?

16. Inom organisationerna finns olika typer av ledare. Vilket behov föreligger för närvarande av skilda ledare? Vilken typ av ledarutbildning är mest angelägen? Vilken typ av kurs ger det bästa resultatet? Vilken erfarenhet av kurserna har ledarna med hänsyn till effektiviteten? Vilka kostnader är förknippade med genomförandet av en kurs? Får den deltagande ledaren vidkännas ekonomiska avbräck för ett deltagande?

De närmast planerade undersökningarna

Planerade undersökningar kommer att beröra vitt skilda områden. Det finns både kvantitativa och kvalitativa aspekter. En rad variabler skall diskuteras fram och ställas i relation till varandra.

Främst fordras en definition av olika begrepp samt en konkretisering och precisering av frågeställningar, vilka skall ställas i ett meningsfullt samband till varandra.

Undersökningarna måste ske medelst mätningar, som kräver en utvärdering av skilda mätinstrument. Vid mätningarna måste mätfeLEN observeras.

Tillvägagångssättet blir främst ett enkät- och intervjuförfarande med tillhjälp av strukturerade frågeformulär. Antalet intervjupersoner kommer att variera alltefter som problemets kärnfrågor berör »yt- eller djupskikt» av individen. En första mer omfattande intervju kommer att beröra 2 500—3 000 individer fördelade på olika åldersnivåer.

De genom ett första steg vunna erfarenheterna lägges sedan till grund för nästa etapp, som innebär »intensivundersökningar» på en sampl av de tidigare intervjuade personerna.

Ett viktigt område att söka kartlägga utgör den stora skaran av ungdomsledare. Inte minst viktiga är de frågeställningar som gäller deras utbildning och attitydpåverkan.

Med hänsyn till olikheterna mellan kommuner synes det nödvändigt att få närmare kännedom om den organiserade ungdomsaktiviteten inom några samhällen. Information inhämtas om hur betoningen ligger på skilda verksamhetsformer, om behovet av lokaler, anläggningar m. m. samt upplysningar om

utvecklingstendenser och framtida inriktning av ungdomsarbetet.

Ett första forskningsprogram skulle således innehålla:

1. En större intervjuundersökning gällande 2 500—3 000 individer.
2. En intensivundersökning på ett antal tidigare intervjuade personer.
3. En ledarundersökning dels avseende såväl ledaren som ledarutbildningen och dess attitydpåverkan.
4. Ett fåtal punktundersökningar av ungdomsarbetet i olika kommuner.

Ingvar Johannesson

Olle Halldén

Olle Sjögren

BILAGA 2

Till Chefen för Ecklesiastikdepartementet

Enligt direktiven för de i augusti i fjol tillkallade sakkunniga för utredning av det statliga stödet till ungdomsverksamhet skall utredningen klargöra i vad mån den med nuvarande statsbidragsstöd till ungdomsverksamhet avsedda effekten uppnåtts. Bland annat skall utredningen närmare studera fritidsgruppverksamhetens betydelse som kontaktskapare mellan föreningsanslutna och utanför föreningarna stående ungdomar samt dess effekt som aktivitetsfrämjare inom föreningarna och bland icke föreningsanslutna. Vidare skall enligt direktiven frågan om attitydpåverkan genom fritidsgruppverksamhet klarläggas. Ledarskapets roll skall belysas genom en undersökning av ledarnas kvalifikationer för sina uppgifter.

Med hänvisning till dessa uppgifter har departementschefen efter framställning av de sakkunniga medgivit att utredningen får utföra vissa undersökningar avsedda att belysa just dessa sidor av ungdomsverksamheten. Undersökningarna, som nu igångsatts, är relativt omfattande och resultaten av dem beräknas föreligga först i början av 1965. Innan dessa resultat föreligger anser sig utredningen inte kunna framlägga några slutgiltiga förslag rörande det statliga stödet till fritidsgruppverksamhet och ledarutbildning. Utredningen har därför beslutat att i första hand utreda frågan om statligt stöd till ungdomsorganisationernas instruktörsverksamhet och centrala aktivitet och kommer i enlighet här-

med att under oktober månad i år framlägga ett delbetänkande i ämnet.

Utredningen har emellertid konstaterat att det statliga stödet till utbildning av ungdomsledare har en central roll i ungdomsorganisationernas verksamhet och att önskemål om en förstärkning av detta stöd under senare tid framförts med stor kraft och sakligt mycket starka skäl både av ungdomsorganisationerna själva och av en rad andra i ungdomsfrågor intresserade och engagerade organisationer, institutioner och enskilda personer. Av denna anledning vill utredningen för budgetåret 1964/65 föreslå vissa justeringar av nu utgående bidrag till utbildning av ungdomsledare.

Bidrag till utbildning av ungdomsledare utgår för närvarande ur ett reservationsanslag, som för budgetåret 1963/64 uppgår till 1 700 000 kronor. Enligt gällande bestämmelser kan ungdomsorganisationer erhålla statsbidrag till två olika typer av kurser, nämligen till regionala kurser omfattande minst två och högst fem dagar med deltagare från viss landsdel samt till centrala kurser omfattande minst sex och högst tolv dagar med deltagare från hela riket. I båda fallen skall undervisningstiden omfatta minst sex timmar per kursdag i sådana ämnen som av skolöverstyrelsen godkänts som huvudämnen eller övningsämnen vid kurser av detta slag. Vid central kurs får högst två timmar av undervisningstiden i dessa ämnen utbytas mot två timmars undervisning i ämnen med anknytning

till den anordnande organisationens intresseområde. Både vid central och regional kurs skall undervisningen i huvudämnen varje dag meddelas i minst lika många timmar som i övningsämnen.

Statsbidrag utgår med tio kronor per deltagare och kursdag. Resebidrag utgår för resa från hemorten till kursorten och åter enligt billigaste färd sätt, dock vid regional kurs med i genomsnitt högst 15 kronor (inom de fyra nordligaste länen 20 kronor) och vid central kurs högst 75 kronor per deltagare.

Av anslaget får skolöverstyrelsen disponera dels ett belopp av högst 18 000 kronor för viss kursverksamhet för ungdomsledare, dels ett belopp av högst 50 000 kronor för anordnande av en längre försökskurs för ungdomsledare. Överstyrelsen äger därjämte att medge, att bidrag utgår till kostnaderna för ett begränsat antal specialkurser för lokalt verkssamma ungdomsledare.

I petita för budgetåret 1964/65 har skolöverstyrelsen föreslagit en höjning av anslaget till utbildning av ungdomsledare med sammanlagt två miljoner kronor samt i samband därmed vissa förändringar i nu gällande bidragsgrunder. Överstyrelsen har framlagt sina yrkanden i följande sex punkter:

1. Bidraget per deltagare och kursdag föreslås höjas från 10 till 15 kronor. Bidrag till resekostnader föreslås *dels* vid regional kurs utgå med 30 kronor inom Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län och inom övriga län med 20 kronor och *dels* vid central kurs utgå med 100 kronor per deltagare. För detta ändamål föreslås anslaget höjt med 600 000 kronor.

2. Ökning av bidraget för en utbyggnad motsvarande hälften av organisationernas nuvarande grundläggande ledarutbildning. Anslagsökning 1 100 000 kronor.

3. För främjande av ungdomssammanslutningarnas kvalitativt inriktade ledarskolning föreslås att den nu gällande maximitiden vid centrala kurser — tolv dagar — borttages. Höjning av anslaget med 200 000 kronor.

4. För främjande av experimentverksamhet och organisationsinriktad ledarskolning föreslås att överstyrelsen bemyndigas att medge organisationerna dispens från *dels* gällande regler rörande minimiantalet timmar per statsbidragsberättigad kursdag samt undervisningstidens fördelning på s. k. huvudämnen och övningsämnen, *dels* gällande regel att minimitiden för statsbidragsberättigad regional kurs skall vara två dagar. Anslagsökning 100 000 kronor.

5. Bemyndigande för överstyrelsen att — i enlighet med vad som uttalats i statsverkspropositionen 1963 — efter eget bedömande i oförändrad utsträckning disponera medel för kurser för ungdomsledare.

6. Bemyndigande för överstyrelsen, att — liksom under budgetåren 1961/63 — medge bidrag till av organisationerna anordnade specialledarkurser.

För punkterna fem och sex yrkas inte några anslagshöjningar.

Ett bifall till skolöverstyrelsens förslag skulle för budgetåret 1964/65 innebära en höjning av anslaget till 3 700 000 kronor.

Såsom ovan nämnts vill ungdomsutredningen för budgetåret 1964/65 föreslå vissa justeringar i nu utgående bidrag till utbildning av ungdomsledare. Det nuvarande statliga stödet till ledarutbildning tillkom efter beslut av 1954 års riksdag och bidragen har sedan dess utgått med oförändrade belopp. Under de närmare tio år som förflutit sedan anslagets tillkomst har bidragen undergått en inte oväsentlig realvärdesförsämring, vilket påtagligt försvårat ungdomsorganisationernas möjligheter att rekrytera

lämpliga deltagare till sina kurser och därmed också negativt återverkat på verksamhetens kvalitet. Utredningen finner det därför angeläget att bidragens ursprungliga värde snarast möjligt återställas och vill i det avseendet helt instämma i skolöverstyrelsens förslag under punkt 1 ovan.

Skolöverstyrelsen har också föreslagit en höjning av anslaget med 1 100 000 kronor för en utvidgning av verksamheten motsvarande hälften av organisationernas nuvarande grundläggande ledarutbildning. Utredningen anser sig med hänvisning till vad som ovan anförts om utredningens direktiv och de undersökningar den för närvarande genomför inte nu kunna tillstyrka en så långt gående anslagsökning. En viss ökning av anslaget för detta ändamål måste emellertid redan nu anses vara fullt befogad. Statens ungdomsråd genomför sedan hösten 1962 en brett upplagd kampanj för rekrytering av ungdomsledare. Det är enligt utredningens mening viktigt, att verkningarna av denna kampanj inte dämpas på grund av bristande resurser för ledarutbildning. För en omedelbar ökning av anslaget talar också det förhållandet, att ungdomsorganisationerna under senare år till skolöverstyrelsen redovisat ett betydligt större antal bidragsberättigade ungdomsledarkurser än som kunnat komma i fråga för statligt stöd. Utredningen vill därför på denna punkt förordna en anslagsökning av 200 000 kronor.

De nuvarande bidragsbestämmelserna innehåller en rad detaljföreskrifter, som låser kursverksamheten inom vissa ganska snäva ramar och ofta hindrar kursernas anpassning till lokala förutsättningar, speciella behov och situationer. Skolöverstyrelsen har av denna anledning i årets *petita* förordat *dels* att den nu gällande maximitiden vid centrala kurser borttages (punkt 3 ovan), *dels* att över-

styrelsen bemyndigas medge undantag från gällande regler rörande minimiantalet timmar per statsbidragsberättigad kursdag, undervisningstidens fördelning på huvudämnen och övningsämnen samt minimitiden för statsbidragsberättigad regional kurs (punkt 4).

Överstyrelsen föreslår att anslaget för det förstnämnda ändamålet höjs med 200 000 kronor och för det senare med 100 000 kronor.

Utredningen vill i stort sett ansluta sig till överstyrelsens förslag på dessa punkter. Enligt utredningens mening bör de föreslagna förändringarna emellertid genomföras med viss försiktighet, bland annat med tanke på de undersökningar av ledarutbildningens betydelse, som utredningen kommer att företa. Av den anledningen kan utredningen för närvarande inte biträda förslaget att bestämmelsen om maximitid för central kurs borttages, utan föreslår i stället att skolöverstyrelsen bemyndigas att vid behov medge dispens från bestämmelsen i fråga. Med hänsyn till att utredningen ännu inte anser sig ha tillräckligt underlag för att bedöma verkningarna av bestämmelsen om undervisningstidens fördelning på huvudämnen och övningsämnen, känner den sig i viss mån också tveksam inför förslaget att överstyrelsen bemyndigas medge dispens från denna bestämmelse. Efter vad utredningen under hand erfarit vållar bestämmelsen emellertid i en del sammanhang olägenheter i arbetet med ledarutbildningen. Utredningen tillstyrker därför överstyrelsens förslag men föreslår samtidigt att dispensmöjligheten ges karaktär av försöksverksamhet. I övrigt instämmer utredningen i överstyrelsens förslag under punkt 4.

Enligt utredningens uppfattning bör de föreslagna ändringarna i bidragsbestämmelserna emellertid inte för närvarande föranleda någon uppräkning av

anslaget. De avvikelser från nu gällande bestämmelser, som organisationerna anser sig ha behov av att göra, bör kunna ske inom ramen för de bidragskvoter skolöverstyrelsen tilldelar respektive organisationer.

Slutligen vill utredningen föreslå att ett belopp av 200 000 kronor ställs till skolöverstyrelsens förfogande att efter framställning av de organisationer som nu erhåller statligt stöd till ledarutbildning utgå till anordnande av mera kvalificerad ledarutbildning. Det är inom ungdomsorganisationerna allmänt omvittnat att det inom dessa organisationer finns ett sedan länge ackumulerat behov av längre och mera omfattande utbildning av förtroendevalda och funktionärer. De bidrag som för närvarande utgår till ledarutbildning kan i enlighet med bestämmelserna endast utnyttjas i den rent elementära verksamheten på detta område. Det råder emellertid knappast något tvivel om att en mera systematisk och omfattande skolning av ungdomssammanslutningarnas förtroendevalda och funktionärer inom en mycket nära framtid måste få en framträdande placering i organisationernas utvecklingsarbete. Enligt utredningens mening är det angeläget att ungdomsorganisationerna redan under budgetåret 1964/65 får möjligheter att täcka de mest påtagliga behoven av kvalificerad ledarutbildning och att de i det sammanhanget får tillfälle att skaffa sig värdefulla erfa-

renheter genom att pröva nya kurs typer, arbetsformer och hjälpmedel.

En försöksverksamhet av detta slag kommer också att vara av stort värde för utredningen i dess arbete att närma re klarlägga formerna för ledarutbildningen och ledarkvalifikationernas betydelse. Utredningen förutsätter därför att den beredes tillfälle att med tillsynsmyndigheten få diskutera efter vilka grunder bidraget skall utgå, samt att den i efterhand får ta del av respektive organisationers redogörelser för dessa kurser.

Utredningen förordar att skolöverstyrelsen även för budgetåret 1964/65 medges rätt att efter eget bedömande i oförändrad utsträckning disponera medel för anordnande av kurser för ungdomsledare samt att medge bidrag till kostnaderna för ett begränsat antal specialkurser för lokalt verksamma ungdomsledare.

Med stöd av ovanstående föreslår utredningen att chefen för ecklesiastikdepartementet i proposition till 1964 års riksdag föreslår,

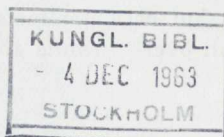
att riksdagen såsom bidrag till utbildning av ungdomsledare för budgetåret 1964/65 anvisar ett reservationsanslag av 2 700 000 kronor, samt

att nu gällande bidragsgrunder ändras i överensstämmelse med vad som ovan anförts.

Stockholm den 12 oktober 1963

1962 års ungdomsutredning

Kurt Ward

NORDISK UDREDNINGSSERIE (NU) 1963

1. Øresunds-forbindelsen. 1. del.
2. Fiske och flottning i gränsvattnen mellan Finland och Sverige.
3. Opprettelsen av »Nordens Hus» i Reykjavik.
4. Samarbeid mellom de tekniske høyskoler i Norden.
5. Bolagsbeskattningen i Norden.

STATENS

OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1963

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen)

Justitiedepartementet

Utlännings tillträde till offentlig tjänst. [7]
Författningsutredningen VI. Sveriges statsskick.
Del 1. Lagförslag. [16] Del 2. Motiv. [17] Del 3.
Motiv. Förslag till riksdagsordning. [18] Del 4. Bilagor. [19]
Bärgarlönens fördelning, sjöförklaring m. m. [20]
Förslag till lag om vissa gemensamhetsanläggningar m. m. [23]
Trafikmål. [27]
Utsökningsrätt II. [28]
Skadestånd I. [33]
Några valfrågor. [54]
Reviderat förslag till jordabalk m. m. [55]
Domstolsväsendet I. Rådhusrätternas förstärkning. [56]

Utrikesdepartementet

Utrikesförvaltningens organisation och personalbehov. [3]
Administrativ organisation inom utrikesförvaltningen. [4]
U-länder och utbildning. [34]
Kommersiellt och handelspolitiskt utvecklingsbistånd. [37]

Försvarsdepartementet

Försvarskostnaderna budgetåren 1963/67. [5]
Försvar och fiskerinäring [31]
Totalförsvarets regionala ledning. [65]

Socialdepartementet

Den statliga konsulentverksamheten på socialvårdens område. [30]
Arbetsföreläggande. [38]
Aldringsvårdens läge. [47]

Kommunikationsdepartementet

Tillfällig hastighetsbegränsning i motortrafiken under åren 1961 och 1962. [59]

Finansdepartementet

Preliminär nationalbudget för år 1963. [8]
Undersökning av taxeringsutfallet. [14]
Om åtgärder mot skatteflykt. [52]

Ecklesiastikdepartementet

En teknisk institution inom Stockholms universitet. [1]
1955 års universitetsutredning VII. 1. Universitetens och högskolornas organisation och förvaltning. [9]
2. Universitetsväsendets organisation. [10]
Utbildning av lärare för jordbruk och skogsbruk samt fortbildning av lärare i yrkesämnen. [13]
1960 års gymnasieutredning. 1. Vägen genom gymnasiet. [15] 2. Kraven på gymnasiet. [22] 3. Specialutredningar om gymnasiet. [41] 4. Ett nytt gymnasium. [42] 5. Läroplan för gymnasiet. [1958 års utredning kyrka-stat. 1. Religionens betydelse som samhällsfaktor. [26] 2. Kyrkor och samfund i Sverige. [39]
Lärare på grundskolans mellanstadium. [35]
Bättre studiehjälp. [48]
Fackskolan. [50]
Studiesociala utredningen. 1. Akademikernas skolsättning. [44] 2. Studentrekrytering och studentekonomi. [53]
Organisatoriska åtgärder för rymdverksamhet. [61]
Stöd åt ungdomsorganisationernas centrala verksamhet. [67]

Jordbruksdepartementet

Listerlandets ålfisken. [32]
1960 års jordbruksutredning. 1. Utvecklingstendenser i modernt skogsbruk. [63] 2. Det svenska landbrukets effektiviseringsvägar. [66]

Handelsdepartementet

Översättning av fördrag angående upprättandet av Europeiska ekonomiska gemenskapen och tillhörande dokument. [12]
Papper och annan skrivmateriel. [25]
Malmen i Norrbotten. [36]
Översättning av fördrag angående upprättandet av Europeiska kol- och stålgemenskapen. [57]
Svenska handelsflottans krigsförluster under andra världskriget. [60]

Inrikesdepartementet

Kommunalrättskommittén IV. Kommunalförbunds lånerätt. [2] V. Kommunala renhållningsgifter. [29]
Indelnings- och samarbetsfrågor i Göteborgs-Malmöområdena. [6]
Upphållstillstånd m. m. för utländska studerande. [11]
Sjukhus och öppen vård. [21]
Mentalsjukhusens personalorganisation. Del I. Intervju- och frekvensundersökningar m. m. [24]
Arbetslöshetsförsäkringen. [40]
Befolkningsutveckling och näringsliv i Jämtlands län. [45]
Yrkesmedicinska sjukhusenheter — behov och organisation. [46]
Kommittén för näringslivets lokalisering. 1. Aktiv lokaliseringspolitik. Bilaga I. [49] 2. Aktiv lokaliseringspolitik. Betänkande. [58] 3. Aktiv lokaliseringspolitik. Bilaga II. [62]
Landstingens organisation och arbetsformer m. m. [64]

Civildepartementet

De offentliga tjänstemännens förhandlingsrätt.

